

TÜRKİYE'DE REENKARNASYON

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Felsefe Ana Bilim Dalı
Türk İslam Düşünce Tarihinde Felsefe Programı**

Hasret BAĞ

Danışman: Doç. Dr. Fazıl KARAHAN

**Ağustos 2019
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

FELSEFE Anabilim Dalı, TÜRK İSLÂM DÜŞÜNCE TARİHİ Bilim Dalı öğrencisi Hasret BAĞ tarafından Dr. Öğr. Üyesi Fazıl KARAHAN yönetiminde hazırlanan "TÜRKİYEDE REANKARNASYON" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 28.08.2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Sebahattin ÇEVİKBAŞ
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Hülya YALDIR
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Fazıl KARAHAN
Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 11/09/2019 tarih ve 36/01... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet BARDAKCI
Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

Öğrenci Adı Soyadı Hasret BAĞ

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın gayesi, geçmişten bugüne en çok merak edilen konulardan ve her toplumda farklı yansımalarının görüldüğü reenkarnasyon inancını araştırıp birçok farklı yönleriyle ortaya koymaktır. Reenkarnasyon inancının, belirli bölgelerde ve anlatılan farklı yeniden doğuş hikâyelerine sahip olduğu görülür. Reenkarnasyon inancının Türkiye'deki yerini incelemek toplumsal, dinî ve özellikle felsefî açıdan önem arz etmektedir. Bu saikle danışmanımın tavsiyesi üzerine tez çalışması olarak çalışmaya karar verdik.

Yapmış olduğumuz çalışmalarda, reenkarnasyon inancına en çok hangi bölgelerde rastlandığına, bu inancın temelinde hangi dinlerin var olduğunu detaylı bir biçimde araştırdık. İslâm dininde reenkarnasyon inancının yeri, araştırma konumuzun en önemli noktalarından biri olmuştur. Çalışmamızda reenkarnasyon fikrini savunan bölgelerde incelemeler yapıp, tekrardan doğduğunu iddia eden kişilerden dinlediğimiz hikâyelere de yer verdik.

Reenkarnasyon inancının çok eski çağlarda daha sık görülmesi, günümüzde de bu inanca dair pek fazla yazılı kaynağın bulunmaması güçlük çekmemize neden olmuştur.

Bu çalışmamda emeğini, eşsiz tecrübelerini ve değerli zamanını hiçbir şekilde esirgemeyen, beni sürekli destekleyip motive ederek yol gösteren kıymetli ve saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Fazıl KARAHAN'a sonsuz teşekkür ederim. Hayatımın her döneminde yanımda olan, beni her koşulda destekleyen, maddi manevi desteğini esirgemeyen ve tüm çalışmalarımda beni yüreklendirip bana emek veren aileme ve sevenlerime teşekkür ederim.

Hasret BAĞ

ÖZET

TÜRKİYE'DE REENKARNASYON

Bağ, Hasret

Yüksek Lisans Tezi

Felsefe ABD

Türk İslam Düşünce Tarihi Programı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Fazıl Karahan

Ağustos 2019, v + 89 Sayfa

Bu çalışmada, çok eski çağlardan beri farklı coğrafyalarda varlığını sürdüren reenkarnasyon inancı çeşitli yönlerden ele alınmaktadır. Dört bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde reenkarnasyon ve tenasüh inancı değerlendirilmektedir. İkinci bölümde, tarihi süreçte reenkarnasyon ve tenasüh inancının, farklı dinlerdeki yansımaları incelenmiştir. Üçüncü bölüm, tenasüh inancının günümüzdeki karşılığı olan reenkarnasyon düşüncesi ele alınmış ve bu bağlamda ülkemizde yapılan çalışmalar yer almıştır. Dördüncü bölümde ise reenkarnasyon inancını benimsemiş kişilerden dinlediğimiz hikâyeler yer almaktadır. Esas olarak reenkarnasyon veya tenasüh diye adlandırılan yeniden doğuş inancının İslam düşüncesindeki yerini sorguladık. Bu çalışmamızın sonucunda reenkarnasyon inancının, İslam dininin en temelde Tanrı, evren ve insan zihniyle uyummadığını ortaya koyduk.

Anahtar Kelimeler: Reenkarnasyon, Tenasüh, Ruh Göçü, Ölümsüzlük

ABSTRACT**THE TURKEY IN REINCARNATION****Bag, Hasret****Master Thesis****Department of Philosophy****Turkish Islamic Thought History Program****Adviser of Thesis: Assoc Prof. Fazıl Karahan****August 2019, v + 89 Pages**

In this study, the reincarnation belief that has existed in different geographies since ancient times is discussed in various aspects. In the first part of this study which consists of four chapters, reincarnation and recovery beliefs are evaluated. In the second part, the reflections of reincarnation and recovery belief in different religions in historical process are examined. In the third chapter, the idea of reincarnation, which is the equivalent of the religious belief of today, is discussed and in this context, the studies carried out in our country are included. In the fourth part, we hear stories from people who have adapted the reincarnation belief. We questioned the place of reincarnation or reincarnation belief in Islamic thought. As a result of this study, we have revealed that the reincarnation belief of the Islamic religion is basically incompatible with the mind of god, universe and human.

Keys Words: Reincarnation, Tanasuh, Transmigration, Immortality

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ _____	i
ÖZET _____	ii
ABSTRACT _____	iii
İÇİNDEKİLER _____	iv

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK REENKARNASYON

1. Reenkarnasyon Öğretisi _____	3
1.1. Ruh _____	3
1.2. Reenkarnasyon İnancı ve Anlamı _____	5
1.3. Tenasüh İnancı ve Anlamı _____	10
1.4. Reenkarnasyon ve Tenasüh Ayırımı _____	12

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ SÜREÇTE REENKARNASYON

2. Düşünce Tarihinde Reenkarnasyon ve Tenasüh _____	14
2.1. Hinduizm, Budizm, Eski Mısır ve Antik Yunan Düşüncesinde Reenkarnasyon _____	16
2.2. Hinduizm _____	17
2.3. Budizm _____	18
2.4. Eski Mısır Dinleri _____	19
2.5. Antik Yunan _____	20
2.6. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam Düşüncesinde Reenkarnasyon _____	22
2.6.1. Yahudilik _____	22
2.6.2. Hristiyanlık _____	24
2.6.3. İslam Düşüncesinde Reenkarnasyonun Yeri _____	26
2.7. Reenkarnasyona Delil Olarak Gösterilen Ayetler _____	34
2.8. Reenkarnasyonu Reddeden Ayetler _____	39
2.9. Ölümünden Sonra Hayat _____	49
2.10. İslam Düşünürlerine Göre Tekrardan Doğma _____	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YENİDEN DOĞUŞ İNANCI

3.1. Yeniden Doğuş İnancının Ortaya Çıkışı ve Yansımaları _____	58
---	----

3.2.	Bedri Ruhselman _____	59
3.3.	Reenkarnasyon _____	63
3.4.	Bilimsel Açıdan Reenkarnasyon _____	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REENKARNASYONLA İLGİLİ HİKÂYELER

4.1.	Yaşanıldığı İddia Edilen Hikâyeler _____	75
4.2.	Ela – Elmita Olayı _____	75
4.3.	Mehmet Coşmen’in Boğulması _____	76
4.4.	Duran İncirliğöz’ün Trafik Kazasında Ölmesi _____	80
4.5.	Esin Nar (Kıskançlık Olayı) _____	81
4.6.	Cemil Fahrici Olayı _____	83
SONUÇ _____		84
KAYNAKÇA _____		86
ÖZGEÇMİŞ _____		89

GİRİŞ

Geçmişten bugüne insanın niçin yaratıldığı ve bu dünya yaşamının son bulmasından sonra, nasıl bir ortamda, hangi durumda, yaşamın devam edip etmeyeceği gibi çeşitli sorular, bütün insanların en çok merak ettiği konulardandır. Hayat, ölüm, ölüm sonrası, Tanrı gibi kavramlar bu konunun kilit noktasıdır. Canlılar dünyasında öleceğini bilen tek varlık insandır. Peki, ölüm bir son mu? Yoksa bir başlangıç mıdır? Çok eski çağlardan bu yana, insanlar öldükten sonra, farklı bedenlerde dünyaya tekrar gelineceğine inanmışlardır. Bu inanç kendini farklı kültürlerde, farklı yansımalarla göstermiştir. Bazı inançlara göre ruh farklı bedenlerde dünyaya gelir ve tekâmülünü tamamlayana kadar da gelmeye devam edecektir. Yaşamış olduğu süre boyunca işlemiş olduğu iyi ve kötü amellere göre dünyaya ya insan ya da hayvan olarak geri gelmektedir. Bu inanç farklı bölgelerde farklı şekillerde yorumlanıyor olsa da ruhun başka bir bedende dünyaya yeniden geleceği ortak görüştür. Ruhun bir bedenden diğerine göç etmesi ya da intikâli olarak ifade edilen reenkarnasyon inancı Arapça’da ‘tenasüh’ kavramına karşılık gelmektedir. Reenkarnasyon veya tekrardan doğuşu ifade etmek için Almancada kullanılan terim Weidergburd kelimesidir. Latince kökenli İngilizcedeki ‘regeneration’ ve ‘rebirth’ kelimeleri ile eş anlamlıdır. Eski Mısır, Antik Yunan ve Hinduizm gibi çeşitli dinlerde reenkarnasyon inancı varlığını fazlasıyla göstermektedir.

Batı tarihide reenkarnasyon inancı ilk kez İlk Çağ Yunan düşünürlerinin bazılarında görülür. Ruh göçü olarak ifade edilen bu inanç “sürekli olarak yeniden doğmak”¹ anlamında kullanılmaktadır.

Günümüze kadar varlığını sürdürmekte olan, ruh göçü, reenkarnasyon, tenasüh, tekrardan doğma olarak adlandırılan inanç Türkiye’de daha çok Mersin, Adana, Hatay bölgesinde yaygın olarak görülmekte ve daha çok “Yeniden Bedenlenme” adı verilmektedir. Her ne kadar reenkarnasyon ve tenasüh inancının benzer noktaları bulunsa da birbirlerinden farklıdırlar. Örneğin yeniden bedenlenme hususunda birbirlerine benzerler, ruhun farklı amaçlarla ve farklı şekillerde dünyaya gelmesi hususunda birbirlerinden ayrılırlar.

¹ Hamdi Kalyoncu, *Ölümsüzlük İhtiyacı (İntihar ve Ötenazi Reenkarnasyon)*, Boğaziçi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011, s.93.

Genel itibariyle tartışmalı ve her çağda merak uyandıran reenkarnasyon inancı hakkında birçok araştırma ve akademik çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu alanda çalışmalar yapan ve adından sıklıkla bahsedilen en önemli isimlerden biri de Prof. Dr. Ian Stevenson'dur.² Stevenson, bu inancın yaygın olduğu bölgelerde, tekrardan doğduğunu iddia eden kişilerden ve ailelerden aldığı bilgiler doğrultusunda konunun gerçekliğini araştırır.

Konuyla ilgili olarak, yeniden doğuş olgusunu daha iyi anlayabilmek için konunun merkezinde yer alan 'ruh' kavramını açıklayarak başlamanız doğru olacaktır. Yeniden doğuş inancının tarihçesi, çeşitli toplumlarda ve farklı kültürlerdeki yansımaları hakkında detaylı bilgi verdikten sonra, reenkarnasyon inancının İslam dinindeki yeri ve İslam âlimlerinin bu düşünceye yaklaşımını inceleyeceğiz. Bu inanca delil olarak gösterilen ve bu inancı reddeden Kur'an ayetlerini bir bütünlük içinde incelemeye çalışacağız. Türkiye'de tekrardan doğuş inancının ilk defa kim tarafından ortaya konulduğu ve bu alanda nasıl çalışmaların yapıldığını detaylı bir biçimde ortaya koymaya çalışacağız. Türkiye'de yeniden doğuş inancının daha sık görüldüğü bölgelerde yapmış olduğumuz çalışmalarımızı ve yaşanıldığı iddia edilen birkaç hikâyeye bu çalışmamızda yer vereceğiz. Bu bağlamda biz de bu çalışmamızda, İslam dini açısından reenkarnasyon ve tenasüh inancının yerini sorgulayacağız. Tekrar doğuş inancı hakkında detaylı araştırmalar yapıp, okuyucunun aklındaki soruları cevaplamayı amaçlıyoruz. Böylece zihni çokça meşgul eden yeniden doğuş inancının, İslam dini açısından nasıl değerlendirildiğini göreceğiz.

² Tuğba Taşdemir, "Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırma Dergisi", Yıl: 4, say: 11, Haziran 2017, s.247.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK REENKARNASYON

1. Reenkarnasyon Öğretisi

1.1. Ruh

Konumuzun merkezinde bulunan ‘ruh’ kavramı ile ilgili bilgi vermek, kavramın anlam ve alanını belirlemek açısından faydalı olacaktır. Genel olarak ‘cevher’ diye ifade edilen ruh, tanrıdan meydana gelen ve hayatımızın ilkesi olarak görülür. Türkçede ‘ruh’ kelimesinin karşılığına baktığımızda, bedendeki etkin ilke, yaşamın özü, canlılığı sağlayan, ölümsüz sayılan töz, ilke gibi anlamlara gelmektedir. “Varlığın özdeksiz (maddi olmayan) canlı ve ölümsüz yanı”³ şeklinde de ifade edilen ruh sözcüğü Arapçadır. Dilimize ise birebir geçmiştir. Varlığın neden olduğu tezahür âlemindeki görünümünde biri olarak nitelendirilir. Ruh Bir’dir. Ancak o da, kendi varlık küresi içinde çeşitli formlara bürünmüştür. Bu iradi faaliyetiyle o da teklikte çokluk halinde tezahür etmiş, bu eylemiyle tezahüre katılımda bulunma görevini üstlenmiştir.⁴

Zaman ve hayat enerjileri canlılığı meydana getiren enerjilerdir. Madde enerjisi varoluşu meydana getiren en önemli şeydir. Ruh enerjisi ise evren de bulunan kendisinin dışında üç temel varoluş enerjisiyle, farklı boyutlarda farklı oluşumlara sebep olmuştur. Bu temel varoluş enerjileri, farklı boyutlarda fiziki ve fizik ötesi sistemleriyle varoluşun tezahürlerine katılmışlar ve varoluşu ortaya çıkarmışlardır. Ruhun madde âleminde çokluk arz etmesi düşüncesi varlığa çokluk âleminde bakmaktan doğan tamamen bir yanılsamadan ibarettir. Çeşitli formlarda görünen farklı ruhlar değil, gerçekte mevcut olarak bulunan tek bir ruh bulunmaktadır. Var olan bu farklı ruhlar aslında tek bir ruhun görünümüdür. Güneş’i Külli Ruh’a benzetecek olursak, farklı yönlerde doğru yayılan her bir ışın, farklı ruhlara karşılık gelir. Güneş ışınlarıyla beraber bir bütündür. Ama güneş yalnızca ışın demek değildir, ışında yalnızca tek başına güneş değildir. Ama bütün bunların hepsi bir bütünün parçalarıdır. Yani damla damla bir araya gelerek nasıl ki bir okyanusu oluşturuyorsa bunlarda birleşip tek bir ruhu oluşturmaktadır. Ruh tektir ve birden çok ruhun varlığından bahsetmek de mümkün değildir.⁵

³ Orhan Hançerlioğlu, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul 1984, s.484.

⁴ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 2001, s.33.

⁵ Ergun Candan, *Ölümden Sonra Neler Oluyor?*, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul 2007, s.199.

İslam âlimleri de, ruh ile ilgili olarak çok az şey bilindiğini kabul etseler de, ruhun varlığını araştırmışlardır. Bu araştırmalar neticesinde farklı birçok görüşün ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Fakat ruhun mahiyetinin, tam anlamıyla ne olduğunu anlayabilmek insan zihni için mümkün olamayacağı konusunda ortak bir fikre sahiptirler. Ruh cisimdeki özleri niteler ve ruhun beden ölmesiyle varlığını sonlandırmadığını soyut bir cevher olduğunu benimsemişlerdir.⁶ Kabir ise ruh için ya cennet bahçelerinden bir bahçe konumunda ya da cehennem çukurundan bir çukurdur. O bütün eşyayı bilmekte ve bütün her şey hakkında bilgiye sahip olmaktadır. Çünkü ruhun kuvvetinde bu özelliği mevcuttur. Tüm canlılar içerisinde bütün her şeyi bilme özelliğine sadece ruh sahiptir, cisimlerin hiçbirinde böyle bir kuvvet bulunmamaktadır. Ruh, bedenden zorunlu olarak ayrıldığı gibi, bazen de kendi isteğiyle ayrılabilir ve yeniden kendi isteğiyle istediği bir zaman bedene geri dönebilir. Fakat latif buhar ruh ve beden arasında alaka olmaktan çıkmaz. Buysa sadece Allah'ın veli kullarına mahsus bir özelliktir. Bütün ruhlar, bedenlerden ayrıldıktan sonra ahirette kendi yerlerine gider ve yaşam içerisinde işlemiş oldukları amellere göre ceza veya mükâfatlandırılırlar. Bu durum gerçekleştirilirken de ceset ve ruh arasında bağlantı kesilmemiştir.⁷

İslam düşünürü Gazali (Ö-1111) de, ruh sözcüğü ile ilgili görüşüne değinelim. Gazali, ilk olarak, ruh sözcüğünün farklı iki anlamı olduğunu ortaya koyar. Birinci anlamına baktığımızda ruh, kalp boşluğunda yer alan ve bütün bedene yayılan bir cisimdir; ikinci anlamı ise göz ile görülmesi mümkün olmayan fakat idrak ve bilgi sahibi olan parçasıdır. Gazali ruha bu anlamları yüklemektedir.⁸ Ruh için insan aklının kavraması mümkün olmayan bir şey olduğunu söylemek doğru olacaktır. Beden ve ruh ilişkisi de burada göze çarpan bir husustur. Ruh bedene anlam kazandıran, onu canlandıran, ona anlam katandır. Ruh bedensiz veya beden ruhsuz hiçbir anlam ifade etmez. Ruhun, nefis kelimesinin eş anlamlarından bir tanesi ve diğer ikisi, akıl ve kalptir. Daha sonra ise, nebati, hayvani, insani ve feleki olmak üzere ruhun dört çeşit olduğunu söyler. Bunlardan en önemlisinin 'insani ruh' olduğunu ve karar vermede idrak etmekte kişi de bulunan yegâne ruh olduğunu belirtir.⁹ Gazali ruhu bir cevher olarak nitelendirir. Aynı zaman da ruhun şer'i hitaba muhatap olması, ölümden sonra ödül ve cezanın bulunması, ruhun baki olması, ruhun cevher olmasını mecbur kıldığını

⁶ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 2001, s.34.

⁷ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.34.

⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.35.

⁹ Gâzâlî, *Hakikat Bilgesine Yükseliş* (çev: Serkan Özburun), İnsan Yayınları, İstanbul 1998, s.15-28.

ifade eder. Ruhların baki olduğunu, bedenin yok olmasıyla sonrasında ruhun yok olmayacağını akli ve nakli ispatlarla ortaya koymaya çalışır. Fakat ileride anlatacağımız gibi, beden ölmesiyle ruhun tekrardan başka bir bedende hayat bulması anlayışını net bir şekilde reddeder; bu anlayışın, İslam'ın öngördüğü ahiret anlayışıyla da bağdaşmadığını ve mümkün olamayacağını delillerle ortaya koyar.¹⁰

Gazali'nin ifade ettiği gibi, mahiyeti, yapısı vb. konular hakkında net ve açık şeyler söylemek zor olsa da, ruhu bedene anlam veren tutarlılık kazandıran bir şey olarak tanımlamak mümkündür. Bu noktada, karanlık ile aydınlık ışığın birbiriyle ilişkisi gibi, ruh ve beden de birbiriyle ilişki içerisindedir. Ruh, bedeni yöneten, ona anlam veren, canlılık katan bir unsurdur.¹¹ İnsan bedenleri ancak ve ancak ilahi ruhla canlanmaktadır. Ruh alınmış bir beden asli mahiyetine, yani toprağa dönüşmektedir. Sonuç olarak Allah'ın insanları yaratmasından sonra, onları belli bir duruma getirip, kendi ruhundan onlara üflemesi, onlara hayat vermesi anlamına gelmektedir. Eğer bu üfleme gerçekleşmezse beden bir hayat sahibi olması mümkün değildir.¹²

1.2. Reenkarnasyon İnancı ve Anlamı

Reenkarnasyon sözcük anlamı 'enkarne' yani bir bedende can bulmak ve 're' yani tekrar, geri gelme, geri alma gibi anlamlara gelen sözcük ile birleştirilmiş ve tekrar can bulup yeniden doğma anlamına gelmektedir.¹³ Bir ruhun bir bedenden diğerine göç etmesine yahut çeşitli bedenlere geçmesi olayına reenkarnasyon adı verilir. Reenkarnasyon ile asıl anlatılmak istenen şey ruhun ölüm sonrasında dünyaya sadece insan bedeninde gelecek olmasıdır. Burada insanın özünün ruh olduğunu varsayan ve ruhun ölümden sonra tekrar başka bir bedende varlığını sürdürmeye devam edeceği söz konusu edilmektedir.

Türkçede bu inancı ifade etmek için kullanılan 'reenkarnasyon' ve 'tenasüh' kavramları ile birlikte 'ruh göçü', tekrar doğuş/yeniden doğuş gibi çeşitli terimler kullanılmaktadır. Ruh göçü anlamına gelen reenkarnasyon kelimesi Arapçada tenasüh

¹⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.87-104.

¹¹ William C. Chittick Sochika Murata, *İslam'ın Vizyonu* (çev: Turan Koç), İnsan Yayınları, İstanbul 2000, s.164-167.

¹² William C. Chittick Sochika Murata, *İslam'ın Vizyonu* (çev: Turan Koç), s.166.

¹³ Arif Arslan, *Çağdaş İnkârcılığın Eski Çağ Silahı Reenkarnasyon*, Nesil Yayınları, İstanbul 2008, s.23.

anlamına gelmekte ve bunun yanında tenasahatil-ervah kelimesinin de ruhun ölümden sonra, bir bedenden başka bir bedene göç etmesi anlamını taşımaktadır.¹⁴

Tekrar doğuşu ifade eden yabancı kavramlara gelince Latince kökenli İngilizce kavramlardan reenkarnasyon ile eş anlamlı olan ruhsal veya fiziksel tekrar doğuş manasına gelen ‘rebirth’ ve ‘regeneration’ sözcükleri gelmektedir. Aynı şekilde Almanca ve Fransızcada ‘palingenesis’ kavramı ölümden sonra tekrar doğuş ve yeniden doğuş anlamına gelmektedir.¹⁵

Sanskritçede, ileriye, öteye gitmek, hareket etmek, kımıldamak ve gezinmek anlamını taşıyan ‘samsara’ kavramı kullanılır. Tam anlamıyla tenasüh ve reenkarnasyon ile eş anlamlı olmayan ‘samsara’ kelimesi zaman zaman tekrar doğuşu ifade etmek için kullanılmıştır.¹⁶ Yine aynı şekilde Yahudi metinlerinde de yeniden doğuşu ifade etmek için ‘gilgul’ kavramları kullanılmıştır. Reenkarnasyon toplumsal ve psikolojik esaslara dayandırılarak, ona bir meşruiyet zemini sağlayan hedefler ve görüşlerde bulunmaktadır. Bu esaslara göre insanların reenkarnasyon inancını benimsemelerinin iki nedeni vardır. Bunlardan ilki, insanların ölüm karşısında duymakta olduğu endişe ve korkuyu yenme çabasıdır. İkincisi ise, daha çok insanın içinde yaşadığı toplumsal çevre ve hâkim olan adaletsizliklere mantıklı ve makul bir açıklama getirme isteğidir. Toplumda yaşayan insanların bir kısmının zengin diğer kısmının fakir, bir bireyin sağlıklı diğerinin özürlü, belli bir kısmının siyah, belli bir kısmının ise beyaz olması gibi çeşitli farklılıklar ve adaletsizliklerin bulunması bütün bunların da ancak ve ancak reenkarnasyon ile yani tekrardan bedenlenme ile telafi edilebileceği düşüncesi bulunmaktadır.¹⁷ Bu düşünceye göre, toplumda yaşayan bu insanların karşı karşıya kaldığı her türlü kötülük, olumsuzluk ve felaket, onların bir önceki hayatlarında yapmış oldukları iyi ve kötü davranışların kaçınılmaz sonucudur. İnsanların ölüm korkusunu sürekli olarak yenme ve ölümsüz olma arayışlarına gittiği bilinmektedir. Bu insanların kendi ömürlerini daha çok uzatma ve daha fazla yaşama isteği insanlığın en eski tarihine kadar dayanmaktadır. Oysaki insan da diğer bütün canlılar gibi bir gün hayatı muhakkak sonlanacaktır. Kur’an’ı Kerim’de ifade edildiği gibi “Her canlı ölümü tadacaktır”

¹⁴ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam’a Göre Yeniden Doğuş Reenkarnasyon*, Avrasya Yayınları, Ankara 2001, s.26.

¹⁵ Tuğba Taşdemir, “Reenkarnasyon İnancı”, *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ekim 2017, s.248.

¹⁶ Taşdemir, “Reenkarnasyon İnancı”, s.248.

¹⁷ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.19.

ifadesiyle yaşamın sonlanacağını son derece net bir şekilde ifade etmiştir.¹⁸ Yani insanın yaşamının sonlanmasını tanrı karar verir ve bütün insanlar ölümlü olarak doğar.

Hayatını sonsuz olarak devam ettirme isteğinde olan tüm insanlar ölüm karşısında çaresiz kalmaktadır. Her şeye rağmen, insan sonsuz yaşamı sağlayabilmek için arayışlarına devam etmektedir ve edecektir. Bütün canlı varlıkların da hayati görevlerin bir daha tekrarlamamak üzere sona ermesi diye ifade edilen ölüm olayına karşı sergilenen tavır, kültürden kültüre, toplumdan topluma ve eski çağdan bu çağa kadar farklılıklar göstermektedir. Buldukları bu tavır ölümü inkâr etme, ölüme meydan okuma ve onu hiçbir şekilde kabul etmeme şeklinde gerçekleşmektedir. Bazı insanlara göre hayatın sonlanacağını düşünmek bir stres ve bunalım kaynağı iken, bazı insanlara göre ise buldukları stres ve bunalımdan kurtulma yolu olarak nitelendirilir. Yani insanların bir kısmı ölümü tamamen ortadan yok olma olarak anlamlandırırken, diğer bir kısmı ise sonsuz ölümsüz yeni bir hayatın başlangıcı olarak kabul etmektedir. Bu insanların bazıları ölüm karşısında huzursuzluk duyarken, bir kısmı ise mutluluktan uçmaktadır.¹⁹ İslam dinine de baktığımızda, ölümü, ahiret sözcüğü ile kavramlaştırdığı diğer dünyaya bir geçiş olarak ifade eder. Bu bağlamda ölüm bir son olarak değil tam tersine sonsuzluğun ve asıl var oluşun başlangıcı olarak görülmektedir.²⁰

İslam dini, ölümün insan dâhil bulunan bütün canlılar için kaçınılmaz olduğunu ve bu nedenle insanlardan doğru ve akıllı davranışların beklendiğini, yaşam içerisinde ölümü beklemek veya ölümden kaçmak yerine, ebedi olarak ahiret hayatında mutlu olanlar gibi üretmek ve çalışmak olduğunu vurgulamaktadır. İslam dini ahiret ve dünya arasındaki ilişkinin iyi kurulmasının önemi olduğunu ifade etmiş ve bu ilişkiyi kurabilmek için de insanın tek bir hayat şansına sahip olduğunu da vurgulamıştır. Fakat reenkarnasyon öğretisi için, bu dünya esastır ve bu öğretiye göre insanın yalnızca bir şansı değil birkaç şansı bulunmaktadır. Yani insan olgunluğa erişinceye kadar bu dünyaya farklı bedenlerde tekrar tekrar gelmeye devam edecektir. Öyleyse, bu dünya ilahi dinlerin söz konusu ettiği gibi, tohumun ekilip diğer tarafta biçilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Yeniden doğuş anlayışına bakıldığında, ölümden

¹⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.20.

¹⁹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.21.

²⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.22

etkilenmeyen ve içinde ölümsüz bir parçanın bulunduğu ifade edilir. Hayatın en önemli amacı ise bu ölümlü olan varlığı ölümsüzlüğe ulaştırmaktır.²¹

Bütün insanların yaşamlarında yaptıkları ve şimdiki hayatlarında biçtikleri iddiasının hiçbir manası bulunmamaktadır. Reenkarnasyon düşüncesini benimseyen insanların içinde yaşadıkları şartları rasyonalite etme veya belirli şartlar bulma amacı taşıdığı düşünülmektedir. Aynı şekilde bir hayli ilgi çeken eser olan “Yüreğinin Götürdüğü Yere Git” adlı romanda, romanın yazarı Susana Tamaro’nun bu husus gözünden kaçmamış ve romanında şu şekilde bahsetmiştir:

Son yıllarda bu tür konulardan söz etmek çok moda oldu gibi geliyor bana. Eskiden pek az insan konuşurdu böyle şeyleri, oysa şimdi herkesin diline düştü. Bir süre önce gazetede okuduğuma göre, yeniden doğuş konusunda çalışan dernekler varmış. İnsanlar bir araya gelip bir önceki hayatlarından konuşuyorlarmış. Söz gelimi, bir ev kadını şöyle diyor: “1800’lerde New Orleans’ta yaşayan bir sokak kadını idim, bu yüzden şimdi kocama sadık kalamıyorum”. Öte yandan ırkçı bir benzinci bu nefretini XVI. Yüzyılda bir görev sırasında yamyamlar tarafından yenmesine bağlıyor. Ne hazin saçmalıklar! Kendi kültürünün köklerini yitirenler, şimdinin kararsızlığını ve gri rengini, önceki yaşamlarla açıklamaya çalışıyorlar. Yaşamların dönüşümünün bir anlamı varsa, eminim bambaşka bir anlamdır bu.²²

Bu romanda da görüldüğü gibi, yeniden doğuş inancı ile birlikte, bulunan kötü davranışların vebalini ve kabahatini, geçmiş yaşantılarındaki kötü tecrübelere dayandıran bir zihniyetin temel olduğu söylenmektedir. Böyle bir düşüncenin hem toplumsal hem de bireysel açıdan son derece sakıncalı olduğu söz konusudur. Bir başka ifadeyle, yeniden doğuş inancının tamamen arkasına saklanarak, bütün insanların, yaptıkları kötü davranışlara bir bahane bulmaları, toplumsal bir karmaşanın gerçekleşmesine sebep olan bir unsur olacaktır. Başka bir taraftan, Türkiye Çingeneleleri üzerinde yapılan bir araştırmada, tıpkı Hint Çingenelelerinin inançlarına benzer biçimde Türk Çingeneleleri arasında da, ölen ruhun atalar dünyasına hemen gitmediği, özellikle öldüğü ilk gün, yaşayanlar arasında gezdiği ve yaşayan yakın akrabalarını rahatsız ettiği inancının bulunduğu ifade edilmiştir.²³ Bunu engellemek için, Çingenelelerin ölen kişinin odasında sabaha kadar mum yaktıkları ruhun eve, kişilere musallat olmasını engellemek amacıyla soğan kırdıkları, soğanın kokusundan rahatsız olup evden uzaklaştıkları

²¹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.23

²² Susana Tamaro, *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* (çev: Eren Cendey), Can Yayınları, İstanbul 1997, s.28-29.

²³ Ali Rafet Özkan, *Türkiye Çingeneleleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.101.

anlatılır. Ancak, Çingenelerin ölen ruhtan korkmaları, tekrar doğuş inancına sahip olmadıkları, kesin bir dille ifade edilmektedir. Avrupa Çingeneleri için de ölen kişinin ruhunun yeniden geleceği endişesi bulunmaktadır. Onların bu inancına göre, ruh hayalet biçimine bürünmekte ve yas tuttıkları zaman boyunca kadınlara, erkeklere, hayalet biçiminde onları korkutur. Bunu ölümü istemeyen ruhlar yapmaktadır. Bu sebeple ruhu, ölmüş olduğuna ikna edebilmek için öldüğü ilk gün ölünün kendi fotoğrafı mum ışığında sergilenir. Ölen bu kişi geceleri dolaştığı inancı bulunduğu için karanlık gecelerde evde oturmak yerine dışarı çıkmayı tercih eder.²⁴

Geçmişte görüldüğü gibi bu inançlar günümüz toplumunda da zaman zaman görülmekte, insanların eski devirlerden beri devam eden bu ilkel düşünceleri bulunmaktadır. Aslında, ruhlar öldükten sonra, dünyada bulunan sevdikleri insanlarla iletişim kurmayı ve onlara yardım etmeyi istedikleri fikrinden yola çıkarak, ancak bu esnada reenkarnasyonu da savunan ruhçu akımlar, insanlarda bulunan cennet düşüncesinden faydalanmakta ve ruhlarla kurdukları iletişim sayesinde cennetin varlığının da ispatını savunmaktadırlar.²⁵ Ruhçu akımlar reenkarnasyon inancının ve ruhçuluğun, Kur'an'ın ahiret inancıyla ters düşmediği, bilhassa Kur'an'ın, ölüm sonrasında ruhların farklı bedenlere göç etmesi olayını destekleyen ayetlerle dolu olduğunu savunmakta ve bu konuyla alakalı kitapları kaleme alındığını savunmaktadır. Bu anlayışa reenkarnasyon veya tenasüh denilmesi, ölüm sonrasında ruhun başka bir bedene geçmesi ve yeni bedenlerde tekrar tekrar hayata gelmesi düşüncesinin Kur'an'ın anlayışı ile uyum sağlamadığını, ahiret inancının da ortadan kaldırıldığı düşüncesini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, her konuda insanları aydınlatan peygamberler bu düşünceyle ilgili hiçbir şekilde insanlara bilgi vermemiştir. Tenasüh inancını yaymaya çalışan ve bu düşüncelerin yalnızca kitap, radyo, makale, televizyon, internet gibi araçlarla sınırlı kalmadığını ifade etmek mümkündür. Yeniden doğuş inancıyla alakalı senaryolar yazılmakta ve bunlar sinemaya uygulanmaktadır. Türkiye'de, yeniden doğuş veya tenasüh olarak adlandırılan bu inancı yayma görevini üstlenen ve çeşitli faaliyetler düzenleyen "İnsanlığı Birleştiren Bilgiyi Yayma Vakfı" bünyesinde faaliyet gösteren, Ruh ve Madde Yayınlarının birçok yayınının olduğu belirtilmektedir. Bu yayınların birçoğu Batıda 18. Yüzyılda ortaya çıkan ruhçu (spiritüalizm) akımların

²⁴ Özkan, *Türkiye Çingeneleri*, s.101-102.

²⁵ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.29.

düşüncelerinden ve yapıtlarından oluşmaktadır. Bu sebeple bu eserlerin büyük bir kısmı tercüme şeklindedir.²⁶ Bu sebeple yeniden doğuş anlayışının, onu Türkiye’de propaganda etmeye çalışanlar için yeni bir olgu olduğu ve hatta henüz anlaşılma ve özümseme aşamasında bulunduğunu göstermektedir. Aynı zamanda yeniden doğuş inancını yaymaya çalışmaları ne kadar fazla ise, bu inancı eleştiren çalışmalar o derecede yetersizdir. Bu sebeple yazılan eserlerin sayısı çok fazla değildir.

Türkiye’de Metapsişik Tetkikler ve İlmi Araştırmalar Derneği (MTİA), Ruh ve Madde Derneği gibi daha çok neospiritualist tabanlı oluşumlarca ifade edilen bu akımlar, yine “ruhun ölümsüzlüğüne” dayanmaktadır. Âlemle ilişkisi söz konusu olmayan “mutlak” bir tanrı inancını savunan, ancak klasik reenkarnasyon inancından farklı olarak sürekli ileri yönde gerçekleşen “ruhsal bir evrimi” temel almakta ve bu noktada da daha iyimser bir hayat düşüncesine sahip olmaktadırlar. Tenasühün bir inanç olmaktan çıktığı, bilimsel bir bilgi, milletler ve dinler üstü evrensel hakikat haline geldiğini savunan bu görüş grubu, kardeşliği ve barışı sembolleyen işaretler, saygın kişilerden yaptıkları ve kendilerine göre anlamlandırdıkları alıntılarla birçok geniş kitlelere erişmeye çalışmaktadır. Yine bu yönde başta Kur’an’ı Kerim olmak üzere, bütün çeşitli dinlere ait kutsal metinlerin ifadelerini istedikleri gibi kullanmaktan da çekinmemektedirler. Yapmış oldukları bu çalışmalar oldukça ses uyandırmış olmalı ki, bu durum ülkemizde de bazı ilahiyatçıların tenasüh veya reenkarnasyon inancını kesin bir dille reddedememesine ve hatta bir kısmının Kur’an da tenasüh vardır düşüncesini benimsemesine yol açmıştır. Bu sebeple ülkemizde ifade edilen bu ruhçu akımların reenkarnasyonu desteklemelerinde sıkça kullanmakta oldukları delil ve reenkarnasyonu daha yakından anlamaya çalışıp bu ölçüde çeşitli değerlendirmeler ortaya koymaya çalışacağız.²⁷

1.3. Tenasüh İnancı ve Anlamı

Tenasüh kelimesi, Arapça bir kelime olup n-s-h kökünden türemiştir. N-s-h sözlükte “(onu) izale etti”, “hükümünü ortadan kaldırdı”, “bir şeyi onun yerine ikame etti”, bir şeyi başka bir şeyle değiştirdi” anlamlarına gelir. Bu kelimenin mastarı olan nesih kavramı ise “herhangi bir şeyin onu takip eden başka bir şeyle örtülmesi ve

²⁶ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.30.

²⁷ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.32.

böylelikle gözden kaybolması” anlamına gelir.²⁸ Kelime anlamına bakacak olursak ruhun sadece insan bedenine değil, canlı ve cansız bütün varlıklara göç etmesidir. Bu bağlamda tenasüh, ruhun sayısız insan ya da hayvan bedenine, hayvandan insan bedenine geçmesini ifade eder. Bu inanca göre ruhlar bedenden bedene sonsuza kadar dolaşmaktadır. Burada bir süreklilik mevcuttur, ruh bir bedenden diğerine araya zaman dilimi girmeksizin ruh ve beden arasındaki ilişkiye göre, diğer bedene girmesidir.

Tenasüh inancına göre ruhun bir bedenden başka bir bedene, canlı ve cansız bütün varlıklara geçmesi bakımından, intikal ettiği varlıklara göre farklı biçimlerde adlandırılmıştır. Bu dört aşamada gerçekleşmektedir; maddi alakalardan kurtulmayan nefislerin, insani bedenlerden ayrıldıktan sonra sahip olduğu vasıflara uygun bir takım hayvani bedenlere göç etmesine ‘mesh’ adı verilir. İnsan bedeninde bulunan ve daha sonra o bedenden ayrılan ruhlar, bitkilere göç ederse buna da ‘resh’ adı verilir. Mevcut olan bu ruhların, cevher ve maden gibi cansız varlıklara göç etmesine de ‘fesih’ adı verilir.²⁹

Bedenlerden mücerret olarak kalabilecek nefisler bütün kemalleri kuvvetten fiile çıkararak, yani mümkün olan tüm kemalleri kendilerinde, toplayarak cismani bütün alakalardan temizlenen kâmil nefislerdir. Nakıs olan, kemallerden bir kısmı kuvve halinde kalan nefisler, insan bedenleri arasında dolaşır durur. Bu durum ahlaki ve ilmi kemale ulaşmıncaya kadar devam eder. Sonunda bedeni alakalardan arındırıp mücerret olarak kalabilir. Bu duruma da ‘nesih’ denir. Bu inanca baktığımızda ruh bütün eylemlere yaparak cisimle beraber tekâmül eder. Her yeni bir cisme girdiğinde bilgiler elde eder. Bu durumların sonun da olgunlaşır ve en üst seviyeye ulaşır. Burada önemli olan şey şudur; ruh tek bir hayat içerisinde tekâmülünü gerçekleştirmediğinden, devamlı olarak var olmaktan kurtulamamakta ve İslam inancında bulunan ölümden sonraki cehennem azabına yani cezasına tekrardan ya insan bedeninde ya da diğer varlıklarla bu cezasının bedelini çekmektedir. Cezasının karşılığında gerçekleşen bu bedenlenmeler, ruhun olgunluğa erişmesi gerçekleşene kadar devamlılığını sürdürür.³⁰

²⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.37.

²⁹ Mustafa Ünverdi, “*İslam’da Ahiret İnancı ve Reenkarnasyon*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003), s.85.

³⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.41.

1.4. Reenkarnasyon ve Tenasüh Ayrımı

Reenkarnasyon ve tenasüh kavramlarına baktığımızda her ikisinin ruhların beden değiştirerek tekrar tekrar dünyaya gelmeleri manasını taşıdıkları için genel olarak aynı anlama gelmektedirler. Her iki inanç da ahiret inancı kabul edilmemektedir ve reenkarnasyon ve tenasüh inancı bütün her şeyin fani dünyada gerçekleştiği düşüncesini savunurlar. Bu sebeple, bu inançları benimseyenler ahirette bulunan cennet ve cehennem sadece bu dünyada var olduğu düşüncesindedirler.³¹

Bu iki inançta da varlık dünyaya her gelişinde geçmiş hayatının ürünleri ile karşılaşır. Daha önce yaşamış olduğu durumlar yeni bir bedende var olmasıyla tekrar karşısına çıkacaktır. Tekrardan doğduğunda kör olarak doğmak onun kaderi değildir. Bu durum varlığın bizzat kendi özel kaderini oluşturmasından dolayıdır. Bedenden bedene varlığı devam ettiren ruh liyakate erişinceye kadar farklı bedenlere girip çıkacaktır. Bu bağlamda insanın dünyaya tekrardan nasıl geri geleceğini belirleyen şey, gene insanın bir önceki yaşamında yapıp ettikleridir. Burada Tanrı'nın bir etkinliğinin veyahut affediciliği söz konusu değildir.³²

Reenkarnasyon ve tenasüh inancının ortak noktalarının olmasıyla birlikte, bazı farklılıkların da bulunduğunu söylemek mümkündür. Reenkarnasyon inancına baktığımızda ruhun yalnızca insan bedenine göç etmesidir. Oysa tenasühte ise ruhun insan bedeninden bir diğer canlıya veya cansız varlıklara göç etmesi söz konusudur. Reenkarnasyon inancına göre ruhun dünyaya gelmesinin en önemli sebebi, ruhun dünyada olgunlaşmasını sağlamakken, tenasüh inancında ise ceza ve ödül için geldiği düşünülmektedir. Reenkarnasyon inancında tekâmül için bir gidiş-geliş söz konusudur. Tenasüh inancına baktığımız da, eğer insan bir önceki hayatında iyi bir insan değilse, ruhun yeniden başka bir bedene girişi engelli bir insan, ya da bir hayvan olarak gerçekleşmektedir. Burada geçmiş yaşantıdaki iyi veya kötü biri olmak belirleyicilik taşımaktadır. Dolayısıyla tekâmül sürecinde bir gerileme durumu vardır. Yeniden doğmak ceza ve kefarettir. Tıpkı ahiret anlayışında olduğu gibi cennet ve cehenneme karşılık gelmektedir.

Ruhun tekâmülü ile ilgili olarak Dr. Michael Newton'un eserinde 14. vaka olarak nitelendirdiği çalışmada, daha önceki yaşamında ismi Elizabeth olan bir kadının

³¹ Mustafa Ünverdi, “İslam’da Ahiret İnancı ve Reenkarnasyon”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü 2003), s.291.

³² Tuğba Taşdemir, “Reenkarnasyon İnancı”, Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Ekim 2017, s.249.

kocası tarafından bırakılıp gitmesi ve yaşamının geri kalanını yalnız bir şekilde geçirmesi anlatılmaktadır. Daha sonraki yaşamında adı Bellinde olduğundan, sevgilisi olan Stuart'ı terk ettiği çünkü onun önceki yaşamında kendini terk ettiği sevgilisi olduğunu ifade etmektedir. Newton'un bu vakayı geçmiş yaşamında Stuart'ın Elizabeth'e yaşatmış olduğu acıyı hissetmesi için tekrar gerçekleştirilmesi olarak yorumlanmaktadır.³³ Daha önceden de bahsettiğimiz gibi reenkarnasyon inancında beden bir diğer bedene göç etmesi ve bunun asıl sebebinin ruhun olgunluğa erişmesi, iyi veya kötü davranışlarının dünyada ceza ve ödül ile karşılık bulması söz konusu edilmektedir.

Tenasüh inancında, ruhun canlı ve cansız bedenlere göç etmesi gibi bir durumun gerçekleştiği düşüncesini desteklemektedir. Net bir şekilde reenkarnasyon ceza ve mükâfat esasına dayanmaktadır.

Sonuç olarak "genel" anlam itibariyle birbirlerine benzeyen reenkarnasyon ve tenasüh inancının ortak noktaları ve farklılıkları söz konusu edilmektedir.

³³ Michael Newton, *Ruhların Kaderi Hayatlar Arasındaki Hayat Hakkında Yeni Vaka İncelemeleri* (çev: Sezer Soner), Ege Meta Yayınları, İstanbul 2004, s.91.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHİ SÜREÇTE REENKARNASYON

2. Düşünce Tarihinde Reenkarnasyon ve Tenasüh

Tekrar doğuş inancının aslında Hint düşüncesinin ürünü olduğunu söylemek mümkündür. Onların anlayışına göre bu düşüncenin tarihi çok eski çağlara dayanmaktadır. Geçmiş kültür ve medeniyetlerde farklı şekillerde varlığını sürdürmekteydi. Hint Veda metinlerinde, Yunan ve Roma çok tanrıcılığında, Eski Mısır dininde, Yahudilik ve İslam dininin gelişmesinde önemli bir rolünün olduğu düşünülmektedir. Ayrıca 200 yıl öncesinde de reenkarnasyon düşüncesinin bütün insanlığın benimsemiş olduğu bir inanç olduğu iddiası bulunmaktadır.³⁴

Reenkarnasyon düşünce tarihinde Eski İran ve Mezopotamya’da da varlığını gösterdiği düşünülmektedir. Yunan filozofları olan Pisagor ve Platon’un ruh göçü düşüncesini savundukları iddia edilmektedir. Yunan düşünce anlayışında da Pisagor ile başlayıp Empedocles ile devam eden ve sonunda detaylı olarak Platon’un “Phaedo”, adlı eserinde bulunan bazı diyaloglar tekrar doğuş öğretisini destekler niteliktedir.³⁵ Bu diyalog da insan ruhunun hakikati kavrayabilme aşamasına göre ölümden sonra uygun bedenlerde tekrardan dirileceği görüşü yer alır. Platon ruhları dokuz kategoriye ayırmaktadır. Birinci derecede hakikati kavrayabilen insan ruhları yeniden doğduğunda sanatkar veya filozof olarak hayatını devam ettirecek. Hakikati ikinci kademede anlayabilen insanın ruhu ise kral, savaşçı veya efendi olarak, üçüncü kademede anlayanlar da tüccar ve politikacı olarak tekrardan bedenlenecektir. Hakikati en düşük derecede kavrayanlar ise despot kral zalim hükümdar olarak yeniden dünyaya gelecektir. Ayrıca hiçbir şekilde gerçeği kavrayamamış ve her şeyden habersiz olan ruhlar, böcek, sürüngen gibi bedenlere intikal edeceklerdir.³⁶

Anlaşıldığı üzere Platon’un tenasüh inancını benimsediğini ve bu inancın Hindistan’dan alınmış olabileceği ağır basmaktadır. Fakat bu düşüncenin geçerli olmadığını öne süren bir görüşten bahsetmek fayda sağlayacaktır. Bu düşünceye göre, Pisagor’un İyonya’da veya bir başka yerde bulunduğu esnada Hint düşüncesi ile tanışmış olduğu ve bu düşünceden etkilendiği daha sonra yeniden doğuş öğretisini kendi bölgesine taşıdığı iddiası ikna edici bir iddia değildir. Çünkü insan ruhlarının yaşamını

³⁴ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.51.

³⁵ Platon, *Phaidon* (çev: Furkan Akderin), Say Yayınları, İstanbul 2017, s.58.

³⁶ Ali İhsan Yitik, *Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancının Tenasüh İnancıyla İlişkisi*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul 1997, s.76-77.

sonlandırdıktan sonra başka bir bedene intikal ettiği inancı, Avrupa halklarının ilkel, barbar halklarında mevcuttu. Ancak gerçek olan şudur ki yeniden doğuş, bilhassa sınırlı sayıda ruhun bulunmasının ve aynı ruhun bazı bedenlerde görünmesini zorunlu kıldığı fikrine bağlı olarak, dünyanın farklı bölgelerinde birbirlerinden habersiz gelişmiş olduğu söz konusudur. Bu sebeple, ruh göçünün bir yerden başka bir yere taşınması veya nakli söz konusu değildir. Başka bir taraftan, Hint dinleri üzerine yapmış olduğu araştırmalarla tanınan A. L. Basham'a göre yeniden doğuş düşüncesi batı ve doğu dünyasında hemen hemen aynı zamanlarda gelişmeye başlamıştır. Bu sebeple, Yunanların Hititlerden almış olduğu bir inanç söz konusu değildir. O'na göre Yunanistan'da yeniden doğuş inancı hiçbir şekilde Hindistan'daki gibi kabul görmemiştir. Bu reenkarnasyon inancının birçok ilkel dinlerde kabul görüldüğünü, fakat zaman içerisinde Yahudilik, Zerdüştlük, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi tek tanrılı dinlerin himayesinde yavaş yavaş etkisini kaybettiği düşüncesi ileri sürülmüştür. Ninian Smart'a göre ise bir inanç olarak tekrardan doğuş ne zaman ve nerede ortaya çıktığı hakkında kesin bir bilgi yoktur. Smart, tekrardan doğuş inancının hem Yunanistan'da hem de Hindistan'da var olduğuna dair bilgilerin olduğunu ve bu sebeple ilk Aryan kültürünün bir niteliği olduğunu belirtir. Hindistan'da reenkarnasyonun temeli tarih öncesi devirlere kadar uzanmaktadır. Daha sonrasında Brahman dini tarafından kabul görülerek reenkarnasyon inancı, Upanişadlar da yeni bir inanç olarak ortaya çıkmıştır.³⁷

Tekrar doğuş inancının temeli ilk defa M.Ö. 1000 veya 800 yılları arasında Kuzey Hindistan'da ortaya çıktığı bu düşüncenin yine ilk defa Hindu kutsal metinleri olan Upanişadlar'da bulunduğu görüşü ileri sürülmektedir. Yine başka bir kaynağa baktığımızda, Aryaların, tekrar doğuş inancına hayatın sonlanmasından sonra ruhun ağaçlara, bitkilere intikal ettiğine inanan ilkel insanlardan alındığını ifade eden bir görüşte bulunmaktadır. Fakat bu inanca göre söz konusu olan bu görüş bir hurafeden ibarettir ve gerçek olduğu söylenemez.³⁸ Oysaki ruhların ölüm sonrasında farklı bedenlerde tekrardan doğduğu inancı, insanın hem ahlaki hem de mantıki bilincini tatmin etmeyi hedeflemiş ve bu temel farklılıklar dolayısıyla inancın herhangi bir ilkel anlayışla ilişkilendirilmesi yerine, Hintlerin geliştirmiş olduğu bir inanç olarak ortaya

³⁷ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.52.

³⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.53.

çıkıldığı ve bunun doğru olduğu savunulmuştur. Bu görüş, tenasüh inancının yaygınlaşmasının ve gelişmesinin tam olarak Buda zamanında olduğu söylenir.³⁹

Sonuç olarak anlatıldığı üzere ölüm sonrasında ruh birçok bedenlenme olayının gerçekleştiği inancı çok eski bir inanç olup tarihin en eski milletlerinde var olduğu ve bu şekilde günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. Ancak bu inançla ilgili bilgilerin tam olarak nerede ve ne zaman ortaya çıktığı ile ilgili görüşler muhtelif olsa da Eski Mısırdan Yunanistan'a, Hindistan'dan İran'a ve birçok farklı bölgelere yayılmış olduğunu görmek mümkündür.⁴⁰

2.1. Hinduizm, Budizm, Eski Mısır ve Antik Yunan Düşüncesinde Reenkarnasyon

Tarihin bilinen en eski kavimlerinden itibaren tekrar doğuş inancının çeşitli şekillerde var olduğu bilinmektedir. Fakat şunu bildirmek gerekir ki, bu inancın ilk defa ne zaman ve nerede, kim tarafından ortaya atıldığı noktasında sağlam ve yeterli bilgilerden bahsetmek mümkün değildir. Aynı zamanda tarihçeyle ilgili ortak bir nokta bulunulmamıştır. İfade edilen inanç tarihi süreç içerisinde tekdüzelik arz etmediği gibi, bulunduğu yerlerde toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar da göstermektedir.⁴¹ Söz konusu inancı besleyen; ruh, ölüm, beden, ölümden sonra nelerin olacağı gibi kavramlar toplumdan diğer bir topluma değişiklikler göstermesi, çeşitli şekillerde algılanmasıyla oluşan bu çeşitli düşüncelerin başlıca nedeni olmuştur. Bazı kültürlerde Hint ve Çin toplumunda bulunduğu gibi dini metinlerle, bazı kültürlerde ise eski Mısır dininde bulunduğu gibi mitolojik hikâyelerle beslenmesi bu inancın arz ettiği farklılıkların nedenleri arasında olduğunu göstermektedir.⁴²

Tarihçeye kaynak gösterilen veriler daha çok yabancı kaynaklıdır. İslam âlimlerinin, konunun tarihçesi üzerinde durmadıklarını, İslam içerisine nasıl girdiği konusunu irdilemediklerini söylemek mümkündür. İslam âlimlerinin asıl üzerinde durduğu konu tekrar doğuş ya da tenasüh öğretisinin, İslam dininin ahiret inancını ve bunun içine giren cennet ve cehennem, hesap, mizan gibi unsurları hiçe saydığıdır. Bu bağlamda bu inancın, inkâr düşüncesi olarak görüldüğü için bu düşünceyi benimsemek

³⁹ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.53.

⁴⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.54.

⁴¹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.48.

⁴² Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.49.

İslam dini açısından hoş karşılanmamaktadır. Her şeyden önce, bu inancın bulunduğu toplum ve kültürleri olabildiğince detaylandırarak sunmayı ve toplum ve kültürlerde yeniden doğuşun öğretici ve farklı yansımalarını ortaya koymaya çalışacağız.

2.2. Hinduizm

Hint dini literatürü tarihi başlangıcı diğer dinlere göre oldukça eskidir. Vedalar 4000 yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Bu geçmiş tarih boyunca reenkarnasyon en çok tekrar edilen kavramdır. Veda metninde ölen birisi için “o’nu hayat bağıyla giydirerek torunlarına ulaştırın bedenlerle buluşturunuz” sözleri ifade edilir. Hint metinlerinden Bhagavad Gita yeniden doğuş inancını daha ayrıntılı şekilde açıklar. “Bir kimsenin eski bir elbiseyi çıkarıp yeni bir elbiseyi giydiği gibi aynı şekilde ruh da ölümlü olan bedeni bırakıp yeni bir bedene göç eder.”⁴³

Reenkarnasyon inancı Hititlilerin birçoğu tarafından hakikat olarak kabul görülen kelamı bir doktrindir. Bu sebeple bireye, farklı bedenleşmelerden elde etmiş olduğu tecrübeler aracılığıyla kademeli olarak ruhunu inkişaf ettirebilme imkânı verir. Bunun neticesinde o kimsenin Tanrı’nın bilincine ulaşmasıyla ruhi inkişafının zirvesine ulaşır. Tanrıya mülaki olduktan sonra o tüm istek ve arzularının ötesine girer. Çünkü o artık tüm hiçbir noksan ve mahrumiyet hissetmez. Bu sebeple ruh için ‘azat olmuş, kurtulmuş ruh’ adı verilir. Hint düşüncesinde reenkarnasyon başka hiçbir şekilde ve yeterli düzeyde açıklanamayan çoğu şeyi açıklamaktadır.⁴⁴

Dvaita felsefe okullarına göre Mokşa; bir kişi ahlaki bakımdan ve doğru bilgi izlenmiş moral disiplinleri açısından doğru eylem ve Tanrı Vişnu üzerindeki derin düşünceye bağlı olarak Ishwara’nın sevgisi yolu ile temize çıkmak, saflığa bürünmek, kurtuluşa ermeye yani serbest hale gelmeye hazır olur. Bu düşünceye göre Mokşa’nın dört aşaması yani derecesi vardır. Bunlardan birincisi Salokya, ikincisi Somipya veya Sannidhya, üçüncüsü Sarupya ve Sayyujya’dır. Bu dört aşamadan ilki en aşağı, sonuncu olan ise en yüksek dereceye sahip olandır. Manevi ilerlemesine bağlı olarak varlıktan göç eden ruh, bu söz konusu edilen dört dereceden birini elde edebilir.⁴⁵ Genel olarak baktığımızda Hinduizm de reenkarnasyon veya tenasüh olarak adlandırılan ruhun ölümden sonra başka bir bedene göç etmesi inancının benimsendiği görülmektedir.

⁴³ Kenan Has, “*Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram; Reenkarnasyon*”, İslâmî Araştırmalar Dergisi, Cilt:17, Sayı:4, 2004, s.393.

⁴⁴ Has, “*Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram; Reenkarnasyon*”, s.393.

⁴⁵ Has, “*Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram; Reenkarnasyon*”, s.393.

2.3. Budizm

Hint dinlerine baktığımızda ‘Karma’ ve ‘Tenasüh’ inançları bulunur. Karma; davranış, iş anlamına gelen, ancak çoğu zaman işleri yöneten, bu ve gelecek hayatta birçok maddi etkileri bulunan kanunu ifade eder. Karma teriminin açılımına göre; içinde yaşanılan hayatta ve bir sonraki hayatta görülen sosyal farklılıkların, iyi ve kötü kaderin bir önceki hayatta işlenen olumlu ve olumsuz ameller sonucu oluştuğu görülmektedir. Karma, kişinin içinde bulunduğu kast dilimine göre değişmeyen görevi yani bir çeşit mecburi kader anlayışıdır. Bu da, bu noktada “Her şey yapılan fiile, o da anlayışa bağlıdır” diyerek iradi davranışa işaret etmiştir.⁴⁶

Kozmoloji anlayışı beşeri, semavi, hayvani, ruhi âlem ve cehennem gibi beş âleme ayıran Budizm’e göre, bir hayattan diğer hayata geçiş diyebileceğimiz tenasühten kaçınmak mümkün değildir. Çünkü Budizm’deki temel ıstırap doktrinin, tek bir hayat sürecinde anlaşılması beklenemez. Bu sebeple tenasüh, bir yeniden doğuş silsilesidir ve içerisinde eziyet, gam ve çile taşır. Bu anlayış çerçevesinde tenasüh, insan şeklinde değil en ufak bir böcekten, insana kadar tüm canlı kategorilerini içerisine alan bir tekrardan hayata dönüştür. Fakat sadece insan olarak geldiğinde tenasühten kurtulup, Nirvana’yı kazanmak mümkün olabilir. Burada şuna dikkat çekmek gerekmektedir. Budistler gerçek anlamda ruhu kabul etmezler. Budizm’de tenasühle tekrardan doğan nedir? Sorusuna cevap bulmak ve ruhun yerine kabul ettikleri, kavramı anlamak çok zordur.⁴⁷

Budizm’de Nirvana’ya ulaşmış bir kimsenin ölüm sonrası ile ilgili net bir bilgiye sahip değildir. Buda’nın kendisi de Nirvana’ya erişmiş bir kimsenin ölümden sonra varlığını devam ettirip ettirmeyeceği konusunda herhangi bir açıklama yapmamış bu konu ile ilgili herhangi bir açıklama yapmanın da yararı olamayacağını savunmuştur. Ayrıca ölümden sonra, Buda’nın ne olduğu sorusu da Budizm’de hep sorulmuştur. Çeşitli varlıklardan birisinin şeklinde tenasühle tekrar dünyaya gelineceğini kabul eden Budizm’e göre: Kötü amel işleyenler kötü karmalarıyla içinde buldukları Kolpa’nın sonundaki cehenneme, iyiler de gökte cennete Tanrılarla beraber yaşayacaklardır. Fakat bu cennet ve cehennem evresi, ilahi dinlerdeki gibi devamlı ve sonsuz bir yaşam

⁴⁶ Kenan Has, “*Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram; Reenkarnasyon*”, İslâmî Araştırmalar Dergisi, Cilt:17, Sayı:4, 2004, s.393.

⁴⁷ Günay Tümer, Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara 1977, s.194.

değildir. Buda'nın mutlak bir varlıkla bir tutuluşu, aynı zamanda onun üç tabiatı olduğu düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bunlardan ilki, Buda'nın mutlak sonsuz varlık olarak 'Dharma' yani gerçeğe bağlantılı vücudu, ikincisi semavi, ölümsüz ve saadet içerisinde olan varlığı, üçüncüsü ise 'Gotama' olarak beşeri varlığıdır. Bununla ilgili olarak Tibet'in dini lider adayı Dalay Lama, Buda'nın bir hulûlü olarak görülmektedir.⁴⁸

2.4. Eski Mısır Dinleri

'Ruh göçü' ile ilgili en erken kaynakların yine o dönemde yani M.Ö VI. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Fakat Eski Mısır'da net bir ruh göçü anlayışından ziyade ölenlerin şekil değiştirmesi daha ön plandadır. Bundan dolayı Eski Mısır dinlerinde ölümler mumyalatılıp onlar için piramitler dikilirdi.⁴⁹ Nitekim bu çerçevede ölümler birlikte ona lazım olacak eşyaları da onunla birlikte gömerlerdi, bu sayede ölünün konforunu temin etmeye çalışıyorlardı. Eski Mısır'da atalara, hayvanlara, tabiata ve güneşe tapmanın yanında totemcilik de bulunmaktaydı. Mısırlıların en büyük Tanrısı, Güneş Tanrısı Ra, Nil Tanrısı Osiris, onun kız kardeşi olan ve aynı zamanda eşi olan İsis, çocukları Horus, Karanlık Tanrısı Set ve Ay Tanrısı Dhuti'dir. Ölüler ya da Kapılar Kitabı sihirli formülleri bir arada bulunduran ve en kutsal kitapları idi. Osiris bereket tanrısı olarak kabul edilir. Hem ölümlerin hem de canlıların tanrısı olarak biliniyordu. Aynı zamanda öte dünyanın kralı ve hâkimiydi. Osiris hakkında anlatılan en önemli efsane ise onun, 'yeniden diriliş' efsanesidir. Bu efsanede Osiris karanlık tanrısı Set tarafından öldürülmüştür. Eşi İsis onu aramaya çıkar, ancak çok ağlar ve bu yüzden Nil nehri taşar, en sonunda İsis, kocasının cesedine rastlar ve onu gömer; ardından çocuğuna bakmak için oradan uzaklaşır. Bu arada Set, Osiris'in cesedini mezardan çıkarır, cesedini parçalara ayırarak bu parçaları yeryüzünün farklı yerlerine dağıtır. İsis daha sonra kocasının mezarına geri gelir fakat onu orada bulamaz. Bin bir zahmet ile orada Osiris'in cesedini arar ve bulduğu her parça için mezar yaptırır. Osiris daha sonra tekrardan dirilir ve yüksek mekânda yaşamak için oradan ayrılır.⁵⁰

Bu efsanede, mevsimlerin dönüşümünün ve Nil nehrinin taşmasının Mısır için çok önemli olduğu belirtilmektedir, Osiris'in tekrardan dirilmesi tanrılar halkasının

⁴⁸ Kenan Has, "Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram; Reenkarnasyon", İslami Araştırmalar Dergisi, Cilt:17, Sayı:4, 2004, S.394.

⁴⁹ Arif Arslan, *İman Esasları Açısından Reenkarnasyon*, Nesil Yayınları, İstanbul 1997, s.34.

⁵⁰ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.56.

oluşturulmasını sembolize eder. Öncelerde, yalnızca krallar ve liderler ölümsüz kabul edilirken, sonrasında tüm insanların, bazı hayvanların da ölümsüz olduğu anlayışı mevcut olmuştur. Mısır inancında yapılan mumyalama işleminde ise ruhun bir barınağı olarak kabul edilmiştir. Bu sayede ruh başıboş yeryüzünde gezmek yerine bedene girecektir. Yapılan bu mumyalamada bedenın çürümesini engellemek için, ölünün kalbi ve iç organları alınır. Kalan kısmına ise koruyucular ve baharatlar konulmaktadır. Ölümden sonrasında da yaşamın devam ettiğine inanıldığından dolayı ceset, yiyecekler, bazı araç-gereçlerle ve en önemlisi kutsal kitapları olan Ölüler Kitabıyla gömülürdü. Çünkü Ölüler Kitabıyla ruh, adalete ulaştığında, dünyadaki durumuna göre yargılanırdı. Ölüler Kitabı Mısırlılara göre bir tanrı tarafından kendi eliyle yazılırdı.⁵¹ Onlar için bu kitap çok kutsaldı, çünkü ruhun hesap vereceği zaman yardımcı olacağı erdem ve edebi barındırmaktaydı. Aynı zamanda bu kutsal kitap hastalıklara çare olacak sihirli sözleri de içinde bulunduruyordu.

Tüm bu anlatılanlara baktığımızda aslında Mısırlılar bu dünyayı öte dünyanın yansıması olarak kabul ederlerdi ve hakikat aslında orada başlamaktaydı. İnşa etmiş oldukları son derece mükemmel olan piramitler, ruhu koruma amacıyla ve bedeni dış etkenlerden tehlikelerden koruma vazifesini üstlendiği anlaşılmaktadır. Yapılan bu piramitler gökyüzünün sonsuzluğuna, yaşamın ebediliğine de işaret eden birer sembol niteliğindeydi.

Görüldüğü üzere Eski Mısır dininde reenkarnasyon inancı ruhun bedenden bedene göç etmesi olarak sürekli bir geçiş niteliğinde değil, daha çok ruhun tekrar kendi bedenine gireceği ve burada yaşamını devam ettireceği inancı bulunmaktadır.

2.5. Antik Yunan

İnsanların ruh ile ilgili düşüncelerinin eski çağlara kadar gittiği yapılan çalışmalarda görülmektedir. Yunan filozoflarından Pisagor, Sokrates ve Platon'da reenkarnasyon düşüncesini kabul ettikleri ifade edilmektedir. Fakat Platon'un reenkarnasyon inancını benimsediği net olarak bilinmemektedir. Bu inancı kabul eden Antik Yunan filozoflarının düşünceleri şu şekilde ifade edilmektedir.⁵²

⁵¹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.57.

⁵² Tuğba Taşdemir, "Reenkarnasyon İnancı", *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Ekim 2017, s.249.

Pisagor(MÖ 580-500): Ruh ile ilgili ortaya koyduğu düşüncelerinde Mısırlıların etkisi olduğu bilinmektedir. Bütün insanların ölümlü olduklarını ancak beden içindeki ruhun yok olmayacağını iddia eder. Ruhun ölümsüz, sonsuz olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda Mısırlılara ait olan reenkarnasyon fikrini benimsemiş ve insanların öldükten sonra yeniden dünyaya iyi veya kötü bedenlerle geleceklerine inanmaktadır. Ruhun belirli bir amacı bulunmaktadır. Ruh bedensel hazlardan uzak, bedenini terbiye edip sonsuz bir yaşam sürdürmektedir. Mısır dininden etkilenmiş olduğu iddia edilen Pisagor'un reenkarnasyon inancını benimsediği de burada ifade edilmektedir.⁵³

Sokrates(MÖ 469-399): Sokrates'in düşüncesi tam olarak bilinmemektedir. Platon'un yazmış olduğu "Phaidon" diyaloglarında Sokrates'in ruhun sonsuzluğu hakkında çeşitli fikirleri ortaya koyduğunu söylemektedir. İnsanların öldükten sonra cezalandırıldığına ve mükâfatlandırıldığına inanmaktadır. Ölümün, hem ruhun bedenden ayrılması hem de ruhun kendi başına varlığını sürdürmesi olarak görmektedir.⁵⁴

Buralarda dolaşanların iyilerin değil kötülerin ruhları olmasıdır. Böylece geçmişteki kötülüklerin cezalarını çekiyorlar. Her zaman peşinde koştukları beden sevgisi onları yeni bir beden bulana kadar kovalar. Onlar da daha önce yaptıkları gibi yine bir varlığın içine hapsolmayı tercih ederler.

Bu sözleri ile Sokrates'in de yeniden doğuş inancını benimsemiş olduğu görülmektedir.⁵⁵

Platon(MÖ 427-347): Platon felsefesinde düalizmin bulunduğunu, ancak bu düşünce yalnızca ruh ile sınırlı olmayıp akıl ile madde, dünya ve tanrıyı kapsar. Ruh ezelî ve ebedî olan, bölünemeyen, görülmeyen, tanrının özelliklerini içinde barındıran, ölümsüz olarak tanımlanmaktadır. Beden ölümlü ruh ise ölümsüzdür. Platon'a göre ruhun tekâmül sürecini gerçekleştirebilmesi için bedene girmesi gerekmektedir. Bu sebeple ruhun ölümsüz olabilmesi ancak güzel ahlaklı bir yaşam sürdürmesiyle olacaktır.⁵⁶

Ruhun ölümsüz olduğunu düşünen Platon, dünyaya gelen insanların öldükten sonra yaşamın varlığını kabul etmektedir. Ancak bu ölüm sonrası yaşamın devam

⁵³ Hasan Özalp, "Aristoteles ve İbni Sina'nın Reenkarnasyonun Reddi", Dini Araştırmalar, Ocak-Haziran 2013, Cilt:16, Sayı:42, s.82.

⁵⁴ Platon, *Phaidon* (çev:Suud Kemal Yetkin), Meb Yayınları, İstanbul 1997, s.83.

⁵⁵ Platon, *Phaidon* (Furkan Akderin), Say Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2017, s.79.

⁵⁶ Platon, *Phaidon* (Furkan Akderin), s.80.

etmesi reenkarnasyon mu yoksa ahiret mi olduğu net olarak bilinmemektedir. Yaşamın tersi ölüm ise ölümün tersi yeniden doğuş olacaktır. Bu sebeple reenkarnasyon inancı varlığını göstermektedir. “Ruhların bu dünyayı terk ettikten sonra ahirete gittikleri, oradan da yine dünyaya döndükleri fikri, hatırladığım eski bir geleneğe dayanır.”

Böyle ise, yaşayanlar ölümlerden doğuyorlarsa bundan ruhlarımızın orada oldukları sonucunu çıkarmak gerekecek, çünkü orada olmasalardı yeniden dünyaya gelmezlerdi. Yaşayanların ölümlerden olduğunu apaçık göstermek onların hala var olduklarına yeterli bir delildir.

Bu ifadelere baktığımızda da Platon’un tenasühe inandığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Fakat aynı zamanda ahiret inancı ile reenkarnasyon inancını birleştirdiği düşüncesine varmak mümkündür.

2.6. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam Düşüncesinde Reenkarnasyon

2.6.1. Yahudilik

Yahudi teolojisi de Hristiyanlıktaki anlayışa benzer olarak, iyi olanın ödüllendirildiği, kötünün ise cezalandırıldığı bir inanca sahiptir. İyi olan kişi cennete giderken, kötü olan ise cehenneme gidecektir. Bir başka ifadeyle ölüm sonrasında kişi mezarda ve öbür dünyada durumunun ne olacağı, bu dünyayı yöneten Tanrı ile arasındaki ilişkinin şekline göre belirlenecektir. Dünyanın tek bir yaratıcısı olan Tanrı kişinin tüm eylemlerinden haberdardır; Tevrat’ın emirlerine uygun davrananlar ödüllendirilirken, bu emirleri hiçe sayanlar cezalandırılır.⁵⁷ Bu dünyaya gelip yaşam süresini tamamlayan kişi ölecektir ve yaptıklarının hesabını vermek için yeniden dirilecektir. Bu, Tevrat’ın ve Musa’nın net olarak belirttiği en temel ilkelere bir tanesidir. Bu anlayışa göre, vakti geldiğinde Tanrı’nın isteği üzerine ölümler yeniden hayat olarak mezarlarından kalkacaklardır. Her ölü hayattaki bedenine, davranış tarzına, karakterine bürünecek ve Tanrı’nın karşısında “bir bütün insan” olarak hesap verecektir. İyi ve erdemli Yahudiler Tanrı’nın nimetlerine gark olurken, kötü olanlar ise azap çukurunda bütün cezalarını çekeceklerdir. Yaşadıkları bu yeni hayatta iyilerin istedikleri her şey gerçek olacaktır. Bu bağlamda, barış, iyi yönetim, bağımsızlık, doğruluk, zenginlik, adalet, mutluluk gibi tüm güzel ve iyi şeyler tadılacaktır.

⁵⁷ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.114.

Fakat sadece Yahudi olanlar bu nimetleri tadacaktır. Tanrı'nın varlığına inanmayan Yahudiler de dâhil olmak üzere diğer tüm insanlar, bu nimetlerin hepsinden mahrum kalacaklardır. Dolayısıyla Yahudi inancına göre bütün bireyler kendi ameli ile ya lanetlenecek ya da kurtulacaklardır.⁵⁸ Ahiret için kişi tekrardan dirilecek, iyi olanlar saadet yurduna yani cennete giderken, kötüler ise azap yurduna yani cehenneme gideceklerdir. Bununla birlikte Yahudilikte reenkarnasyon inancının varlığını iddia edenler de bulunmaktadır. Reenkarnasyon inancını doğrudan zikretmemiş olsalar da, bazı ayetleri delil olarak kullanmışlardır. Bütün küçük çocukların aslında bir atanın ruhuna sahip olduğu temel inancı bulunmaktadır. Ortodoks Yahudilerinin inancına göre Âdem'in Davut olarak tekrardan doğduğu düşüncesinin Talmud'da var olduğu iddia edilir. Yahudi geleneğinde, yani Kabbala'da (Kabbalah) iyi bir eğitim almış, kutsal literatürdeki kıssaların ve mistik kıyasların özüne hâkim olanların, bu kıssalarda tekrardan doğuşa referans bulabilecekleri söylenir. Hatta Kabalistler, reenkarnasyon inancının Yahudi kutsal metinlerinde net bir şekilde destek bulunduğunu ifade ederler. Bu arada tüm Yahudilerin reenkarnasyonu kabul etmedikleri gibi Kabalaya inanmayanlarının da var olduğunu vurgulamalıyız. Kabala, eğer bireylerin dünya hayatı normalde kısa sürmüş veya birden kesilmişse çok zaman geçmeden tekrardan döneceklerini öğretir. Bu noktada ikinci dünya savaşında öldüğünü ancak yeniden dirildiğini söyleyen Yahudilere rastlamak da mümkündür.⁵⁹

Hasidik Yahudiler için önemli bir isim olan Rabbi Yonassan Gershom, isimli yazar yazmış olduğu birçok reenkarnasyon hikâyesinde Yahudiliğin reenkarnasyonu kabul ettiğini söyler. Bu sözlerin üzerine gerçekten de, Hasidik Yahudiler 'gilgulü' Tanrı'nın kullarına sevginin bir anlamı olarak kabul etmiş, bu sayede günahlarını temizleme, yeni sevaplar kazanma, taze başlangıçlar elde ettiklerine inanmışlardır. Fakat diğer taraftan, yirminci yüzyıl Yahudi mistisizminin en önemli düşünürlerinden biri kabul edilen Gershom Scholem şöyle söyler: "Yahudilikte gilgul (reenkarnasyon) öğretisinin varlığına dair net bir delil yoktur; Talmud'da da buna bir atıf yoktur."⁶⁰ Yahudi çevrelerinde bu görüş kabul edilmiş olmakla birlikte, bunun muhtemelen Hint felsefelerinden, Platonculuktan, Manihaizm'den ve Orfik öğretilerden etkilenilmiş olabileceğini öne sürer. Sonuç olarak, belirttiğimiz bir kısım Yahudiler dışında,

⁵⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.116.

⁵⁹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.117.

⁶⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.118.

reenkarnasyon inancı Yahudi nüfusunun geneli tarafından kabul edilmemektedir. Reenkarnasyonu destekleyen net ve açık ayetlerin de bulunmadığını belirtmeliyiz.

2.6.2. Hristiyanlık

Hristiyanlık inancına baktığımızda, İslam inancına benzer olduğu, insanın yapmış olduğu tüm kötülüklerin cezalandırılacağı ve iyiliklerin de ödüllendirileceği eşit, hâkim bir inancın bulunduğunu söylemek mümkündür.

Hristiyanların ‘baba’ ismini verdikleri Tanrı, “ebedi, her şeye muktedir, her şeyi bilen, evreni ve evrenin içerdiği her şeyi yaratandır. Her yerde hazır ve nazır, hayatı ihsan eden, merhametli ve bağışlayıcı, yüce ve fakat içkin, her şeye üstün rab, kıyamette tüm insanlığın adil yargıcı, ebedi mükâfatı veya cezayı veren tek tanrıdır.”⁶¹ Bu dünyada yaşayan faziletli, iyi insanlara sıkıntı ve gam, tasa verebileceği gibi, aynı zamanda kötü olan insanlara nimetler verebilmektedir. Fakat Tanrı, bu dünyadaki kötü olan insanların hesabını, ahirette soracaktır. Dünyada yapıp ettiklerine göre insan, cezayı hak ediyor ise cehenneme, mükâfatlandırılacak olanlar ise cennete gidecektir. Cennet ve cehennemde bulunanlar ebedi olarak orada bulunacaktır.⁶² Mükâfatlandırma veyahut azap görme esnasında beden ve ruh birlikte bulunacaktır. Genel olarak baktığımızda, birkaç ayrı görüş bulunsa da, Hristiyanlık ahiret düşüncesiyle, İslam’ın ahiret düşüncesi benzerlik göstermektedir.⁶³

Reenkarnasyon veya tenasüh olarak bildiğimiz inancın Batı dünyasında sık duyulmaya başlaması yeni bir hadisedir. Bunun altında birçok sebep bulunmaktadır. Fakat önemli bir husus şudur ki; Budistlerin ve Hinduların sayısının hızlı bir şekilde artış göstermesidir. Daha çok insanların “bize ölümden sonra neler olacak?” gibi sorular sorması, üzüntülerinin nedenlerini sorgulaması bu inancın kapılarını açmıştır.⁶⁴

Reenkarnasyon düşüncesini benimseyen bazı düşünürler bu inancı savunmada yalnız olmadıklarını eserlerinde yansıtmaya çalışmış ve dönemin bazı önemli isimlerinin de reenkarnasyon düşüncesini benimsediklerini ve en azından olumlu ifadeler kullandıklarını dile getirmişlerdir. Leo Tolstoy, İmmanuel Kant, Benjamin

⁶¹ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.105.

⁶² Suat Yıldırım, *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, Nil Yayınları, Ankara 1988, s.139-142.

⁶³ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.106.

⁶⁴ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.107.

Franklin, Thomas Edison gibi önemli isimler bunlardan bazılarıdır. Eserlerinde bu yansımaların varlığından bahsedilen önemli isimlerden biri de, Yunan felsefesinin önemli isimlerinden biri olan Platon'dur. Onun yazmış olduğu eserlere baktığımızda eserlerin arasında ruhların sayısız kez bedenlere göç ettiğini ifade eden cümleleri bulmak mümkündür.

Platon'un anlayışında ifade edilen ruh idelere benzetilmektedir ve bu yüzden ruh ölümsüzdür, bedenlerdeki değişimin temel unsurudur. Platon böylece ruhun ebedi, ölümsüz olduğu düşüncesine sahiptir. Platon'un ruh hakkındaki düşünceleri birçok yorumcu tarafından tartışılmış ve onun asıl anlatmak istediği şeyin, ruhun ne kadar mükemmel olduğudur. Dönemin kilise babalarından Origen üzerinde de durulmuştur. Kilisenin en büyük hocası olan Origen'in tıpkı Yeni Platoncular gibi reenkarnasyon düşüncesini yaymaya çalıştığı ifade edilmektedir.⁶⁵ Reenkarnasyon inancına karşı çıkanların Origen'in böyle bir düşünceyi kabul etmediğini bu düşüncenin tamamen saçma olduğunu savunmuşlardır. Reenkarnasyon düşüncesine karşı çıkan dönemin ilahiyatçılarının, bu düşünceye neden karşı çıktıklarını anlatan birçok gerekçeleri bulunmaktadır. Bilhassa Protestan literatüründe varolan tenasüh yani reenkarnasyona karşı öne sürülen itirazlardan biri şöyledir:

Ruh ve beden arasındaki ilişkiyi anlayışımız ve bireyler arasındaki ölçülmesi mümkün olmayan farklılıklara olan vukufumuz, o kadar güçlü ve canlı" hale gelmiştir ki bu noktada şunu söylemek zorunda kalıyoruz. "Benim ruhum benim bedenimden başka hiçbir bedene uymamaktadır; diğer her bir beden de "başka" bir şey olmak bir zorunluluk olsa gerekir." Aristo hali hazırda, Pythagoras'a muhalefet sadedinde, bir ruhun birden çok çeşitli bedenlerden geçebileceğini iddia etmenin, bir marangozun işini keserle olduğu kadar bir flütle de yapabileceğini iddia etmekle eş anlamlı olduğunu söyler. Ve şayet birisi bedenden bedene geçmenin ruh değil, karma veya buna benzer bir şey olduğunu söylerse -ki bu ruh başka bedende artık eski bulunduğu durumdan daha farklı yaşar. Böyle bir şey gerçekte evrimin (evolution) gerektirdiği bir şey, yani benim tam kişisel egom olamaz. Bedenimiz, öyle reenkarnasyonun varsaydığı gibi, bir tesadüf eseri değildir; değişebilir de değildir. Böyle durumda kişi, ruhunun kendi bedenini önceki davranışlarına göre dilediği gibi yarattığını söylemek zorunda kalır -ki bu iddia, insanların ve hayvanların yaratılışı ile ilgili gerçekler söz konusu olduğunda bir kimsenin kolay kolay kabul edemeyeceği bir iddiadır.⁶⁶

⁶⁵ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.111.

⁶⁶ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.112.

Hristiyanlık inancında da reenkarnasyonun olmadığı ve İncil ayetlerinde de açık ve net ifadelerinin bulunmadığı ifade edilmektedir. İnsanların daha önceki yaşamlarını hatırlamamaları da reenkarnasyon düşüncesinin olmadığını ileri süren gerekçelerdendir. Müslümanlar arasında olduğu gibi tıpkı Hristiyanlık inancında da reenkarnasyonu işaret ettiğini ifade eden ayetlerin bulunduğu savunulmaktadır. Reenkarnasyon inancını benimseyen Hristiyanlar, bu görüşlerini desteklemek için ayetleri kanıt olarak kullanmışlardır.⁶⁷ Fakat ne Hristiyanlık inancında, ne de kutsal kitapta böyle bir öğretinin asla mümkün olamayacağı üzerinde durulmuştur. Genel olarak Hristiyanlık inancının reenkarnasyon öğretisini tam olarak kesin bir dille reddettiğini söylemek mümkündür.

2.6.3. İslam Düşüncesinde Reenkarnasyonun Yeri

İslam inancına baktığımızda reenkarnasyon, tenasüh ya da ruh göçü diye bir ifade söz konusu değildir. Kur'an ayetlerine genel anlamda bakıldığında, reenkarnasyonu net bir dille reddettiği görülmektedir. Ahirette iman, İslam'ın temel hükümlerinden birisidir ve bu önemli nokta Kur'an da sık sık tekrar edilmektedir. Bu sebeple Kur'an'ın içerisinde reenkarnasyon inancını açık bir dille destekleyen ayet bulunmamaktadır. Kur'an da geçen bazı ayet ya da ifade edilen değişmeceli lafızlara keyfi ve mesnetsiz biçimde farklı anlamlar yüklenerek bu inancı desteklemeye çalışmışlardır. Eğer tenasüh düşüncesi, ahiret inancını reddetmiyorsa bu şekilde bu yaklaşımlarının da tutarlılığı söz konusu değildir.⁶⁸ Çünkü tenasüh düşüncesinin temelinde ahireti inkâr etme vardır. Bu inancın içerisinde gerçek anlamda cennet ve cehennem gibi kavramlara yer yoktur. Çünkü İslam inancında öldükten sonra yeniden diriliş ahirette gerçekleşecektir ve ebedi olarak sürecektir. Öldükten sonra ruhun yeni bir bedene girip tekrardan dünyaya dönüşü kesinlikle söz konusu değildir. Kur'an, tekrardan bedenlenmeyi ya da ruh göçü inancını kesin bir dille kabul etmemekte, bu düşüncenin taraftarları bazı ayetleri istedikleri şekillerde yorumlayıp çarpıtarak reenkarnasyonu destekleyen nitelikte ve üstü kapalı ifadeler kullanmaktan hoşlanmaktadırlar. Bu ayetlerin bu şekilde yorumlanması geçmişten bu yana geleneksel yorum içinde asla kendine yer bulamamıştır. Aslında Eskatolojik ve de inanca müteallik olması yönüyle, meselenin Kur'an ve hadis açısından ele alınması oldukça önem

⁶⁷ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.114.

⁶⁸ Temel Yeşilyurt, "Kur'an Işığında İnsanın Bireysel Sorumluluğu", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10:1 (Elazığ 2005), S.705.

kazanmaktadır. Çünkü diğer taraftan ülkemizde reenkarnasyon düşüncesini benimseyenler bir takım Kur'an ayetlerini eğip bükerek kendi düşüncelerine destek vermekte ve bu şekilde bu ayetlerin istismar edildiği görülmektedir.⁶⁹

Tenasüh veya reenkarnasyonu ispat etmek için kullanılan Kur'an ayetlerine geçmeden evvel, reenkarnasyon düşüncesine sahip kişilerin bu amaçla akli, felsefi ve tecrübi delillerinin yanında pek çok dini ifadeyi delil olarak kullandıklarını belirtmek gerekir. Onların ifade ettikleri bu deliller şu şekilde sıralanmıştır.

Kıyamet günü bugün de ruhların tekrardan bedenlenmesi.

Tüm insanlardaki ve ilahi dinlerdeki ahiret duygusu ve inancı.

Ölülerin ardından icra edilen mevlit, dua, mezar, terkini vesaire uygulamalar.

Öldükten sonra tekrardan dirilme akidesi.⁷⁰

Ülkemizde reenkarnasyon konusu ile ilgili (ruhçuluğa göre Kur'an öğretisi) isimli çalışmalarda “tekrardan doğuş amacını daha açık ortaya koyan ayetler de var mıdır?” sorusuyla ilgili şu ifadeler söylenmektedir. “Kuşkusuz şu ayetleri incelemek gerek: Hepinizin dönüşü O'nadır.(10/ Yûnus 56) Bu Allah'ın gerçek olarak verdiği sözdür. O, yaratmaya başlar, sonra inanıp iyi işler yapanlara adaletle karşılık vermek için yaratmayı tekrar eder.” Siz mutlaka tabakadan tabakaya bileceksiniz. “ O zaman acaba bize mühlet verilir mi? diyecekler, onları senelerce dünyadan istifadelendirdiğimizi görmedin mi?” “Onlar orada, Rabbimiz bizi çıkar; önce yaptığımızdan başkasını yapalım, diye feryat ederler. Öğüt alacak olanın öğüt alacağı kadar bir süre yaşatmadık mı sizi? Size uyarıcı da geldi. Öyle ise tadın azabı. Zalimlerin yardımcısı yoktur”. “Kim dünya menfaatini isterse, kendine ondan veririz.” Yazar, tenasühe delil olarak ortaya koyduğu bu ayet meallerinden sonra şu yorumu yapar: “Görüldüğü gibi bu ayetlerde açıkça, sonuçta herkesin doğru yolu bulacağı ve yönünü Yaradan'ın istediği amacı çevireceği, fırsat eşitliğinin temini için, her insanın gerektiği kadar tekrar tekrar yeniden yaratılacağıdır. Bu suretle herkesin hakkının verileceği, iyilerin haklarını alacağı, insan hayatının amacının bilgi ve tecrübeye dayalı yükselme yolunu sağlamak olduğunu, bunun için insanların aralarında fırsat eşitliğinin, her türlü

⁶⁹ Hamdi Kalyoncu, *Ölümsüzlük İhtiyacı* (İntihar, Ötenazi Reenkarnasyon), Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s.95.

⁷⁰ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.122.

şartlarda eğitim ve öğretim imkânının temini açısından, mutlaka birçok tabakalardan geçecekleridir. Keza eşitliğin hayat yani eğitim, öğretim, tecrübe ve sınav süresi itibariyle de sağlanacağıdır. En değerli bir araç olan zamandan herkesin yeteri kadar ve adilane bir biçimde istifade ettirileceği; öyle ki, bütün bunlardan sonra görevini tamamlayamamış, yani kıyamet günü geldiği halde, hala cenneti hak edememiş olanların kesinlikle öne sürebilecekleri bir mazeretin bulunmayacağıdır. O gün gelinceye kadar her kişiye adalet, hakkaniyet ve eşitlik esaslarının gerektirdiği tüm olanakların tamamen sağlanmış olacağı, hatta maddi zenginlikten başka düşüncesi olmayanlara bu imkânın dahi sağlanacağı anlatılmaktadır.”⁷¹ Yazarın bu ifadeleri, delil olarak getirdiği ayetlerden nasıl ulaştığı ayrıca bir merak konusu olduğu gibi, ayetlerin de meseleyle hiç ilgisinin olmadığı ortadadır. Ayrıca tenasüh inancına getirilen gerekçeler, ahiret inancı yetersiz, Allah’ın adaletini kavrayamamış ve bütünüyle pozitivist düşünce ile bir psikolojik görüntü içermektedir. Kimin neye, niçin inandığı bizim problemimiz değildir. Fakat kendi doğrularını onaylatmak amacıyla ayetlerin kullanılması çok doğru bir davranış değildir.

Kur’an’ın ayetlerine dayandırılan başka bir ifade: “yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve (gökyüzünde) iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi ancak sizin gibi topluluklardır”.⁷² Bu ayette geçen sizin gibi topluluklar ifadesi İbni Habıd’a göre tüm yaşayan canlıların tek bir tür olduğu ifade edilmektedir. Yani bütün canlılar birbiriyle ilişki içerisinde olup ilahi hükme tabidirler, onu kabul eder veyahut reddederler. Oysaki bu ayette anlatılmak istenen şey Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (1878-1942) göre, “Allah’ın kudreti delailini (delillerinin gücünü) anlamak için diğer hayvanların hilkatlerinde (yaratılışlarında) ve tarzı hayatlarında insanların istifade edeceği pek çok esrar (sırlar) bulunduğunu ihtardır.” Elmalılı’ya göre müfessirlerin çoğunluğu da bu görüşü benimsemiştir.⁷³ Burada en önemli nokta, Ahmed b. Habıd’ın reenkarnasyona destek olarak kullandığı Kur’an ayetlerini (82/İnfitar, 6-8 ve 42/Şūra 11) yeniden doğuşu yani tenasüh inancını savunanların referans göstermemeleridir.⁷⁴

Bugüne gelecek olursak tenasüh inancını desteklediği düşünülen ve en çok kullanılan iki Kur’an ayeti bulunmaktadır: “Allah’ı nasıl inkâr edersiniz ki siz ölümler

⁷¹ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.125.

⁷² En’am,38.

⁷³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Azim Yayınları, İstanbul 1935, III. 1919.

⁷⁴ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.125.

idiniz, O sizi diriltti; sonra sizi öldürecek ve tekrar diriltecek. Sonunda O'na döndürüleceksiniz.” Onlar, “Rabbimiz bizi iki defa öldürdün iki defa dirilttin. İşte günahlarımızı da itiraf ettik. Şu ateşten kurulmanın bir çaresi yok mu” derler. Özellikle ilk ayette, tekâmüle ulaşmada insanlara fırsat eşitliğinin verilmesinin gerekli olduğu ve bu sebeple tenasühün vurgulandığı iddia edilir. İnsanlar için ölümün kaç kez ve kaç hayatın söz konusu olduğu mevzusu müfessirler tarafından da tartışılmıştır. İbn Abbas ve İbn Mesudun, insanın yaratılmadan önce-babasının sulbunda-ölü olduğunu, sonra kendisine hayat verildiğini, yani yaratıldığını ve daha sonrasında eceli geldiğinde öldürüldüğünü ve kıyamet gününde yeniden dirilteceğini söylediklerini müfessir Kurtubi (ö. 671/1277) bize nakleder. Başka bir müfessir İbn Kesir (ö.774/1373) en gerçek görüşün İbn Mesud ve İbn Abbas görüşleri olduğunu söyler. Elmalılı da bu görüşü paylaşmaktadır.⁷⁵ Süleyman Ateş’in de bu görüşle ilgili kanaati aynıdır. Sonuç olarak baktığımızda insan için iki ölümün ve iki dirilmenin olduğu konusunda genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Aynı zamanda, gerek 23/Mü’minun, 11 gerekse de 2/Bakara, 28.⁷⁶ Ayetlerin manalarından Şii, Sünni, Zeydi ve Mutezile müfessirlerin reenkarnasyonu destekler mahiyette bir sonuç çıkarmadıkları ifade edilmektedir. Bir diğer en fazla kullanılan ayetlerden 2/Bakara, 243. Ayetin meali şöyledir: “Sayıca binler oldukları halde ölüm korkusundan dolayı yurtlarından çıkıp gidenleri görmedin mi? Allah onlara “ölün” dedi, (öldüler). Sonra onları diriltti. Şüphesiz Allah insanlar üzerindeki ikram sahibidir; lakin insanların çoğu buna şükretmezler. Zemahşeri (ö 537/1142) bu ayetin kendilerine kitap gönderilen daha önceki kavimlerin başından geçen bir hadiseyi ibret olabilmesi için bu hadiseyi görmeyen ve duymayan diğer insanlara ileten bir ayet olduğunu ifade eder.⁷⁷ Bu rivayete göre, Vasıt yakınlarındaki Daverdan Köyü’nde veba hastalığı baş gösterince bütün halk köyden kaçar. Fakat Allah onları öldürür ve sonrasında Allah’ın hükmünden ve kazasından kaçmanın mümkün olmadığını anlamaları ve ders almaları için hepsini tekrardan diriltir.

İslâm’ın gelişinden önce, bilinen şekliyle tenasühün Arap yarımadasında var olduğuna dair net bir bilgi mevcut değildir. Söz konusu inancın yayılmasında ruh göçü düşüncesini içeren bazı Yunan felsefe eserlerinin çevrilmesinin etkili olduğu düşüncesi söz konusudur. Ancak bu bağlamda, Kah’tan Arapları arasında İslam’dan önce cari olan

⁷⁵ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.126

⁷⁶ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.127.

⁷⁷ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.127.

bir uygulama bulunmaktadır. Şöyle ki, bir başka varlığın etini yiyen ve bilhassa kanını içen kimsenin bu canlının tabiatını veya hayatını kendi bünyesinde zerk edeceğine dair inanç, ilkel toplumlar içerisinde farklı şekillerde bulunmaktadır.⁷⁸

Kah'tan Arapları içerisinde düşmanlarının kanlarını içme âdeti bulunmaktadır. Özellikle avcılar, tehlikeli hayvanların kalpleri, ciğerleri gibi bazı kısımlarını yemekte ve bu hayvanların cesaretlerinin ve güçlerinin kendilerine geçeceğine inanırlardı. Ancak baktığımızda bizim ele aldığımız reenkarnasyon konusuyla ilgili bir ilişkinin bulunmadığı açıktır. İslam dininin yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte Suriye, Mısır ve Mezopotamya gibi çok eski kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış ülke ve beldeler sırasıyla Müslümanların eline geçmiştir. Fethedilen bu belgelerin içerisinde birçok farklı inanç ve dine mensup insanlar bulunuyordu. Çeşitli din ve inançlara sahip bu inançlar İslam'a yaklaşmaya başlamalarına rağmen, eski inançlarını ve bilgilerini kolay kolay zihinlerinden atamıyorlardı. İslam kaynaklarında, Müslüman olmasına rağmen tenasüh fikrine sahip birisi olarak tanıtılan Ahmed b. Habıt'ın (ö. 231/849) anlayışının temelinde eski inanç ve kültür çevresinin etkisi olduğu görülmektedir.⁷⁹ Bu kişiyle ilgili net bir bilgiye sahip olmamakla birlikte, tenasühü belirleyen isimler karşımıza çıkmaktadır. Ahmed b. Habıt ile birlikte aynı düşüncüyü savunan isimlerde vardır. Bu isimlerden bazıları, Ahmed b. Eyyüb b. Banuş (veya Nanuş), Ahmed b. Muhammed el-Kah'tı olarak sırasıyla sayılabilir. Tüm bu isimlere baktığımızda, Müslüman olmasına rağmen tenasüh inancını savunanların İslam toplumu içerisinde çok fazla olmadığını bir grup olarak münferit şahsiyetler oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca bu isimlerin günümüzde ifade edildiği gibi bir tenasüh anlayışı etrafında birleşmedikleri, aralarında bu konuda çeşitli fikir ayrılıklarının bulunduğu ifade edilmektedir. İsfarayini ve Bağdadi'ye göre Ahmed b. Hâbıd tenasüh inancı şöyle ifade edilmektedir. Allah yarattıklarını şuan içinde var olduğu dünyadan başka bir dünyada, sağlıklı beden ve akıllara sahip bir şekilde yarattı. Daha sonra onlar için kendi ilmini ve marifetini yarattı ve bu şekilde onlar üstündeki nimetini tamamladı; sonra da onlara şükür etmelerini emretti.⁸⁰

İnsan gerçekte bir ruhtur, insanın bir şekli ve kalıbı ruh için sadece bir kabuktur. Bilgi ve güç sahibi olan canlı olan ruhtur. Allah'ın yarattığı bazı insanlar O'nun emrettiği şeylere itaat etmeyi seçerken bazıları ise isyanı seçti. Allah kendisine boyun

⁷⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.81.

⁷⁹ Süleyman Uludağ, *Akâid ve Kelâm*, Dergah Yayınları, İstanbul 1982, s.44.

⁸⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.81.

eğen bireyi, nimet dünyasında tutarken isyan eden insanları ise sonsuz cehennem ateşine gönderir. İsyan edenlere farklı kalıplardaki bedenlerden birini giydirebilir. Onları böcekler, kuşlar, yırtıcı veya evcil hayvanlar şekillerinden birinin içerisine günah ve suçları miktarınca sıkıntı, bela, zorluk ve rahat, lezzet ve acı ile dener. Ruh, bu dünyada günahları çekerek iyi sıfatını kaybettikçe farklı kalıplarda ve şekillerde tekrar tekrar gelmeye devam edecektir. Bu tekrar tekrar gidip gelişler, ameller bütünüyle güzel ve iyi bir nitelik kazanıncaya kadar devam edecektir. Sonrasında ise bu itaatkâr kişi ilk yaratıldığı saadet dünyasına sonsuz olarak gönderilirken, ameli yalnızca isyan olan kişi ise sonsuz olarak azabın bulunduğu cehenneme gönderilecektir.⁸¹

Anlaşıldığı üzere, Ahmed b. Hâbid'in tenasüh anlayışı 'sevap' ve 'ceza' üzerine inşa edilmiştir. O bu görüşlerini Kur'an'ın ayetleriyle destekler. O'na göre tüm varlıklar tek bir türden olup hepsi de ilahi kaideyle bağlıdır. Allah'ın emirlerini reddeder veya kabul eder durumdadır. Allah'ın emirlerine uyanlar, melek olup cennete uymayanlar ise acı çekmeye maruz kalan, pisliklerle uğraşan ve pis hayvanların bedenlerine geçip sonsuz azap ve ateşin bulunduğu cehenneme giderler.⁸²

Tenasüh inancını benimseyenler arasında bir başka isim, kelamcı ve felsefenin yanında pozitif ilimlerde çeşitli eserler koyan ve hatta tıpçı olan Muhammed b. Zekeriyâ Er-Râzî'dir(ö.313/925).⁸³ Razi'nin düşüncesine baktığımızda, hayvanların kesilmesinin caiz olmasının onların hayvan suretle bedenlerden insan suretli bedenlere geçişlerini mümkün kılmak için olduğunu ifade eder. O'na göre böyle bir şey mümkün olmasaydı, hayvanların kesilmesine izin verilmezdi. Bu sebeple Râzî, insan ruhlarının amelleri kötü olduğu takdirde hayvan ruhlarına hayvan ruhlarının insana göç etmesinin mümkün olduğunu benimseyen bir tenasüh anlayışını savunmaktadır.

Tenasühe inanan aşırı Şii fırkalarından birisi de Hürremiye-Hürremdiniye olarak bilinen fırkasıdır. Bu fırkaya göre, tenasüh inancının bir sonucu olarak, kıyamet, yeniden dirilme, hesap yoktur. Bu sebeple şuan içinde yaşanan dünyadan farklı bir mekân olmayıp sadece bu dünyada sonsuz gidişler-gelişler mevcuttur. Kıyamet dediğimiz şey ruhun bir bedenden çıkıp başka bir bedene göç etmesidir. İnsanların ödüllendirilmesi ve ceza görmesi sadece bedenlerde olur, yani insan cehennemi ve cenneti bedenlerde yaşar. Eğer insan iyi ve güzel işler yapmış ise bedenlerde yeniden canlanır ve bu bedende

⁸¹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.82.

⁸² Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.83.

⁸³ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.85.

güzel bir hayat sürer; ancak kötülüklerden başka bir iş yapmamışsa, onun yeniden dirilişi, aşağılanan, horlanan, kötü bedenlerde olur ve hayatı boyunca işkence çeker. Bu kötü bedenler bir maymun, bir köpek, bir domuz, akrep, yılan, böcek bedeni olabilir. Bütün bu mükâfat ve azap sonsuzdur. Kişinin başına gelen her şey bu dünyada işlemiş olduğu iyi ve kötü davranışların karşılığıdır. Azap ve ödülü tadan beden değil ruhun kendisidir. Çünkü beden tıpkı bir elbise ve bir kalıptan başka bir şey değildir. Bu firkanın Tenasüh için delil olarak kullanıldığı ayetler vardır.⁸⁴

Nusayrilerin inancına göre, Hz Ali aramızda yaşamaktaydı, fakat cisimden cisme geçtiği için şuanda güneşte bulunmaktadır. Mümin bir Nusayri de yıldızlar arasında yerini almadan önce kalıp değiştirmek suretiyle yedi aşamadan geçer ve bu geçişler sırasında günahlarından arınır. Gökyüzünde gördüğümüz parlayan yıldızlar günahlarından arınmış ve temizlenmiş olan ruhlar âlemidir. Mümin bu geliş gidişlerde bedenler içerisinde bulunur ve devamlı olarak bir sınavdan geçmektedir. Allah'ın bilgisine eriştiğinde ise artık en son mertebeye ulaşmış olur. Nusayri tasavvuruna göre mümin için mesh, yani insan mertebesinden hayvan, kuş, cansız madde ve benzeri şeylere intikal etmesi mümkün değildir. Aslında Nusayriler dünya var olurken kendilerinin yıldız olarak yaratıldıklarına ancak günah işlemelerinden dolayı Tanrı'nın onları yeryüzüne indirdiğine inanırlardı. Kötülere gelince onlar göklere yükselemez, imama erişemez. Çünkü onlar birer iblistir. Meshe uğrayanlar tekrar insan bedenine asla geri dönemezler. Artık sonsuz olarak hayvan suretinde yaratılırlar. Ancak, kâfir olan bir insanın ailesine karşı iyi biri olması onun aslan veya kaplan gibi benzeri hayvan olarak geri dönmesi söz konusudur. Ancak kâfir olup ailesine kötü davranan işkence eden biri ise ayı, maymun veya benzeri hayvanlar suretinde tekrardan gönderilir.⁸⁵

Kâfir bir kimse, kesilmek suretiyle küçükbaş hayvan, büyük baş hayvan, kuş, balık gibi hayvanların bedenine büründürülür. Bunun amacı ise devamlı kesilerek azap görmesini sağlamaktır. Ayrıca Nusayriler, Hz Ali'ye tapmayan ve ibadet etmeyen kimsenin tekrardan doğduğunda deve, köpek, katır, eşek gibi hayvan bedeninde geleceğine inanırlar. Bir rivayete göre Hz Ali'ye tapmayan Müslümanlar eşek, Yahudiler maymun, Hristiyanlar domuz suretinde geleceklerdir. Onların anlayışlarına göre şeytanlar erkeklerin günahlarından, kadınlar ise şeytanların günahlarından meydana gelmiştir; bundan dolayı kadınlar aşağı yaratıklardır ve dolayısıyla dinin

⁸⁴ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.90.

⁸⁵ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.91.

bilgilerini öğrenmeleri doğru değildir. Anlaşıldığı üzere Nusayrilik'teki tenasüh anlayışı dinin öğretilerinin kabul edilip edilmemesi yani Nusayri olup olmamaya alakalıdır. Aslına baktığımızda Nusayri Ali'yi tanıyan, O'na ibadet eden, mümin sıfatını alan kişilerdir. Sonuç olarak Nusayri olmayan kişinin, iyi davranışlarda bulunsa bile gökyüzündeki yıldızlar içerisine girmesi imkânsızdır. Bu inancın ceza ve sevap ilkesi üzerine olduğunu yani insanın ne ekerse onu içmesi anlayışı söz konusudur.⁸⁶

Bektaşî inancına baktığımızda, Azrail, ölüm esnasında insanların ruhlarını kabzeder. Bazı ruhlar bedeni kolayca bırakıp giderken, bazıları ise beden ile sıkı sıkıya bağlanmalarından dolayı fakat bir mücadele ile bedenlerinden koparılabilirler. Hayatı boyunca iyi vasıflara sahip olanlar Tanrıya yükselirken, hayatlarını kötü olarak devam ettirenler ise yükselemedikleri gibi kendi kötü kişiliklerine hapsolmuş bir şekilde kalırlar. Aynı zamanda bazı Bektaşîler arasında farklı şekillerde tenasüh anlayışının bulunduğu görülmektedir. Bu görüşlerden bir tanesinde, insanın ruhu ölümle birlikte, kendisinin hayatının benzediği bir hayvana göç eder. İnsanın ruhunun geçtiği hayvan, o kişinin hayattaki alışkanlıklarına göre değişir.⁸⁷ Bu hayvan bir köpek, bir kaplan ya da başka bir hayvan olabilir. Başka bir inanışa göre Hz Hüseyin'in katilinin yaban bir tavşanın ruhuna geçtiğine inanılarak, Bektaşîlerin yaban tavşanı avlamadıklarını ona asla dokunmadıklarını ve yemediklerini ifade eder. Görüldüğü üzere Bektaşî inancında da tenasühün izlerinin var olduğu görülmektedir.

Genel olarak baktığımızda, Türklerdeki tenasüh inancının kaynağının Budizm olduğu ve bu inancın var olmasının başlıca sebebinin, Türklerde daha önce mevcut olan atalar kültü olduğu belirtilir. Fakat bu inancın kökenini Türklerin İslamiyet'i kabulünden önceki dönemlere götürmek mümkündür. İslamiyet inancını kabul eden bütün toplumların, önceki inançlarını tam anlamıyla terk etmeleri mümkün olmamış ve hatta eski inançlarının kalıntılarını yeni dinlerine sokmuşlardır.

Bektaşîlik inancında, bir başka tenasüh şekli vardır ve bu tenasüh arınmış, ilahi özle kaynaşmış, yücelmiş 'kâmil insan' timsali olan Hz Ali'nin varlığında yoğunlaştığı görülmüştür. Cennet adı verilen en yüksek mertebeye ulaşmak herkesin kendi elindedir ve iradesine bağlıdır. Ruh, hangi olgunluk aşamasına ulaşmış ise, gövdeden ayrıldığında oraya varır. Temel olarak Bektaşîlikte kabul görülen tenasüh çeşidi ise budur. Anlatıldığı gibi tenasüh şekli Hint anlayışındaki olgun, mütekâmil ruhun Nirvana'ya

⁸⁶ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.100.

⁸⁷ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.101.

erişmesi ile arasında bir fark yoktur. Bu inancın Budizm yolu ile Orta Asya Türklerine sirayet ettiği görülmektedir. Günümüz Bektaşiliğinde yüzyıllar boyunca nesilden nesle aktarılmasının sebebi Budizm'in yansımalarıdır.⁸⁸

2.7. Reenkarnasyona Delil Olarak Gösterilen Ayetler

Reenkarnasyon ile ilgili olduğu iddia edilen ayetlere gelince, şunu belirtelim ki, geçmişte reenkarnasyon inancına delil olarak gösterilen ayetlerin sayısı günümüzde reenkarnasyona delil olarak gösterilen ayetlere göre daha azdır. Günümüzde delil olarak gösterilen ayetlerin sayısı, 3-5 taneyi geçmemektedir. Bu ayetlerden birincisi, “onların ciltleri cehennem ateşinde pişip kavrulduğu her seferinde, azabı tatsınlar diye yeni ciltlerle (bedenlerle) değişir” ayetidir.⁸⁹ Bu ayette net bir şekilde, cehennem azabı ve bu azabın şiddetini ifade etmek için, kavrulan bedenlerin tekrardan yenilenmesinden söz edilir. Ayette zikredilen cehennem bu dünya hayatı olduğunu iddia edilerek, bu ayetin insanların ruhlarının bedenlerden ayrıldıktan sonra diğer bedenlere geçip dünyaya tekrardan gelmelerine işaret sayılmış, beden içinde olgunlaşamayan ruhun acı çekmek için diğer bedenlere girerek bir cehennem olan bu dünya hayatına tekrardan geri döneceklerini ifade etmektedir. Cehennem bu dünyada var olduğunu ifade eden bu görüşün son derece yanlış ve batıl olduğu net bir şekilde görülmektedir.⁹⁰

Bazı tenasühçüler de, kötü amellerde bulunan insanların cehennemde ebedi olarak kalacaklarını ifade etmek maksadıyla zikredilen bir ayette şudur; “ayetlerimizi yalanlayan ve onlara inanmaya tenezzül etmeyenler var ya, işte onlara gök kapıları açılmayacak ve deve iğne deliğinden geçinceye kadar onlar cennete giremeyeceklerdir...”⁹¹ ayetinde de ifade edilmektedir ki, kötü ruhların bir bedenden başka bir bedene geçerek saflaşacaklarını, neticede deve bedeninde olan insanın, iğne deliğinden sığabilecek bir meyve kurdu bedenine geçeceğini burada ifade etmektedir.⁹²

Reenkarnasyona delil olarak ifade edilen bu ayetlere göre, günümüzde reenkarnasyon inancını savunanların görüşlerini desteklemek için ifade ettikleri birkaç ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerin birçoğu birbiriyle aynı manaya gelen, birbirine benzeyen ayetlerdir. Reenkarnasyon inancını savunan insanların Kur'an'ı Kerim de bu

⁸⁸ İsmet Zeki Eyüpoğlu, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Oba Yayınları, İstanbul 1993, s.232-233.

⁸⁹ 56/Nisa,76-105.

⁹⁰ Veysel Güllüce, *Kur'an Işığında Reenkarnasyon*, Rağbet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004.

⁹¹ 46/Araf,150.

⁹² Veysel Güllüce, *Kur'an Işığında Reenkarnasyon*, Rağbet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004

inanca yer verildiğini ifade eden ilk ayet şudur: “Sizler ölü iken (ölü varlıklar halinde iken) sizi diriltten (dünyaya getirip hayat veren) Allah’ı nasıl inkâr ediyorsunuz? Sonra sizi öldürecek, sonra tekrar diriltecek, sonra da O’na döndürüleceksiniz.”⁹³ Bu ayette reenkarnasyon inancının ifade edildiğini savunanların hareket noktası, ayette zahirde, iki ölüm ve iki diriltmenin olmasıdır. Onlara göre ayetteki ve künhtüm emvaten (hâlbuki siz ölü varlıklar halindeydiniz) ifadesi, insanların yaşamını tamamladıktan sonra ölmeleri anlamına gelmektedir. Bu ayetin tamamen yanlış anlaşılmasında en önemli ifade budur.⁹⁴

Bu ayet incelendiğinde hiçbir müfessir tarafından bu şekilde, yani reenkarnasyon ifade ediliyor veya dünyaya yeniden gelmekten bahsediliyor şeklinde yorumlanmamıştır. Tefsirde ve künhtüm emvaten (hâlbuki siz ölü varlıklar halindeydiniz) ifadesinde, insanın bu dünya hayatına gelmeden önceki tavırlarından olan, çeşitli anlamlar verilmiştir. Bu ayette emvat tabirine, hiçbir şey değildiniz, sizler ölü halindeydiniz, toprak idiniz, babalarınızın sulbunda nutfe halindeydiniz, ana rahmine nutfe olarak geldiniz intikal anında ölü varlıklar idiniz, ayette ifade edilen anlamlar bunlardır. Bu anlamlar ise insanın dünyaya gelmeden önceki hallerine işaret etmektedir. Reenkarnasyon inancını benimseyenlerin bu ayeti tamamen yanlış değerlendirdikleri açık bir şekilde görülmektedir. Ayette asıl anlatılmak istenen şey insanın dünyaya gelmeden önceki halidir. Böylece ifade edilen bu ayetlerde reenkarnasyon veya tenasühü hissettiren hiçbir durumun bulunmadığı açıkça görülmektedir. “Dediler ki, Rabbimiz bizi iki kere öldürdün iki kere dirilttin artık günahlarımızı itiraf ettik çıkış için bir yol var mı?”⁹⁵ ayetinin de birçok müfessir tarafından Bakara, 28. Ayetin bir benzeri olduğu söylene de, bazılarının göre ise bu ayet Bakara,28. Ayetten farklı olup, bu ayette kabir azabına işaret edilmektedir. Çünkü bu ayette kâfirler iki ölümden bahsediyorlar. Bunlardan birincisi dünyada müşahede olunan ölüm olduğuna göre, diğer ölümün ise kabirde olması gerekir. Razi’ye göre burada ifade edilen ölüm, Bakara,28. Ayette olduğu gibi, nutfe(damla) ile alakası olamaz. Çünkü bu ayette Allah’ın onları öldürmesinden bahsediliyor. Bu ölüm ise, hayatın varlığına bağlıdır. Eğer ölüm önceden hâsıl olsaydı, bunun öldürme olması muhal olurdu. Bakara, 28. Ayette ise, durum bu şekilde değildir. Orada ifade edilen onların envat (ölüler)

⁹³ 28/Bakara,28.

⁹⁴ Veysel Güllüce, *Kur’an Işığında Reenkarnasyon*, Rağbet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004

⁹⁵ 11/Mü’min,16

olduğundan söz ediliyor, Allah'ın onların canlarını almasından, öldürmesinden bahsedilmiyor.

“Size her ne musibet dokunursa, kendi ellerinizle kazandığınız şeyler sebebiyledir. Allah pek çoğunu da affeder.”⁹⁶

Bu ayetten hareketle, çocukların başına gelen bela ve kötü şeylerin onların daha önceki yaşadıkları hata ve isyanların bir cezası olarak ifade edilmiştir. Çünkü böyle bir iddiada bulunanlara göre, çocuklar masumdur ve onlar böyle bir cezayı hak edecek işler yapmamışlardır. Bu ayette aslında, söz konusu edilen kimselerin çocukluk çağını geçmiş, mükellef kişiler olduğu nettir. Çünkü yapılanlardan sorumlu tutulmak, ancak mükellefler için geçerli bir durumdur. Kur'an'ı Kerim'in tamamı için de bu durum böyledir. Bu sebeple çocuklara isabet eden tüm musibetlerin, yalnız yapmış oldukları işler nedeniyle olduğu söylenemez.

“Onları biz yarattık ve yaratılışlarını sapa sağlam yaptık. Dilersek onların yerine benzerlerini de getiririz.”⁹⁷ Bu ayette reenkarnasyona delil olarak ortaya koymaya çalışılmıştır. Ayetleri reenkarnasyon veya tenasühe delil olarak gösterenler, ayette sözü edilen misl sözcüğünün çoğulu olan emsal (benzeri) sözcüğünden dolayı böyle bir ipucu yakalamaya çalışmışlardır. Bu ayetlere dikkatli bir şekilde bakıldığında, bir kısmının öldükten sonra yeniden dirilmeye delil olarak sunulduğu görülür. Yani sizi bir defa yaratan sizi ölümünüzden sonra da yeniden yaratır, tıpkı ayınızı ya da benzerlerinizi yaratabilir, anlamını ifade etmektedir. Yukarıda ifade edilen ayetler reenkarnasyona delil olarak ileri sürülmektedir. Bir başka ayette de bu durum şöyle ifade edilmektedir: “Gökleri ve yeri yaratan onların (insanların) benzerlerini yaratmaya kadir değil midir?”⁹⁸ Diğer ayetlerde ise, inkârcı kavimler kendilerinin helak edilerek onların yerine gene kendi nev'lerinden olan başka kişilerin, farklı kavim ve milletlerin getirileceği ile tehdit edilmiştir. İfade edilen bu ayetler farklı şekillerde de yorumlanabilir. “Onları günahları sebebiyle helak ettik ve onlardan sonra başka kavimler yarattık.”⁹⁹ ifadesi de bir örnektir.

Reenkarnasyon inancını benimseyenlere göre bu konu ile ilgili olarak gösterilen bir diğer ayet ise: “Sizden kimisi de bilirken hiç bilmez hale gelmesi için erzel-i ömre

⁹⁶ 30/Suarâ,26

⁹⁷ 22/İnsan,86

⁹⁸ 81/Yasin,63

⁹⁹ 6/En'am,127-149

ulaştırılır.”¹⁰⁰ ayetidir. “Öztürk, bu ayetteki erzel-i ömre ifadesinin ihtiyarlık ve bunaklık olarak anlamlandırılmasının ayetin bütün esprisini yok ettiğini söyledikten sonra şöyle devam ediyor: “Bir kere, erzel-i ömre atılmaktan veya itilmekten değil geri götürülmekten bahsediyor. Yureddu fiili itilmek, atılmak gibi pejoratif bir mana ifade etmez. Bir geri çevirme ve başa döndürme ifade eder. Buna göre erzel-i ömre ömrün başlangıcı, yani tekâmül sürecinin en düşük noktası demek olur. İkincisi, insanın ileri yaşlara kadar yaşatılması, elinin ayağının tutması, hafızasının gereğince işlemez hale gelmesi insan için bir rezillik ve düşkünlük neden olsun? İnsan ömrünün o noktasında fitrat kanunları açısından en saygın ve olgun dönemdedir. Allah kulunu kendisine en yakın dönemde böyle bir sıfatla anmaz.” Dolayısıyla, Öztürk bu ayetin yeniden bedenlenme yani reenkarnasyonu dile getirdiğini söylemektedir. Genel itibariyle ayete baktığımızda, yureddu fiili atılmak, geri çevirme, itilmek, en başa döndürme anlamını ifade etsin, tek bir kelimenin bu anlama geldiği düşüncesiyle, reenkarnasyona delil olduğunu söylemek doğru değildir. Ayrıca, “kıyametin vakti O’na aittir. (yureddu)”¹⁰¹ ve kıyamet gününde en şiddetli azaba maruz bırakılırlar. (yureddûne)¹⁰² gibi çeşitli ayetler de, yureddu kelimesinin geri çevirme, başa döndürme anlamında kullanılmadığı net olarak ortadadır. Bu sebeple yukarıdaki ayetin de bu manayı taşımadığı, bu anlamda kullanılmadığını söylemek mümkündür.

“Allah sizi yerden bitki bitirir gibi bitirdi. Sonra sizi tekrar oraya iade edecek sonra tekrar çıkaracak.”¹⁰³ Ayetine baktığımızda “Hz Nuh’un muhataplarının müşterekler olduğundan hareketle, kötülük eden suçluların cezalarını çekip olgunlaşmaları için onların topraktan çıkarılıp dünyaya gönderilmelerinden söz edilmiştir. Bu bağlamda sormak gerekir ki, Hz Nuh, onların öleceklerini biliyor mu ki, bu şekilde hitap etsin, sizi yeniden dünyaya getirecek desin!” Aslında sözü edilen bu ayette Allah’ın kudreti dile getirilmiştir, yani tekrardan diriltmenin Allah için ne kadar kolay olacağını ifade etmektedir. İnsanları başlangıçta, nasıl ki bitkileri topraktan kolay bir şekilde çıkarıyorsa, Allah’ın onları da çok kolay bir şekilde dirilteceği bildirilmektedir. Yani başka bir ifadeyle, insanın yaratılması, yaşaması, öldükten sonra

¹⁰⁰ 70/Nahl,420

¹⁰¹ 47/Fussilet,719-720

¹⁰² 85/Bakara,151-152

¹⁰³ 17-18/Nuh,466-467

ise yeniden dirilmesi tıpkı bir tohumun yeşermesiyle topraktan çıkarılmasına benzetilmiştir.¹⁰⁴

Aslında reenkarnasyon inancını benimseyenlere göre de bir insanın topraktan çıkarılması diye bir durum söz konusu değildir. Çünkü bu fikri savunanlar, dünyaya yeniden gelmeler kıyamet kopmadan gerçekleşecektir. Kıyamet kopmadan önce insanlar öldükten sonra, eğer tekâmüllerini gerçekleştirmemişler ise yeniden dünyaya döndürülecektir. Bu gidiş dönüşler tekâmül sürecinin tamamlanmasına kadar devam edecektir. Bu ayette de dolayısıyla topraktan çıkarma ve filizlenme işi reenkarnasyon ile ilgili olamaz ve hatta reenkarnasyon fikri ile de tam anlamıyla ters düşmektedir. Burada da cismani bir dirilişin varlığından söz edilmektedir. Reenkarnasyon fikrine delil olarak öne sürülen bu ayetlerin aslında tamamen farklı anlaşılmasından ve yorumlanmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür.¹⁰⁵

Reenkarnasyona delil olarak ileri sürülen başka ayetler de bulunmaktadır, bu ayetler: "... Sonra ona yolu kolaylaştırdı. Sonra canını aldı ve kabre soktu. Sonra dilediği vakitte onu yeniden diriltir."¹⁰⁶ "O'dur ki, ölümü ve hayatı yarattı."¹⁰⁷ ayeti, geçmişten, maziden bahsedildiği için reenkarnasyona delil olarak ileri sürülmüş hatta kıyamet günü geldiğinde kötü ameller işlemiş kimselerin karanlıkta kalacak, ışık arayan kâfirlere ışık arama yerinin, bu dünyanın kendisi olduğunu belirtecektir. Daha sonrasında ise bunun da muhal olduğunu belirtmek için kınayıcı sözlerle söylenen, "onlara denildi ki, ardınıza (dünyaya) dönünüz de orada ışık arayın!"¹⁰⁸ ayetiyle de reenkarnasyon inancını destekler nitelikte olduğu öne sürülmektedir.

Genel olarak baktığımızda kıyamet koştuktan sonra dünyaya yeniden dönmenin mümkün olduğunu söylemek, kıyametin de daha sonra tekrardan gerçekleşeceğini gerekli kılar. Böyle olacak olursa da tenasühü kâinatın ve devirlerin ebedi olarak devam edecek, her defasında bir öncekinin benzeri durumların gerçekleşeceği ve böyle bir döngünün olacağı anlamına gelmektedir. Görüldüğü üzere de üzerinde durulan bu ayetlerin reenkarnasyonu hiçbir şekilde kabul etmediğini ve bu iddiaları savunanların ise görüşlerinin tamamen tutarsız olduğu ifade edilmektedir.

¹⁰⁴ Veysel Güllüce, *Kur'an Işığında Reenkarnasyon*, Rağbet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004

¹⁰⁵ Veysel Güllüce, *Kur'an Işığında Reenkarnasyon*, Rağbet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004

¹⁰⁶ 20-22/Abese,556-557

¹⁰⁷ 2/Mülk,416-417

¹⁰⁸ 13/Hadid,243-245

Şüphesiz, tenasüh inancını desteklediği düşünülen ayetler yalnızca bunlar değildir. Aşağıda ifade edilen ayetler de tekrar doğuşu desteklemek amacıyla kullanılmaktadır. Bu ayetler şunlardır; “Allah’ın gerçek bir vaadi olarak, hepinizin dönüşü ancak O’nadır. Çünkü O, mahlûkatı önce (yoktan) yaratır, sonra da iman edip iyi işler yapanlara adaletle mükâfat vermek için (onları huzuruna) geri çevirir¹⁰⁹. Siz mutlaka tabakadan tabakaya (halden hale) geçersiniz¹¹⁰. İkinci ayette bir tabakadan başka bir tabakaya geçişi müfessirler ölümden hayata geçiş olarak alırlar. Bu tabakadan bir diğer tabakaya geçiş, tenasüh inancında olduğu gibi, insanın birçok kez ölümden hayata, ruhun bir bedenden başka bedenlere geçişi anlamına gelmemektedir. Diğer ayetlere ilaveten öne sürülen ayetler sırasıyla şu şekilde ifade edilmektedir. “Bir zamanlar, “Ey Musa! Biz Allah’ı açıkça görmedikçe asla sana inanmayız” demiştiniz de, bakıp durur olduğunuz halde hemen sizi yıldırım çarpmıştı. Sonra sizi ölümünüzün ardından dirilttik ki şükredesiniz¹¹¹. Bilin ki, O ilk olarak yaratan, (ölümden sonra tekrar hayatı) geri getirendir¹¹². Burada ifade edilen “ölümden sonraki hayat” ahiret hayatı olduğu konusunda bütün müfessirler hemfikirdir. Kurtubi bu ayette ifade edilen “sizi diriltecek” ifadesinin insanın damla halindeyken dünyaya gelmesi; “sonra sizi öldürecek” ifadesini de kişilerin ecelinin yani ölüm vaktinin gelmesi olarak ifade eder. Aynı şekilde tekrardan diriltecek olandır ifadesi kişinin ödül ve ceza için sorguya çekileceği zaman olan kıyamet gününde dirilmesi olarak ifade edilir. Ölümü ve ölüm sonrası tekrardan dirilmeyi net bir şekilde ifade eden bu ayetlere ek olarak, yine ölümü ve dirilmeyi ima etmekte olan bütün ayetlerin hepsinin tenasüh inancının delili olarak kabul ettiğini kabul etmeliyiz. Reenkarnasyon düşüncesini savunanların, yeniden doğuş inancı İslam’daki mahşer günü ve ahiret ile çelişmektedir. Onlara göre ahiretteki dirilme anlayışı tüm insanların son hesap günü için dirilmelerini ifade eder.

2.8. Reenkarnasyonu Reddeden Ayetler

Daha önce de ifade edildiği gibi Kur’an’ı Kerim de, çoğu kez “iade” kavramıyla ifade edilen tekrardan dirilmenin kıyamet günü gerçekleşeceğini yalnız bu dirilmenin bir kereye özgü olacağını ve ölümden sonra dünyaya gelmenin asla mümkün olmayacağı, net bir dille ifade edilmiştir. Aşağıda konu edeceğimiz ayetlerin bazılarında ölüm esnasında bazıları mahşer yerinde, bazıları cehennemi gördükleri anda ve bazıları

¹⁰⁹ 4/Yunus,10

¹¹⁰ 19/İnşikak,84

¹¹¹ 55-56/Bakara,2

¹¹² 13/Buruc,85

ise cehenneme girdikten sonra dünyaya yeniden dönme istekleri dile getirilmiş, bu isteklere de kesin bir şekilde red (hayır) cevabı verildiğini ifade etmektedir.

Reenkarnasyon veya tenasüh denilen bu inancı reddeden ayetlere değinelim; Kur'an'a göre beden ile ruh arasında bir uyum bir denge söz konusudur. Bunlar birbirlerinden ayrılamayan bir bütünün iki parçasıdır. Bedensiz bir ruh hiçbir faaliyet gösteremeyeceği gibi, ruhsuz bir bedenden de bahsetmek söz konusu değildir. İnsan, ruhu ve bedeniyle bir bütündür. Ölüm sonrasındaki diriliş de gene beden ve ruh birlikte olacaktır, çünkü insanın gerçek anlamı ruh ve beden bütünlüğünde tamamlanmaktadır. Bu sebeple ruhun bulunduğu varlığı terk etmesi ve bir başka bedende tekrardan hayata dönmesi, insanın bütünlüğü açısından parçalayıcıdır. İnsan dünyevi hayatını bedeniyle ve ruhuyla birlikte yaşar; ölümle birlikte bozulan bu bütünlük ölümden sonra ahirette yeniden kazanılacak ebedi bir hayata dönüştür. İnsanlar dünya hayatını yaşarlar ve ölürlür. Ölümünün ardından tekrardan beden-ruh bütünlüğü sağlanarak diriltirler¹¹³. Allah'ın emriyle yerlerinden kaldırılıp mahşer yerinde toplanmak üzere sevk olurlar¹¹⁴. Burada hesaba çekildikten sonra da bir kısmı ebedi kalmak üzere cennete ve diğerleri de cehenneme girmek üzere gruplara ayrılırlar¹¹⁵. Aynı zamanda Kur'an'a göre kıyamet koştığında Allah'ın diledikleri müstesna yerdeki ve göklerin hepsi ölecektir. Yani tam anlamıyla bir yok oluş söz konusudur ve yeniden diriliş yine aynı bedenlerde ahirette gerçekleşecektir. Görüldüğü üzere tenasüh anlayışının, Kur'an'ın ölüm ve diriliş öğretisiyle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Reenkarnasyon inancını savunanlara göre ölümü takiben başka bir bedene geçiş kesin bir kuraldır ve zorunludur. Fakat Kur'an'ın diriliş öğretisinde kıyametin ne zaman gerçekleşeceği ve tam anlamıyla yok oluş, dirilişin ne zaman geçeceği Allah'ın bilgisine bağlıdır¹¹⁶.

Yaşadığımız dünya içerisinde iyi ve kötü ne yapmışsak bunun karşılığı ahirette karşımıza çıkacaktır¹¹⁷. Oysa tenasüh inancında davranışlarımızın karşılığını görebileceğimiz herhangi bir ahiret hayatı söz konusu değildir. Bütün karşılıklar tekrardan dünya hayatında görülmektedir. Bu sebeple tenasühün, ahiret düşüncesini tam anlamıyla ortadan kaldırdığını söylemek mümkündür. Tenasüh düşüncesi, Kur'an'ın önemli bir ilkesi olarak ortaya koyduğu suçların ve cezaların şahsiliği ilkesine de

¹¹³ 96/Zümer,68

¹¹⁴ 36/Yasin.51

¹¹⁵ 4/Nisa,57-5/Maide,119

¹¹⁶ 7/A'raf,187

¹¹⁷ 70/Nahl,420

aykırıdır. Kur'an'a göre tüm insanlar kendi yapıp ettiklerinden sorumludur ve bir başkasının günahını hiç kimse çekmeyecektir¹¹⁸. Bu konudaki bütün ayetlerin reenkarnasyon düşüncesini tamamen reddettiği görülmektedir. Çünkü reenkarnasyon anlayışında dünya hayatında iyi bir insanın kötü bir insanın bedeninde veyahut kötü bir insanın iyi bir insanın bedeninde tekrardan dünya yaşamına geri dönebilmesi söz konusudur. Aynı şekilde günahkâr, katil ve asi bir kişinin ruhu da bir diğer kişide, itaatkâr, suçsuz ve katillik suçunu işlemeden yaşayabilmektedir. İfade edilen bu düşüncelerin Kur'an ayetlerine ters düşmesi bir yana, adalet ve insaf ile bağdaşır hiçbir tarafı bulunmamaktadır. Aynı zamanda İslam'ın suç ve ceza ilkeleriyle de son derece çelişmektedir. Kur'an ifadelerine göre içinde yaşanılan bu hayattan sonra tek bir ölüm ve daha sonrasında diriliş mevcuttur. İnsan dünya yaşamında tek bir hayat sürer ve bu süre bittiğinde ölür. Yaşamının sonlanmasında dünya hayatında yapmış olduğu iyi ve kötülükler göre cehennem ve cennetle mükâfatlandırılacaktır. Anlaşıldığı üzere ebedi Kur'an bunu net bir dille reddeder.” Nihayet onlardan birine ölüm gelince, “Rabbim! Beni dünyaya geri gönder ki, terk ettiğim dünyada Salih bir amel yapayım” der. Hayır! Bu sadece onun söylediği (boş) bir sözden ibarettir. Onların arkasında, tekrar dirilecekleri düne kadar (devam edecek, dönmelerine engel) bir perde (berzah) vardır.”¹¹⁹ Bu ayette ifade edilen istek ölüm esnasında dünyaya geri gelme isteğidir. Çünkü yaşamın sona ermesi ve ölümün şiddetiyle karşılaşan kişi, dünya hayatına tekrardan dönmek ve yapmış olduğu bütün yanlışları telafi etme isteği içine girecektir. Bakıldığı üzere yukarıdaki ayet ve kişinin bu talebinin kesinlikle mümkün olamayacağını ve dünyaya tekrardan dönüşün imkânsızlığını göstermektedir. Nasıl ki ana rahminde çıkan bir çocuk tekrar oraya dönemiyorsa, bu dünya hayatından çıkıp kabir hayatına giden bir ruh da oradan çıkıp geriye dönemeyecektir.

“Kendilerine azabın geleceği ve kâfirlerin ‘Rabbimiz bize birazcık müddet ver de davetine uyalım ve elçine tabii olalım.’ Diyecekleri gün hakkında insanları uyar.”¹²⁰

“Sizden birinize ölüm gelip çatmadan önce, size nasip ettiğimiz imkânlardan Allah yolunda harcayın! Ölüm gelip çatınca ‘Ya Rabbi, az mühlet ver bana, bak nasıl hayırlar yapacağım, tam takva ehlinden olacağım!’ diyecek olsa da Allah vadesi gelen, hiçbir kimsenin ecelini ertelemez. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır.”¹²¹ Zira

¹¹⁸ 17/İsra,15

¹¹⁹ 99/Mü'minun,100

¹²⁰ 14/İbrahim,44

¹²¹ 63/Münafikûn,10-11

bütün birey ve toplumların eceli vardır ve bu ecel geldiğinde ne bir an geri ne de ileri alınabilir¹²² ve Allah'ın belirttiği zaman geldiğinde erteleme olamaz¹²³. Boş laf olarak nitelendirilme de son derece anlamlıdır. Allah tarafından dünyaya yeniden dönmeye izin verilmemektedir ve bunu insan kendi başına ne kadar çabalarsa çabalasın asla gerçekleştiremez. Dünyaya tekrardan dönmek insanın kendi gayretiyle gerçekleşmesi mümkün bir durum değildir. Şu ayette de ifade edildiği gibi:

“Hadi görelim sizi, can boğaza geldiğinde, o vakit can çekişenin yanında bulunan sizler bakar durursunuz. Biz ise, ona sizden daha yakınız, ama siz göremezsiniz. Haydi, bakalım eğer ahirette vereceğiniz hesap yoksa iddianızda tutarlı iseniz, çıkmakta olan o ruhu geri döndürsenize!”¹²⁴. Bu ayette de anlaşıldığı üzere böyle bir durumun mümkün olamayacağı ruhu geri döndürmenin asla mümkün olmadığı net olarak ifade edilmektedir. Reenkarnasyon olarak ifade edilen yani ruhun öldükten sonra çeşitli nedenlerle bir bedenden başka bir bedene intikal etmesi inancı bu ayette de net olarak bu yöndeki ümit kapılarını sonuna kadar kapatmaktadır. Bir diğer ayette ise:

“Size düşünüp taşınacak kimsenin düşünceği kadar bir ömür vermedik mi? Hem sizi peygamberde gelip uyardı.”¹²⁵ Allah, bütün insanlara düşünüp güzel işler yapabilecekleri fırsatı dünya içerisinde vermiştir. Bu fırsatı kaçırmış olan kişilerin öldükten ve cehennem azabını gördükten sonra tekrardan dünyaya dönmek için bağrıışmalarının hiçbir anlamı olmadığını net bir dille ifade etmiştir. Bu ifadelerde de tenasüh inancının olmayacağı net bir şekilde ifade edilmiştir. Çünkü “ölmek üzere olan kimsenin eceli tehir edilmediğine, ek süre verilmediğine göre öldükten sonra böyle bir şey asla kabul edilemez” Kur'an a göre, ölüm esnasında böyle bir istek kabul görülmediği gibi, ahiret yaşamının hiçbir safhasında dünyaya tekrardan dönme isteği kabul görülmemiştir. Bu bağlamda inanmayan ya da inandığı halde kötü davranışları üzere ölen insanların mahşer gününde hesaba çekilme sırasında hesapları görüldükten sonra cehennemi gördüklerinde veya cehennemde iken iyi davranışlarda bulunmak üzere dünya hayatına tekrardan dönme istekleri kabul edilmemiştir.

“...Yahut azabı gördüğünde ‘Keşke bir kere daha dönme imkânım olsaydı da iyilerden olaydım! Diyeceği günden sakının’”¹²⁶.

¹²² 7/A'raf,37

¹²³ 71/Nüh,4

¹²⁴ 56/Bakıa,83-87

¹²⁵ 35/Fatr,37

¹²⁶ 39/Zümer,58

“Onların ateşin karşısında durdurulup, ‘Ah! Keşke dünyaya geri gönderilsek de bir daha rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve inananlardan olsak!’ dediklerini bir görsen! Hayır! Daha önce gizlemekte oldukları şeyler(günahlar) onlara göründü. Onlar dünyaya gönderilseler bile nehy olundukları şeyleri mutlaka tekrar yaparlardı. Onlar kesinlikle yalancılardır.”¹²⁷

Bu ayette de dünyaya tekrar gönderilmek isteyen bu insanlar dünyaya tekrar gönderilseler bile, yine aynı şeyleri yapacaklarını yani hiçbir şeyin değişmeyeceğini bildirerek, insanların bu dünyaya neden geri gönderilmediklerinin gerekçesi olarak gösterilmiştir.¹²⁸ “Rabbimiz! Bizi cehennemden çıkar! Eğer bir daha (eski halimize ve günahlara) dönersek o zaman gerçekten zalimlerdeniz. ‘Buyurdu ki, kesin sesinizi! Konuşmayın!’”¹²⁹.

“Rabbimiz bizi çıkar da yapmadığımız Salih amelleri yapalım”¹³⁰.

“(Kötülere) uyanlar şöyle derler: ‘Ah! Keşke bir kere daha dünyaya gitseydik de şimdi onların (kötülerin) bizden kaçıp uzaklaştıkları gibi bizde onlardan kaçıp uzaklaşsaydık!’ İşte böylece Allah onlara, yaptıkları şeyleri pişmanlık ve üzüntü kaynağı olarak gösterir ve onlar ateşten çıkacak değillerdir”¹³¹.

Bu ayette, onların dünyaya dönme istekleri bir yana, öldükten sonra cehennem azabından kurtulma istekleri bile yerine getirilmeyeceği, tam tersine ölümsüz bir şekilde cehennemde sonsuz olarak kalacaklarını dile getirmiştir. Ayette ifade edildiği gibi, bütün ayetlerde dünyaya dönmek isteyen günahkâr ve inkârcıların bu istekleri kesin olarak reddedilmiştir. Böyle bir şeyin yapılmayacağı açık olarak belirtilmiştir. Bu sebeple apaçık bir şekilde dünyaya dönüşün mümkün olmadığını ifade eden bu ayetleri farklı şekillerde yorumlamak, aksi manalar çıkarmak çok yanlış bir davranış olarak nitelendirilmektedir. Yukarıda belirttiğimiz ayetlerin yanında reenkarnasyon inancının açık bir şekilde olmadığını ifade eden veya bu inancın dolaylı olarak olmadığını ortaya koyan ayetler bulunmaktadır. Bu ayetlerden bazılarını değinecek olursak: “Onlardan önce nice kavimler helak ettiğimizi görmüyorlar mı? Onlar bunlara tekrar dönüp gelmezler”¹³². Burada da helak edilen insanların, daha sonra dünyaya yeniden

¹²⁷ 6/En’am,27-28

¹²⁸ Veysel Güllüce, *Kur’an Işığında Reenkarnasyon*, İstanbul,2004,s.77

¹²⁹ 23/Mü’minûn,107-108

¹³⁰ 35/Fatır,37

¹³¹ 2/Bakara,167

¹³² 36/Yasin,31

dönmediklerini net bir şekilde ifade ediyor. Bir diğer ayet de: “Helak ettiğimiz bir şehir halkına tekrar dönmek haramdır”¹³³. Burada da, dünyaya dönüşün asla mümkün olamayacağı haram tabiriyle tenkitli bir şekilde dile getirilmiştir. Bu bağlamda haramdır sözü ile de dünyaya geri dönüş hakkında bütün ümitler ve beklentiler ortadan kaldırılmıştır.

“Allah sizi annelerinizin karnından hiçbir şey bilmez vaziyette çıkardı”¹³⁴. Bu ayet de reenkarnasyon aleyhinde kuvvetli bir delil olarak yer almaktadır. Çünkü reenkarnasyon fikrini savunanlara göre, insanın tekrardan dünyaya gelmesinin sebebi, tekâmül içindir. Tekâmülün gerçekleşebilmesi için, insanın daha önceki hayatında bir birikimi bulunması gerekir. Oysaki bu ayete baktığımızda böyle bir durumun söz konusu olmadığını, dünyaya gelen çocukların hiçbir şey bilmez bir şekilde dünyaya getirildiği belirtilmektedir.

“(Ölen kimse) Eğer mukarebinden ise, eğer Ashabı yeminden ise ve eğer yalancı ve dalalete düşmüşlerden ise...”¹³⁵ İfadesinde ise, öldükten sonra insanların gidecekleri yerler belirlenmiş, ama bunların içerisinde tekâmül etmemiş, kusurlu olan kişilerin tekâmülünü tamamlamak için dünyaya tekrardan döneceklerinden bahsedilmemiş ve özellikle yalancının, kötü işlere karışmış bu insanların yerinin tamamen cehennem olduğu bildirilmiştir.

“Ve eğer yalanlayan ve dalalete düşenlerden ise, ona kaynar sudan bir ziyafet ve cehenneme giriş vardır.”¹³⁶ Gene aynı şekilde burada da kıyamet kopup insanların amellerine göre gruplara ayrılacaklarının ifade edildiği bu ayette benzer ifadelerle de bu durumdan söz edilmiştir. “Kıyametin koptuğu gün insanlar birbirlerinden ayrılırlar: İman edip salih ameller işleyenler cennet bahçelerinde sevinç içindedirler. İnkâr edip ayetlerimizi ve ahirete ulaşmayı yalanlayanlar ise azaba maruz kalacaklardır”¹³⁷. Kıyamet gününde de farklı grupların ortaya çıkacağı, insanların birbirinden ayrılacağından bahsedilirken, bu ayette dünyaya tekrardan dönüşten hiçbir şekilde bahsedilmemiştir.

¹³³ 21/Enbiya,95

¹³⁴ 16/Nahl,78

¹³⁵ 56/Vakıa,88-94

¹³⁶ 56/Vakıa,92-94

¹³⁷ 30/Rum,14-16

“Her nefis ölümü tadacaktır. Sonra bize döndürülürler”¹³⁸. Burada da her ölen tekrar dünyaya değil Allah’a döndürülecektir diye ifade edilmektedir. “Allah insanlara yaptıklarıyla muaheze etseydi yeryüzünde canlı bir varlık bırakmazdı. Fakat onları belli bir müddete kadar erteliyor. Müddetleri geldiğinde ise ne bir an geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler”¹³⁹. Bu ayette de insanların yaptıklarının karşılığını tam anlamıyla başka bir âlemde göreceğini belirtmektedir. “Kim Rabbinin huzuruna mücrim olarak gelirse, onun için cehennem vardır... Kim de mümin olarak Salih ameller işlemiş bir şekilde gelirse, onun içinde üstün dereceler vardır: İçinde ebedi kalacakları, alt tarafından ırmakların aktığı Adn cennetleri! İşte nefisini tezkiye edenlerin mükâfatı budur!”¹⁴⁰ Anlatıldığı gibi insanın ölümden sonraki durumunu anlatan bu ayette de cennet ve cehennem dışında hiçbir şeyden bahsedilmemektedir. Dünyaya tekrardan dönüşten söz edilmemektedir. Ölüm bir kereye mahsus yaşanmakta ve daha sonra iyi ameller işleyenler cennet ile mükâfatlandırılırken, kötü ameller işleyenler ise cehennem ile cezalandırılacaktır.

“Sudan, beşeri yaratıp onu akraba ve hısım yapan O’dur...”¹⁴¹ Bu ayette de ifade edilen yaratılmış insanların akrabalık bağlarıyla birbirleriyle bağlanmış olmaları reenkarnasyon fikrini de tamamen reddetmektedir. Çünkü reenkarnasyon fikrini benimseyenlere göre insanın babası öldükten sonra dünyaya tekrar geldiğinde onun çocuğu olarak doğabilir. Bu durum ise uygun olarak nitelendirilmemektedir. Bütün ayetlerin yanında, Kur’an’ı Kerim de kıyametin kopacağını öldükten sonra tekrardan dirilmenin cismani olduğunu ve cehennem hayatının sonsuz olduğunu, kötülük yapan inkârcıların affedilmeyeceğini bildiren birçok ayet mevcuttur. Söz konusu bu ayetlerde reenkarnasyon veya tenasüh olarak nitelendirilen ruh göçünün de mümkün olmadığı açık bir dille ifade edilmiştir. Bir defaya mahsus içinde yaşanan bu dünya hayatının da ölüm ile son bulacağını ve ebedi bir hayatın da başlangıcı olduğu bildirmektedir. Şu ayette de dile getirilmektedir: “Sonra sizi yerden dirilip kalkmak için bir kere çağırınca birden kabirlerinizden çıkarsınız”¹⁴² “Birde bakmışsın ki onlar kabirlerinden çıkıp Rablerine doğru koşuyorlar”¹⁴³ Görüldüğü gibi reenkarnasyonun olmadığını delilleri çeşitli ayetlerle ortaya konulmuştur. Kâinatın ezeli ve ebedi olmadığını gösteren bu

¹³⁸ 29/Ankebut,57

¹³⁹ 16/Nahl,61

¹⁴⁰ 20/Taha,74-76

¹⁴¹ 25/Furkan,54

¹⁴² 30/Rum,25

¹⁴³ 36/Yasin,51

deliller, reenkarnasyon inancına da kesin olarak karşı çıkmaktadır. Reenkarnasyon inancına göre âlemin başlangıcının olmadığı gibi sonu da yoktur. Fakat ayetlerde de ifade edildiği gibi dünyaya bir kereye mahsus olarak gelip yaşamın sonlanmasından sonra tekrardan dönüş olmamaktadır.

Bu ve bunun gibi ayetler, ölümün sadece bir olacağını ve yaşamın sonlandırılmasından sonra dünyaya aynı ya da herhangi başka bir bedenle dönüşün mümkün olmadığını açıkça ifade edilmektedir. Bazı insanlar ahiret inancını reddetmelerinden dolayı ölüm ve sonrası hayata dair korkularını göz ardı etmek için tenasüh düşüncesine sarılsalar da, şuan içinde yaşanılan dünyaya tekrardan bir dönüş söz konusu olmayacaktır. Akıllı bir kişi, bu konuyla ilgili kaygılarından kurtulmanın yolunu, anlamsız farklı inançlarda aramak yerine, Kur'an'a yönelmeli ve onun vadettiği sonsuz mutluluğu elde etmek için çaba sarf etmelidir. Çünkü Kur'an'ın açıkça bildirdiği gibi ölümden sonra tekrardan dünyaya dönmek ve yapmış olduğumuz hatalarımızı düzeltme gibi bir imkânımız yoktur. Birlikte yaşadığımız ve yaşamını yitirmiş yakınlarımızın hiçbir şekilde dünyaya yeniden dönmemiş olmaları bu inancın var olmadığının bir delilidir.¹⁴⁴ Reenkarnasyon inancı yalnızca bu dünyaya tekrar dönüş manasında bir kabulden ibaret olmadığı, çeşitli tanrı anlayışı, dünya görüşüne dayandığı ve bu sebeple bu inancı kabul etmenin İslam dininin en başta tevhit olmak üzere birçok temel esasına ters düşmektedir. “Mutlak” bir tanrı anlayışını savunan Neo-spiritüalizm görüşüne göre “mutlak” hiçbir şeyle, hiçbir şekilde nispeti bahis mevzu olmayandır. Bu sebeple Allah'ın hiçbir surette bir fiil ile ilişkilendirilmesi söz konusu olmadığı gibi; O'na ‘bilicilik’, ‘iyilik’, ‘büyüklük’ gibi zıtlarıyla kaim niteliklerini; “yaratmak” ve “yaratmamak” gibi sıfatların da isnadı mümkün değildir. Bu sebeple, insanlara yön göstermek amacıyla görevlendirilmiş peygamberler “Allah tarafından değil; Ruhsal İdare Mekanizması tarafından” bu dünyaya gönderilmişlerdir. Ayrıca “Kur'an da bizzat Allah'ın sözü değildir”. Zira Mutlak'ın nisbi bir varlık olan insanı muhatap alması söz konusu değildir. Bu sebeple insanların idrak sahasına giremeyecek kadar sonsuzluk içinde yaşayıp giden mahlûkat, ezeli ve sonsuzdur. Allah bu mahlûkatı ne zaman ve nasıl yaratmıştır gibi sorular manasızdır. Allah tarafından değil, farklı tekâmül seviyelerindeki “ruhlar” tarafından idare ve sevk edilmesine neden olur. Bu noktada kâinatta sürekli evirilmekte olan bir ruh hiyerarşisi söz konusudur. En düşük seviyedeki ruh, tecrübesini ve bilgisini arttırmak amacıyla dünyada bedene girmeden önce bunu

¹⁴⁴ Temel Yeşilyurt, “Kur'an Işığında İnsanın Bireysel Sorumluluğu”, Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10:1 (Elazığ,2005), s.709.

“rehber varlığına” bildirir. Ruhlar, daha üst kademedeyen, planın uygun olduğunu anlayınca, “karmık faktör” söz konusu olur ve alın yazısı yazılır. Bu noktada kader burada başlar, yapacağı her şeyi aşağı yukarı o an belli olur. Daha sonrasında ise reenkarnasyon yani yeniden doğuş gerçekleşir. Ruh yeryüzündeki uygulamaları gerçekleştirirken istek ve dualarının neticesinde, ruhi varlıklarda uyarı, yardım, cesaret, ilham ve şefkat alabilmektedir. Genel olarak baktığımızda, anlatılanlarda tenasüh probleminde daha çok “şirk” problemi vardır. Mutlak olarak Allah’ı kabul eden ve âlemden uzak tutan bir anlayış, sonsuz yaşamı “ruh” ta bulmuştur. Açığa çıkmakta olan tanrısal boşluk, başka kudretlerle yerini doldurmuştur. Böyle bir anlayışın her şeyden önce, İslam’ın en başından bu yana karşı çıkmakta olduğu paganizm, kehanet, evliya kültü, medyumluk, melek, sihir, cin ya da ruhlara tapma gibi çeşitli şirk unsurlarını içinde bulunduran okültizme sebebiyet verecektir. Bu bağlamda tanrının birliği konusunda reenkarnasyon inancı çeşitli düşüncelerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir.

Genel olarak baktığımızda, reenkarnasyon anlayışının hiçbir dini dayanağı yoktur. Yaşamını tamamlayan ruhların öldükten sonra yeniden dünyaya döneceği düşüncesi hiçbir peygamber tarafından söylenmemiştir. İslam Dininin de ortaya koyduğu düşünce biçimi gerçek bir ahiret inancına sahip olmayan bu anlayışın mantık ve akıl açısından da savunulabilir hiçbir tarafı yoktur. Materyalizme bir tepki olarak ortaya çıkan bu batılı anlayış ve onun gelenekte yer bulan tenasüh düşüncesi çeşitli yaşamlar arasında savunulabilir bir özdeşlik kuramaması, dini ve mantıki açıdan doğrulanamaması ahlaki açıdan sorunlu olması ve insanın sonsuz yaşama arzusuna bir çare bulamaması nedeniyle ciddi anlamda eleştiriye açıktır. Bu sebeple ahiretin gerçekliğini inkâr eden insanların ölümle alakalı korkularını yenmek ve sonsuz cehennem ıstırabından kurtulmak iddiaları da geçerliliğini kaybetmiş oluyor.¹⁴⁵ Aynı zamanda bu düşüncenin tam anlamıyla tutarlı olamaması ve ruh-beden ilişkisinin tutarlı bir zemine dayandırılmaması söz konusudur. İnsan ruhunun bedenini terk etikten sonra, başka bir beden ile nasıl ilişkiye girdiği ve varlığını bu bedende neye göre sürdüreceği konusunda net bir bilgi yoktur. Bu seçim rastgele ve tamamen keyfi bir seçimdir. Yani başı ve sonu belli olmayan bir fasit dairesidir. “Çünkü insanın insan olması için önceki yaşamında bitki ve hayvan olması; hayvanın hayvan ve bitkinin de

¹⁴⁵ Yeşilyurt, “Kur’an Işığında İnsanın Bireysel Sorumluluğu”, s.709.

bitki olması için de, önceki hayatında insan olması gerekir.”¹⁴⁶ Bu tamamen hiçbir insanın kabul edemeyeceği bir belirsizliği ifade eder. Bu sebeple ruhun dinginliği ve huzuru açısından da zararlıdır.

Çünkü her varlığın bedeni ruhuna uygun olarak yaratılmıştır; bütün ruhlar kendi bedenleriyle anlam kazanırlar. İnsan ruhunun başka bir hayvan bedeninde rahat edebileceğini veya yırtıcı bir hayvan ruhunun eşek bedeninde dinginliğe erişebileceğini varsaymak felsefi anlamda saçmadır. Bu aynı zamanda insan bütünlüğü açısından da parçalayıcıdır. Çünkü ruh ve beden ayırımına dayanır.¹⁴⁷ “Hafıza” meselesi, tenasühçü anlayışının çözüm getiremediği önemli problemlerden biridir. Çünkü insanın geçmiş ve geleceğe dair hafızası, kimliği ve şahsiyeti açısından son derece önemli bir husustur. Farkında olunmayan bir ölümsüzlük veya geçmişe dönük hafıza kaybı, bir Müslüman açısından ölümlülükle aynı anlamı ifade etmektedir.

Yeniden doğuş iddiasının makul olabilmesi için, şimdi burada yaşayan kişinin şuanda hasadını kaldırdığı daha önceki hayatlarını hatırlamaları zordur. Trafik kazası geçiren birinin, eğer kör kütük sarhoş olarak yola çıkmışsa, ne kadar inanılmaz ve acımasız olursa olsun, sebep ve sonuçların keyfi ve adaletsiz olduğunu söylemesi mümkün değildir. Hatta önceki hayatında vuku bulduğunu hatırladığı kaza sebebiyle ayağının sakat kaldığını hatırlayabilirse durum yine akla uygun olacaktır.¹⁴⁸

Ancak bir taraftan kişinin daha önceki hayatına dair hiçbir şeyi hatırlamadığını ve tekrardan doğuşun evrensel bir yasa olduğunu ifade ediyorsak, bunun makul bir açıklaması olamaz.

Geçmişe dair hiçbir şeyi hatırlayamıyorsa ve geçmişle ilgili hiçbir hatırası bulunmuyorsa bunların aynı kişiler oluşunu düşünebilmek kesinlikle mümkün değildir. Ruh, bedenden bağımsız olarak kendi varlığını sürdürebiliyorsa, geçmişe dair hatıralarının da olması gerekirdi, çünkü beden değişse bile ruh aynı ruhtur. Hayatın sonlanmasıyla birlikte insan mezara konuluyor ve daha sonra ruh başka bir bedende dünyaya tekrar dönüyorsa, kabirde ıstırap çeken ruhun yeni hayatında inkârcı ve asi olmaması, itaat ve ibadet ederek günlerini sürdürmesi, kabir hayatını açıkça hatırlaması ve bunu açıklaması gerekirdi. Nitekim reenkarnasyon anlayışında, ruhlar bu hayatına ilişkin hiçbir şeyi hatırlamamakta, bütün hatırladıkları dünya hayatında önceki hayatlarından ibaret olduğu görülmektedir. O halde ölen ruh hiçbir şekilde kabre

¹⁴⁶ Veysel Güllüce, *Kur'an Işığında Reenkarnasyon*, Rağbet Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2004, s.153.

¹⁴⁷ Turhan Koç, *Ölümsüzlük Düşüncesi*, İz Yayınları, İstanbul 1991, s.137.

¹⁴⁸ Koç, *Ölümsüzlük Düşüncesi*, s.142.

girmiyor bir başka bedene geçinceye kadar keyfi olarak dolaşüyor, hesap vermiyordur.¹⁴⁹ Eğer öldükten sonra tekrar ruhun başka bir beden de can bulması söz onuşu ise o halde yaşam boyunca insan kendini sınırlandırmadan yaşayabilir çünkü bunun tekrardan telafisi gerçekleşecektir. Her türlü kötülüğü çirkinliği yapabilir herkese zarar verebilir. Çünkü herhangi bir sorun olmayacak ve bunu telafisini yapabilecektir. Böyle bir durum ahlaki değerlerinde ortadan kalmasına sebep olur. İyi ve kötü kavramı hiçbir şey ifade etmeyecektir. Reenkarnasyon yani insan hayatının sonlanmasından sonra ruhu yeniden başka bir bedene göç etmesi anlayışı ahlaki açıdan da uygun bulunmamaktadır.¹⁵⁰

2.9. Ölümünden Sonra Hayat

İslam dininin esaslarına baktığımızda, tevhit, nübüvvet ve mead olmak üzere üç ana hususta toplanır. Bunlarda ilki tevhit, evrenin yaratıcısı olarak bilinen Allah'ın birliğini, yüceliğini ve işsizliğini ifade eder. Nübüvvet ise, Allah'ın dünyaya sınav için gönderdiği insanları yalnız bırakmayıp sınavlarını nasıl başarılı kılabilmeleri için, onlara yol gösterecek elçileri, yani resulleri göndermesini ifade eder. Mead, kişinin ölüm sonrasındaki hayatıyla ilgili yani ahiret ile alakalı konuların genel ismidir. İslam dininde yaratılmış olan bu dünyanın, hayvanların, insanların kısacası evrende bulunana her şeyin belli bir hikmeti ve amacı bulunmaktadır. Bilhassa insanın yeryüzünde bir imtihan ve deneme için bulunduğu söz konusudur. Aynı zamanda, insanın bütün istek ve arzularını gerçekleştirme olanağına sahip olmadığını ifade etmiştir. İnsanın içinde yaşadığı toplum ve kişiler onun bütün durumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Bu etkilerinin birçoğu onun hayatını kolaylaştırırken birçoğu ise bunu zorlaştırmaktadır.¹⁵¹

İnsanlar arasındaki sosyal adaletsizliklerin, dengesizliklerin, haksızlıkların, bozuklukların bu dünya içerisinde telafi edilemeyen her şeyin telafi edileceği yer ahiret hayatıdır. İnsanların, eskiden yapılan hatalarını tekrarlamamaları konusunda Kur'an ile birlikte sık sık ikaz edildiği görülmektedir. İnsanın yaşamında bulunan problemlerin çözümü bir hayat içerisinde sığmayabilir; bu sebeple insan bütün telafisini öldükten sonra ahiret hayatı ile gerçekleştirecektir. Yeryüzünde insanlar arasındaki eşitsizliklere sebep

¹⁴⁹ Celal Kırcı, "İslam Dinine Göre Reenkarnasyon", Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 3. Kayseri, 1986, s.235.

¹⁵⁰ Temel Yeşilyurt, "Kur'an Işığında İnsanın Bireysel Sorumluluğu", Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10:1 (Elazığ,2005), s.712.

¹⁵¹ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.137.

olan kişiler, yaptıkları bu eşitsizliğin cezasını ahirette çekecektir. Aynı şekilde sağlıklı olan bir bireyle, özürlü olan bir bireyin imtihanı bir olmayacaktır. Herkesin durumu içinde bulunduğu şartlara göre değerlendirilecektir. Bu sebeple, ahiret hayatının bulunması büyük bir öneme sahiptir. İnsanların ellerinde bulunan bu imkânları kullanmaları için sadece bir ömürlük süreleri bulunmaktadır ve bu sadece bir defa bu dünyada verilecektir. Kur'an'ı Kerim, insanların eline geçen bu fırsatı değerlendirmeyen ve boşa zaman harcayan kişilerin, diğer dünyanın zorluğunu anladıklarında af dilemelerinin hiçbir anlamı olmayacaktır. Allah'tan kendilerine yeni bir şans istediklerinde bunun asla mümkün olamayacağını açık ve net bir dille ifade eder. Kur'an ayetlerinde bulunduğu gibi, insanın birden çok yaşam şansına sahip olacağına dair Hz Peygamberden gelen hiçbir rivayet yoktur. Tam tersine, bütün canlıların tek bir hayatının var olduğunu ve bunun, Allah'ın kanunu diye bulunan bir rivayet mevcuttur.¹⁵²

Anlatıldığı üzere, her felsefi sistemin ve her dinin, dünya hayatı ve sonrasıyla ilgili olarak söylediği birçok şeyler vardır. İslam dini de kendine has bir ahiret düşüncesine sahiptir. İslam'daki ahiret anlayışı tenasüh anlayışından tamamen farklı bir durumdur. İslam'ın ahiret inancı ile reenkarnasyon inancının birbirine ters düştüğü görülmektedir. İnsan, Allah'ın yeryüzünde kendisine ağır sorumluluklar yüklediği bir canlıdır. O, emaneti, yani yeryüzünde hakkaniyet ölçülerine dayalı yaşanabilir, adil bir toplum düzeni kurma görevini üstlenmiş, dolayısıyla "Allah'ın halifesi" sıfatına layık görülmüştür. Yine O, davranışları ve haliyle bireysel becerileri, donanımı, irade ve aklı ile üstün sıfatlara ve insanlık onuruna yakışan davranışları sergileme mücadelesi verdiği takdirde Allah bu mücadele esnasında onu yalnız bırakmayacaktır.¹⁵³

Sonuç olarak insan yeryüzüne deneme için gönderilmiş ve dünya onun için bir imtihan mekânıdır ve bu sınavda başarıyı elde edebilmesi için özgür irade tanınmıştır. Bu sayede insan kendisine verilen kabiliyet ve becerilerle, iyi ile kötü arasında ayırt edebilme, istediğini yapma ve seçebilmede özgür bırakılmıştır. Ve böylece, yapmış olduklarından yine kendisi sorumlu olacaktır. İnsanın bütün ömrü onun imtihanının süresidir. Bu süre içerisinde sergilemiş olduğu davranışlar neticesinde öldükten sonra ahiret hayatında ya cennet nimetleriyle ödüllendirilecek ya da cehennem azabıyla cezalandırılacaktır. Kur'an'ı Kerim'de ifade edilen şekliyle, içinde yaşanan imtihan

¹⁵² Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.141.

¹⁵³ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.143.

dünyasının, insanın sınanması ve neticesinde hak ettiğini alması şu şekilde ifade edilir: “Allah gökleri ve yeri bir amaç için yaratmıştır; herkese kazandığının karşılığını verir, onlara haksızlık etmez.”¹⁵⁴ Bütün insanların sorumlu olduğu imtihan alanı bulunmaktadır; ilk olarak birey kendisini, içinde yaşadığı toplumu, ailesini ve doğayı içinde barındırmaktadır. Bunlar onun sorumluluğunun bir parçasını oluşturmaktadır. Aynı zamanda, Allah’ın kulu olduğundan dolayı bir takım dini görevleri de yerine getirmekle sorumludur. Bunlardan ilki, Yaratıcının varlığını ve tek olduğunu tereddütsüz bir şekilde kabul etmektir. İslam dini ve Kur’an’ı Kerim’de, ahirete önem vermiş ve bu dünyanın gelip geçici, ahiret hayatının ise sonsuz olacağını ifade etmiştir. Bu sebeple insan bu hayat içerisinde ahiret inancının bilincinde olmalı ve sıkı bir hazırlık içinde olmalıdır. Fakat bu dünyayı da ihmal etmemeli ve hiçe sayan tavırlar içinde bulunmamalıdır. Bütün insanları diğer dünya için sürekli hazırlık yapmasına dönük uyarılar da Kur’an’ı Kerim’de defalarca tekrarlanır. İnsan doğru ve güzel olanı seçmek gerçekleştirmek için uğraşmalıdır.

Dünyanın sonu geldiğinde, kıyametin kopmasıyla birlikte bütün insanlık Rabbine tekrardan dönecektir. Bu dönüş, ilk olarak tekrardan dirilme ve Allah’ın huzurunda toplanma şeklindedir. Yani reenkarnasyon veya tenasüh savunucularının düşündüğü gibi insan için defalarca tekrardan farklı farklı bedenlerde dirilmesi kesinlikle mümkün değildir. Kur’an’ı Kerim böyle bir durumun mümkün olamayacağını tekrar tekrar ifade etmiştir. Yeniden dirilme insanların ölüm sonrasında, kıyamet anı olarak gerçekleşeceği tek bir doğrudur. Kıyamet günü, insanların dünya hayatında yapmış oldukları her şey için yargılanacakları bir gündür. O gün içerisinde insanların işlemiş olduğu iyi kötü bütün ameller tartışılacak, sonuç olarak hak ettikleri karşılıklar onlara verilecektir. Herkes kendi günahının sonuçlarını çekecek ve kendi çabalarının karşılığını göreceklerdir. İnananların ve yaşamları boyunca iyi işler yapanların ödülleri cennet olarak verilirken haksızlık yapanların, kibirlenenlerin, inkârcıların cezası cehennem azabı olacaktır.

Sonuç olarak, ödüllendirme ve cezalandırma ahirette gerçekleşecektir. Allah, adalet ve rahmet sıfatının gereği olarak, emirlerine uyanları ödüllendirecek aynı zamanda emirlerine uymayanları, ölümden sonra ahiretin olmayacağına inananları yalnızca dünya hayatını kabul edenleri cezalandıracaktır. Ölümden sonra artık hiçbir canlı için geri dönüş mümkün olmayacaktır. Kur’an, sayısız ayetlerle hem cennetin hem

¹⁵⁴ 45/Casiye.22.

de cehennem varlığını defalarca ifade etmiştir. Ahiret inancı bütün insanlar için içinde yaşadıkları dünya hayatını anlamlandırmakta, insanın dünya hayatı üzerinde de dinamik ve etkili bir mekanizma görevi üstlenmektedir.¹⁵⁵ Ahiret, Kur'an'ın öngördüğü inanç düzeni içinde en önemli hususlardan biri olarak ifade edilmektedir. Bu sebeple, bütün inanç düzenini zedeleyecek bütün düşünce veya inancın Kur'an'a dâhil edilmeye çalışılması abesle iştigaldir. Böyle bir düşünce Kur'an'ın bütünlüğünü ve içinde bulunduğu tutarlılığa gölge düşürmektedir. Anlatıldığı üzere, Kur'an'ı Kerim'in hiçbir ayetinde hayatı sonlanan insanların ölüm sonrasında tekrar tekrar dirileceğini ve ruhlarının farklı farklı bedenlerde tekrardan hayat bulacağını ifade eden açık hiçbir hüküm bulunmamaktadır. Kur'an'da yeniden doğmayı ifade eden ayetlerin temeli, Allah'ın inkârcıları yalanlamasıdır. Çünkü bütün inkârcılar her şeyi içinde yaşanılan dünya hayatından ibaret saymışlar, bütün yapmış oldukları kötülüklerin hesabının kendilerinden sorulmasının da mümkün olamayacağını iddia etmişlerdir. Kur'an, bütün insanları bir defa içinde yaşanılan dünyaya getiren Allah'ın, yaşamları sonlandıktan sonra ahiret için tekrar dirilip hesap için bir araya gelmelerinin mümkün olduğunu ifade eder. Bu sebeple Kur'an ışığında dünya hayatı yaşamın sonlanması, kıyametin kopmasıyla beraber ahiret hayatına dönüşecektir. Burada da ifade edildiği gibi insanların yaptıklarının hesabı kesilecek ve bütün amellerinin karşılığına göre cennet veya cehenneme gideceklerdir. Mükâfat olarak cennete giden kişiler ebedi cennet yaşamıyla ödüllendirilirken, Allah'ı inkâr eden O'na şirk koşan ve dünya hayatını sonsuzmuş gibi yaşayan insanlar ise cehennem ateşiyle cezalandırılacaktır.¹⁵⁶

2.10. İslam Düşünürlerine Göre Tekrardan Doğma

İslam kelamcılarına baktığımız da ruhun mahiyeti konusunda çok bilgi olmamasına rağmen bu konuları yakından ilgili olduklarını görmek mümkündür. Bedenin mi yoksa ruhun mu daha önce var olduğu konusu geçmişten bu yana tartışılan konu olmuştur.¹⁵⁷ Aynı zaman da bedenin yok olmasından sonra ruhun var olmaya devam ettiği konusu da en çok tartışılan konular arasındadır. Ayrıca öldükten sonra ahirette tekrardan dirilme beden ve ruh ile mi gerçekleşecek yoksa sadece ruhun mu var olacağı konusunda da birçok tartışmalara yol açmıştır.

¹⁵⁵ Mehmet Paçacı, *Kutsal Kitaplarda Ölüm Ötesi*, Ankara Okulları, Ankara 2001, s.94.

¹⁵⁶ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.148.

¹⁵⁷Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.149.

Gazali: Yeniden dirilme sadece ruhani olacağı düşüncesindedir. İslam filozoflarının düşüncelerinden önce İslam felsefe tarihinde önemli düşünceler ortaya koyan İhvanu's-Safa adıyla bilinen grubun düşüncelerine değineceğiz. İhvanu's-Safa, X. yüzyılda Büveyhiler döneminde ortaya çıkan ve Basra da bulunan, din ve felsefe düşüncesini uzlaştırmaya çalışan birçok risale yazan bilginler topluluğudur. Bu toplulukta bulunan Macit Fahri, yeniden doğuş ile ilgili olarak şu tespiti yapar: “ Risalelerin müellifi, Sünni dindaşlarının kuşkularını uyandırmaksızın, tasavvufun takva lisanına bürünmüş ve Kur'an'dan iktibaslarla serbestçe tasvir edilmiş olan Pisagorcunun tenasüh öğretisini hemen benimsemiştir”¹⁵⁸ diye yapmış olduğu bu tespiti anlayabilmek için grubun yazmış olduğu risalelere bakmak gerekir.

İhvanu's-Safa'ya göre nefis, beden evinde oturan bir kimsedir. Burada nefis; hastalık, elem, sıcaklık, soğukluk, hüzn, kader, tasa gibi durulardan uzak kalır. Bunlar ancak beden ile birleştiği zaman ruha yaklaşır. Çünkü cisim, bütün afet, kötülük, fesat gibi değişimlere maruz kalır aynı zamanda nefis beden ile birlikte olduğu sürece bu gibi durumlara maruz kalmaya devam edecektir. Nefsi için beden bir hapisane durumundadır. Beden ve nefis birlikte olduğu müddetçe nefis bedenine maruz kaldığı her şeye aynı şekilde maruz kalacaktır. Bu bağlamda nefis beden ile olduğu sürece bunları yaşamaya devam edecektir. Nefsi için hayatın sona ermesi ve bedeninin yok olması bir kurtuluştur. Tıpkı doğum olayının da olduğu gibi ceninin ana rahminden kurtulması gibi ruhta bedenden kurtulmanın simgesidir.¹⁵⁹

İhvanu's-Safa da insan, nefisini terbiye ettiğinde meleklik mertebesine ulaşır, kötülük âleminden, şeytanın zulmünden, kurtularak sonsuz âleme geçer. Bedenden ayrıldıktan sonra ödüle layık olan nefis, dört niteliğe sahip olur. Artık iyi bir ahlak sahibidir; bilgi ile donanmıştır. Bir diğer yandan kâfir olanlar ise tekrar kötü bedenlere dönerler ve kıyamet günü gelene kadar o bedende acı çekerler. Kötü olanların izledikleri yollarda bozuktur. Kötü olanların yani ceza çekeceklerin nefislerinde: Şeytanın kibri, Âdem'in hırsı ve Kabil'in hasedi bulunur. Bu topluluğun düşüncesine baktığımızda somut bir dille ifade edilen şey: Nefis bir çiftçidir, ceset ise tarladır. Bu bağlamda yapılan iyi ve kötü şeylerde üründür. Ölüm hasattır ve ahiret günü ise harman yeri olarak ifade edilir bu sebeple yapılan bütün benzetmeler için beden nefis ile ahiret arasında bulunan bir köprü konumundadır. Ölüm olduktan sonra bedenden kurtulan

¹⁵⁸ Macit Fahri, *İslam Felsefesi Tarihi* (çev: Kasım Turan), Birleşik Yayınları, İstanbul 1992, s.153.

¹⁵⁹ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.176.

nefis bütün kötülüklerden de kurtulacak ve her şey onun için daha kolay olacaktır. Aynı zamanda, İhvanu's-Safa'nın hesap, cennet, cehennem ve kıyamet günü gibi bütün durumları kabul ettiği, ayrıca peygamberlerinde insanlara ilettiği her şeyi de kabul ettiği düşüncesini ortaya koyduklarını görmek mümkündür.¹⁶⁰

Bu düşüncelere baktığımızda her ne kadar nefislerin bir bedenden diğer bir bedene göç etmesi anlayışını asla kullanmamış olsalar da, ifade ettikleri düşünceye göre nefsin 'tek' bir hayat sürdürmesi ve yapmış olduğu iyi işler ile olgunluğa ulaşacağıdır. Daha sonra bunların sonucu olarak melekler ve nebiler mertebesine ulaşacağı düşüncesi söz konusudur. Hint-karma anlayışında ve reenkarnasyon düşüncesini kabul eden görüşlerde de bir hayat boyu içerisinde de ruhun kemale ermesinin mümkün olamayacağı görüşü bulunmaktadır. Kötü ameller işleyecek kişilerin de ahiret gününe kadar kötülük içinde yaşayacakları kabul edilmektedir. İhvanu's-Safa da tuhaf bir şekilde tenasüh anlayışını eleştirdiği noktalara baktığımızda; tenasüh ehline göre hayvanların insanlar tarafından kesilmesi, hayvanların birbirlerini yemeleri geçmiş yaşamlarının cezası olarak görülmektedir. Bu düşünceyi İhvanu's-Safa asla kabul etmez. Bu düşünce topluluğuna göre Allah, bütün varlıklar için bir hayat sunmuştur. Ve bu yaratılış sonucu ölüm kaçınılmazdır ve bu hayat süresi boyunca hayatta kalabilmek için birbirlerini yemek zorundadırlar. Bu sebeple tenasüh düşüncesinin benimsediği gibi bir ceza durumu söz konusu olmayıp bu görüşün doğru olmadığını ileri sürer. İhvanu's-Safa dışın da bu görüşü kabul etmeyen veya sadece belli noktalar dışında var olduğunu düşünen İslam düşünürleri de mevcuttur.¹⁶¹

Şii dünyasının bilgin düşünürü olarak ta bilinen Nasıruddin et-Tusi(1200-1273) de reenkarnasyon yani bir diğer ifadeyle tenasüh anlayışını kabul etmemektedir. Tusi burada kendine özgü bir delil ortaya koymaz fakat İbn Sina'nın ortaya koymuş olduğu delilleri açıklayarak bu görüşün söz konusu olmayacağını ifade eder. Sonuç olarak baktığımızda reenkarnasyon düşüncesi birkaç kişi ve bununla birlikte istisnalar hariç kabul görülmemiştir. Kıyamet gününe kadar Allah'ın insanlara sunduğu yaşam süresi boyunca, insanların yaptıkları iyi ve kötü ameller sonucunda ceza ve ödül olarak karşılık bulacaktır. Yani ruhun yaşamını sonlandırdıktan sonra ruhun başka bir beden de tekrar tekrar bu dünyaya geri döneceği söz konusu değildir.¹⁶²

¹⁶⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.177.

¹⁶¹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.178.

¹⁶² Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.179.

Tenasüh yani reenkarnasyon olarak adlandırılan bu anlayış kişinin yaşamının son bulmasından sonra ruhun bedenden bedene göç etmesi olarak ifade edilmektedir. İslam düşünürleri tenasüh kavramını ruhun herhangi bir bitkiye, hayvana ya da insan bedenine girmesi olarak tanımlar. Mevcut olan bu inanç eski Hint dinlerinde ve kutsal olan kitapların da bulunmaktadır. Söz konusu bu inancın eski Mısır ve Yunan felsefesinin de bulunduğunu da söylemek mümkündür.¹⁶³ Pisagor, Platon ve Plotin'in bu inancı benimsediği kabul edilir. Ancak Aristo'nun böyle bir inancın olmadığını ve tenasühü reddettiğini söylemek doğru olacaktır. Hem felsefecilerin hem de İslam âlimlerinin tenasüh inancına karşı çıktığı yazılan ifadelerde dile getirilmiştir. Bu noktada ruhun ölümsüzlüğü, mahiyeti ve bu dünya hayatından başka hayatın olmadığını açıklamaya çalışmışlardır. Ruhun ölümsüzlüğünü, yapısını ve yeniden doğuşun imkânsızlığını en iyi biçimde ele alan düşünür İbn Sina(980-1037) dur. Onun, tenasühün imkânsızlığını, Şifa'nın "Nefs"¹⁶⁴ risalesinin de ele aldığını görmek mümkündür. İslam kelam ve felsefe alanında tenasüh inancını reddeden İbn Sina'nın eleştirileri iki açıdan önem arz eder. İlk olarak, yeniden doğuşu savunanların unuttuğu nokta kişiliğin ferdi oluşudur. İkinci önemli husus ise felsefe içerisinde çoğulculuk inancına olanak sağlayan görüşleri de eleştiriye tutmasıdır. İbn Sina'nın tenasüh anlayışının mümkün olamayacağı konusunun da destek olmasının nedeni, bu inancın rasyonalist yani akla uygun olmadığını ve aynı zamanda İslam düşünce yapısı ile hiçbir şekilde uyumlanmadığını ifade etmeye yöneliktir.

İbn Sina'nın tenasüh nazariyesi, ruhun farklı bedenlerde yaşayarak arınmak suretiyle ölümsüzlüğünü, ruhun bedenden bağımsız olarak varlığını devam ettirebildiğini varsayar. Ancak bu nazariyeye göre, ruhun arınmasının gerçekleşmesi, onun farklı bedenlere girerek hayatini devam ettirmesiyle mümkündür. Diğer taraftan, ruhun, bedeninin ortadan kalkması ile yok olmadığını, onun ölümsüz olduğunu ve dolayısıyla ahiret hayatının mümkün olduğunu İslam filozofları da savunur. Ancak tenasüh nazariyesinin özünü teşkil eden, ruhun farklı bedenlere girerek, yeniden dünyaya gelmesi fikri, İslam inancına da, felsefecilerin ruh ile ilgili düşüncelerine de ters düşer. İbn Sina'nın ruh hakkında ifade ettikleri, ruhun bedenden bağımsız bir cevher olduğunu ve aynı zaman da ruhun ölümsüzlüğünü açıklamaya yöneliktir. Ayrıca ruhun beden ile olan ilişkisinin varoluşla ortaya çıktığını, tamamen bireysel olduğunu, ruh ve beden arasındaki ilişkinin bir tür yer işgal etme olmadığını ispatlamaya çalışır.¹⁶⁵

Tenasüh inancını benimsemek, aynı zamanda ruhun bedenden ayrı bir cevher olduğunu ve ruhun bedeninin yok olmasıyla ortadan kalkmadığını savunmaktadır. Genel

¹⁶³ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.193.

¹⁶⁴ Mehmet Bayraktar, *İslam Felsefesine Giriş*, Tdv Yayınları, Ankara 1997, s.207.

¹⁶⁵ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.195.

olarak, İbn Sina'yı bedenden bağımsız olarak kendi bilincin de bulunduğunu ve aynı zaman da ruh ve beden arasında ayrı bir bağ olduğunu ifade etmektedir. Yani beden ve ruh arasında sır denecek kadar özel bir bağ bulunur. İbn Sina'nın tenasüh anlayışını kabul etmemesinin başka bir sebebi vardır. Eğer ölümden sonra ruh başka bir bedene tekâmül ediyorsa, bu bir bedene iki ruhun girebilmesi anlamına gelmektedir. Bir bedene iki ruhun girebilmesinden kastedilen şey, o beden de bulunan ruhtan ziyade yeniden doğuş yoluyla aynı bedene yeni bir ruhun yerleşmesi demektir. Bu durumda beden, ruh için yalnızca içine gizlenen bir cismi ifade etmekten ileriye gitmez. Ayrıca, bedenden öncesinde ruh ile gelen ruhun aynı olduğundan da söz edemeyiz çünkü daha sonrasında gelen ruh yeni girdiği bedene göre bir değişmeye uğramış demektir. Cismani, maddi bir şey olan beden, gayri cismani olan ruhun değişmesinin sebebi durumuna gelmiş olur ki, böyle bir durumu kabul etmek mümkün olamaz. Her bir beden için onunla özel bir tarzda birleştiği bir ruh bulmaktadır. Buna mizaç adı verilir. Reenkarnasyon inancının mümkün olduğu kabul edildiğinde, tek bir bedende iki ruh olur ki, bu, şu anlama gelir: ruhun kendi bedeniyle var olduğu ve mizacına has bir ruh ve birde ona yeni giren ve bu sebeple mizaca uygun olmayan ikinci yeni bir ruh vardır. Bu nedenle bir ilişkide, beden ve ruhun birbirine uygun olması ve ruhun bedeni idare etmesi şeklinde bir bağ değil; tam aksine, uyumsuz ve işgal etme durumunda bir ilişki ortaya çıkar.¹⁶⁶

İşgal etmeye dayalı bir ilişkide ruhun beden üzerinde hiçbir yönetimi söz konusu olamaz. Bu ifade edilenler ise, genel tecrübeye aykırıdır, İbni Sina'nın tenasühe karşı delil olarak ileri sürdüğü. Bu şekilde ifade edilmiştir. Genel olarak çıkarılan sonuç şudur: Beden ile birlikte meydana gelen ruhta, beden ile birleşmek ve her ikisinin faydasına olacak boyutta bedeni yönlendirmek eğilimi bulunmaktadır. Bu ilişkiyi, İbni Sina'nın mizaç olarak adlandırdığını mizaç rastgele olan bir şey değildir. Aynı zamanda, bütün ruhlar bedenle birleşme sonucunda var olmuş ve çeşitlilik kazanmışlardır. Ruh cismani olmadığından ve ruh basit bir cevher durumunda olduğu için bedenin yok olup gitmesinden sonra ruh asla kaybolmaz; bilakis hayatına devam eder. Bu bağlamda ruh, insanın kendi benliğini oluşturmaktadır.¹⁶⁷

İbn Sina'ya göre, tenasüh anlayışı yani bir bedenden başka bir bedene ruhun güç etmesi durumu olarak ifade edilen bu fikir insanın benlik bilincine kesinlikle ters düşmektedir. İbn Sina bu düşüncelere dikkat çekerek bu inancın gerçekliğinin

¹⁶⁶ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.196.

¹⁶⁷ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.197.

olmadığını ve birçok düşünce ile ters düşmekte olduğunu ifade etmektedir. Genel olarak bu düşüncelere baktığımızda İbn Sina'nın tenasüh inancını reddettiğini delilleri ile birlikte ortaya koyduğu görülmektedir. Aynı şekilde Fahrettin Razi de, İbn Sina'dan çok etkilenmiştir. Razi de diğer İslam âlimleri gibi tenasüh inancını reddeder. Aynı şekilde Razi de tenasüh inancını reddederken felsefi ve akli yöntemler kullanmaktadır. Aynı şekilde bu konuda da İbn Sina'dan etkilenmiştir.

Görüldüğü üzere tenasüh anlayışı İslam düşünürleri nezdinde de kabul görülmemiştir. Fakat filozoflar reenkarnasyonu ret konusunda ahiret inancından daha ziyade, ruhun ferdiliğini esas alan bir yaklaşım sergilemişlerdir. Örneğin Farabi'ye (ö.339/950) göre 'nefis' sonsuz olmayan, beden ile birlikte yaratılmıştır. Adalet ilkesine göre beden öldükten sonra ruh lâıyk olduğu vecihle ya mutluluğa erer ya da azap görür. Bu bakımdan ruhun bir bedenden diğerine göç etmesi anlamına gelen reenkarnasyon kesinlikle mümkün değildir. İbni Sina'ya göre de ruhun bedenden önce var olması mümkün değildir. Önce beden oluşur ve nefsi almaya hazır hale geldiği zaman "faal akıl" tarafından ruh ifaza edilir ve beden de şuurlu tek bir ruh ile sağlanır. Bedenin son bulmasıyla birlikte ruhun başka bedenlere geçmesi mümkün değildir. Reenkarnasyon düşüncesi kabul edilirse biri dışarıdan gelen öteki bedende bulunan iki ruhun aynı bedende bulunması gerekecektir. Bu mümkün değildir, çünkü bir varlıkta iki farklı şuur bulunamaz. ¹⁶⁸Gazali, Fahrettin er-Razi gibi âlimler de reenkarnasyon konusunda İbni Sina'yı takip etmişler, ruhun yalnızca bir kişiye ait olduğunu savunmuşlardır. Görüldüğü üzere reenkarnasyon inancı çeşitli aşırıya giden gruplar dışında İslam dininde genel olarak kendisine bir yer bulamamıştır. İlk olarak kelamcılar olmak üzere birçok İslam âlimi bu inancı kesin bir dille reddetmiştir. Aynı zamanda bu inancı savunanlara tenkitlerde bulunmuşlardır. İslam düşünce ekollerinin önde gelen isimlerinden reenkarnasyon inancına dair getirdiği bütün bu tenkitlerin tarihsel önemi ve anlamı olmakla beraber, günümüzde de bu alanda tartışmaların ruhçu akımların çeşitli iddialarıyla boyutlar kazandığı da muhakkaktır. ¹⁶⁹

¹⁶⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.198.

¹⁶⁹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.199.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YENİDEN DOĞUŞ İNANCI

3.1. Yeniden Doğuş İnancının Ortaya Çıkışı ve Yansımaları

Avrupa’da aydınlanma sürecinin başlaması ile birlikte ilahi dinlerin Tanrı ve ahiret inancı Kant, Hume, Mill ve Russell gibi bazı batılı filozoflar reenkarnasyon inancı ve onunla ilişkili olan Karma inancı bu çeşitli eleştirilerden nasibini almıştır.¹⁷⁰ Reenkarnasyon gibi çeşitli inançların Batı’da dikkate alınmaması buna gerekçe olarak gösterilmektedir. Avrupa da deizm ile başlayan ve gelişen materyalizm ile zirveye çıkan bu düşüncelerle, Tanrı inancının zayıflamaya başlaması gnostisizmin tekrardan ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ruhçuluk anlayışı spiritizm, Neospiritualizm, Teozofi, gibi çeşitli tarikat ve akımlarla en parlak dönemini yaşamıştır. Adeta dinlere yeni alternatifler sunmuşlardır. Bu bağlam da küreselleşmenin de etkisi ile bu görüş dünya çapında büyüme imkânı sağlamıştır. Batı’da ortak bir reenkarnasyon inancı olmasa da bu inancın çeşitli tezahürlerinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca yapılan çalışmalar sonucunda bu inancın Batı Avrupa’da her beş kişiden bir tanesinde görmek mümkündür.

Reenkarnasyonla ilgili yapılan araştırmalar hem batıda hem de Türkiye’de uzun zamandır devam etmektedir. Reenkarnasyonun olduğunu iddia edenler bu alanda çalışmalar yapmakta ve seminerler düzenlemektedir. Reenkarnasyonla ilgili olarak yapılan ilk çalışmalar Virginia Üniversitesi’nden Prof. Ian Stevenson tarafından gerçekleştirilmiştir.¹⁷¹ Kanadalı olan psikiyatrist Stevenson’un kırk yılını, geçmiş yaşantılarını hatırladığını dile getiren çocukları incelemeye adanmış her vakada bu raporlarını sistemli bir şekilde belgelemiştir. Ölen kişiler ile çocukların anlattıklarının paralellik gösterdiğini ve yardımcılarıyla bilimsel olarak son derece dikkatli bir şekilde incelediği bu vakalarda, geçmiş hayatlarını hatırladıklarını ifade eden tüm çocukların iddialarının araştırıldığı ve doğrulandığı ifade edilmektedir.¹⁷²

Stevenson’un “Reenkarnasyon Olayı Örnekleri” adlı dört ciltten oluşan kitabının 1975 yılında yayımlanan birinci cildi “Hindistan’dan 10 Vaka” ve 1978 yılında

¹⁷⁰ Mehmet Buğlen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, MÜ İlahiyat Fakültesi, 40(2011/1), s.63-92.

¹⁷¹ Tuğba Taşdemir, “Reenkarnasyon İnanç”, Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl:4, Sayı:11, Haziran 2017, s.250.

¹⁷² Hamdi Kalyoncu, *Ölümsüzlük İhtiyacı (İntihar, Ötenazi ve Reenkarnasyon)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s.100.

yayımlanan ikinci cildi de “Sri Lanka da 10 Vaka” ismindedir. Serinin devamında üçüncü cildi “Türkiye ve Lübnan dan 12 Vaka” ve dördüncüsü ise “Tayland ve Burma dan 12 Vaka” adındadır.¹⁷³Yapmış olduğu ilk incelemelerini reenkarnasyon inancının daha yoğun olduğu ülkelerde yaptığı için birçok eleştiriye maruz kalmıştır. Ayrıca batılı ülkelerde ve Avrupa da yaptığı reenkarnasyon vakaları üzerindeki çalışmalarını da bir kitap haline getirmiştir. Bu kitabın içerisinde Avrupa’nın farklı yerlerinde incelemiş olduğu altı reenkarnasyon vakasına yer vermiştir. Stevenson’un reenkarnasyon incelemelerindeki vakaların çok fazla olması araştırmaların titizlikle gerçekleştirilmesi, araştırmalarında maddi çıkar gözetilmemesi reenkarnasyonun bilimsel temelli olduğu düşüncesine sebep olmuştur. Ian Stevenson dışında reenkarnasyon araştırması yapan başka bir isim ise metafizikçi Ted Andrew’dür. “Reenkarnasyon yeniden doğanlar” adlı çalışmasında reenkarnasyonla ilgili bilgi vermek, anlamlandırmak, nasıl hatırlanacağını ifade eden yöntemler hakkında bilgiler sunmuştur.¹⁷⁴

Reenkarnasyon inancının batıda araştırmalara konu olması, çeşitli bölgelerde seminerlerin verilmesi, anlamlandırılmaya çalışılması gibi çeşitli ilgi ve merak uyandıran konular Türkiye’de de bu konunun gündemi meşgul etmesi söz konusu olmuştur. Bu noktada ülkemizde reenkarnasyon düşüncesinden ilk kez bahseden kişi Bedri Ruhselman’dır. Reenkarnasyon düşüncesini araştıran ve bu araştırmalar hakkındaki düşüncelerini anlatan Bedri Ruhselman’ın görüşlerini ilerleyen sayfalarda detaylı bir şekilde ele alacağım.

Türkiye’de yeniden doğuş inancının, ilk olarak ruhçuluk akımını geliştiren, neo spiritüalizmin esaslarını ortaya koyan ve bu alanda yapmış olduğu çeşitli eserler kaleme alan Dr. Bedri Ruhselman çabalarıyla ortaya koyulduğu görülmektedir. Aynı zamanda onun gibi öğrencisi ve asistanı olan Dr. Rafet Kayserilioğlu da bu konuda çeşitli araştırmalar geliştirmiştir. Yaptığı çalışmalarda ruhçuluğu yaymak için çeşitli çalışmalar, dergiler kaleme almıştır.

3.2. Bedri Ruhselman

Sufizmi yüzyıllarca evvelinde içinde barındıran ve daha nice öğretinin var olmasına imkân sağlamış olan Anadolu’da, metapsişik çalışmaların başlaması çok zor

¹⁷³ Tuğba Taşdemir, “*Reenkarnasyon İnancı*”, Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl:4, Sayı:11, Haziran 2017, s.250.

¹⁷⁴ Taşdemir, “*Reenkarnasyon İnancı*”, s.251.

olmamıştır. Türk Kültür Tarihi araştırıldığında Anadolu Kültürü'nün oluşumunda çok farklı unsurların etkisinin bulunduğu görülür:

- 1- Orta Asya Dinleri
- 2- Anadolu Uygarlıkları
- 3- Eski Mısır Medeniyetleri
- 4- Roma Gelenekleri
- 5- İslamiyet
- 6- Sufizm ve Bektaşilik
- 7- Hristiyanlık ve Musevilik

İşte bütün bu unsurların bir bileşkesi tarzında ortaya çıkan ‘ Anadolu Kültürü’ çok uzun bir geçmişe dayanan, zengin tarihsel birikimin sonucudur. Bu yapının ise başka hiçbir yerde örneği bulunmamaktadır.¹⁷⁵ Anadolu kelimesinin tam anlamıyla birçok farklı kültürlerin bir araya geldiği ve kaynaştığı bir “Merkez” olarak ifade edilir. Burada öylesine güzel kaynaşmalar gerçekleştiği için çeşitli kültürlerin etkileşimini burada görmek mümkündür. Birbirlerinden etkilenen bu kültürler olduğu gibi kalmamış ve diğer kültür ve kültürlerle bir uyum içine girmiştir. Böylece kendilerine has bir anlayışın da ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Bu sebeple Anadolu, metapsişik çalışmaların filizlenmesi için son derece uygun bir ortam oluşmuştur. Böylesine uygun bir ortam da dünyaya gelen Dr. Bedri Ruhselman Türkiye’de bu alan da çalışmalar başlatan kişi olmuştur.¹⁷⁶

1898 de İstanbul’da doğan Ruhselman özellikle musiki tahsili için gittiği Prag’da metapsişik ilimlere merak sarmış, daha sonra da Türkiye’de 1950 yılında, Türkiye Metapsişik Araştırmalar ve Tetkikler Cemiyeti’ni kurmuştur. Tıbbiye mezunu olan Ruhselman önce üç ciltlik Ruh ve Kâinat ¹⁷⁷ isimli eserini yazmıştır. Bu eserinde, ispiritüalizmin ve metapsişik ilimlerin bilimsel olarak tanınmasını ve öğrenilmesini amaçlar. Spiritüel anlayışlarda pek çok değişmiş ve çok daha anlaşılır bir hale getirmiştir. Ruh ve kâinat isimli eserindeki bilgilerin, kendini “üstat” olarak tanıtan “büyük bedensiz varlık” ile aralarında geçen celselerde oluşturulduğu ifade edilir. Bununla birlikte, “Mustafa Molla”, “Kadri”, “Kemal Yolcusu” gibi adlarla kendini tanıtan birçok varlıkların da bilgilerinden yararlandığı iddia edilir. Bütün bu bedeni

¹⁷⁵ Ergun Candan, *Ölümden Sonra Neler Oluyor?*, Sınır Ötesi Yayınları, 1. Baskı, 2007, İstanbul, s.30.

¹⁷⁶ Candan, *Ölümden Sonra Neler Oluyor?*, s.31.

¹⁷⁷ Bedri Ruhselman, *Ruh ve Kâinat*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul 1997, s.7.

olmayan varlıkların temasları sonucunda oraya çıkan şey şudur: Bedri Ruhselman, bedeni olmayan varlıkların kendisine iletlediği çok büyük bilgilerin bir araya toplanması ve insanlığa ulaştırılması için ilahi bir amaç ile görevlendirilmiş bir medyumdur. Yani onun, çevresinde bulunan dostlarını söyleyen bu bilgilerin kendisine ait olmadığını, çünkü bilgilerin kendi bilgilerinin daha üzerinde olduğunu söylediği anlatılır. Daha sonrasında Ruh Selman'ın asistanı ve öğrencisi olan Dr. Refet Kayserilioğlu da 5 Ekim 1964 yılında 'Beyti Dost' ismiyle bedensiz varlıkları karşılaştırdığı ve tıpkı hocası gibi kendisinin de ilahi bir pozisyonda görevlendirilmiş olduğunu iddia eder. Onun amacı da Beyti Dost'un "Doğru Yaşama Bilgileri" tebliğini yaymaktır.¹⁷⁸Anlatmış olduğu bu hikâyede:

1964 tarihinde bir gün bizzat kendisine Özcan Narmeder adında 27 yaşında aslen Eskişehirli bir hasta getirilir. Hastanın şikâyeti, sürekli olarak kalp ağrısı yaşadığı ve buna bağlı olarak ölüm korkusudur. Yapılan incelemeler sonucunda hastanın hiçbir şeyinin bulunmadığı anlaşılır. Fakat ölüm korkusunu yenebilmesi için kendisine hipnoz tedavisi uygulanmasına karar verilir. Bu noktada amaç hastanın ölüm korkusunun geçmişte yaşamış olduğu herhangi bir olaydan kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamaya çalışmaktır. Bunun sonucunda da sağlıklı bir netice elde edilememiştir. Daha sonra hastanın korkusunun, geçmiş yaşantısında yaşamış olduğu bir olaydan dolayı olduğu varsayılarak tekrardan hipnoz uygulanır. Bu sayede hasta geçmiş hayatına döndürülür. Geçmiş hayatında hasta, yurtdışına mal götürmekte olan bir gemide çalışan Şevket adında biridir. Şevket ise, 1910 yılında Bursa'da doğmuştur. Çalışmakta olduğu gemi yurtdışına mal kaçırdığı şüphesiyle polis tarafından takip edilmektedir. Daha sonrasında polisin açmış olduğu ateş Şevket'in kalbine isabet eder ve Şevket yemiş olduğu tek kurşunla ölür. Bu olayın yaşanmış olduğu tarih 1933'tür. İşte Şevket, daha önce yaşamış olduğu bu durumdan dolayı, şimdiki hayatında ölüm endişesiyle yaşamaktadır.¹⁷⁹

Ancak yapılan bu hipnoz ile Özcan Bey ölüm korkusunu yenmiştir. Bu noktada asıl önemli olan şey hastanın iyi olması değildir. Kayserilioğlu, söz konusu hastanın içindeki fikir ve duygu unsurları ile birlikte geçmiş olaylarını yeniden hatırlaması denemelerini yazar, doktor, sanatçı, politikacı gibi birçok meslek grubundan insanın yanında İngiltere'den de bir kısım insanları davet etmiştir. Yapmış olduğu araştırmaları 5 Ekim 1964 tarihinde, aynı hastanın hipnoz seansının birinde daha farklı bir olay gerçekleşir. Kendisini, Beyti Dost olarak tanıtan bedensiz varlıklar bu hastayı medyum

¹⁷⁸ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.216.

¹⁷⁹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.218.

olarak seçmiştir. Bu bedensiz varlık, Özcan Bey'in bedenini bir mikrop olarak kullanmaktadır. Kayserilioğlu, bu bedensiz varlığın nasıl olduğunu, nasıl bir bilgi düzeyine sahip olduğunu algılayabilmek için çeşitli sorular sorar. Sormuş olduğu daha ilk soruda, bu varlıktan almış olduğu bilgilerin çeşitliliğinin ne kadar büyük bir varlıkla karşı karşıya geldiğini anlar. Varlığa şunları söyler. "Bu topluluk size layık olmaya çalışacaktır."¹⁸⁰

Burada Beyti Dost adı ile tanımlanan şey; insanların ruhi tekâmülünün nasıl gerçekleşebileceğinin yollarını gösterebilmek için bu varlık olarak tanıtılır. Bu bilgiler reenkarnasyon medyumunun aracılığı ile verilmiştir. Onun bütün bu bilgileri düzgün bir dil ile ifade ettiği ve aynı zamanda bütün konular hakkındaki bilgileri ve bilhassa dinlerin muhtevalarına olan ilgisi dikkat çekmekte olduğu ifade edilir. Daha önemlisi ise, Kur'an'daki bütün bilgiler ve kıssalar hakkında birçok bilgiye sahip olmakla beraber, bunları farklı şekillerde yorumlama ve değişik sonuçlara varabilme yeteneğinin olduğu bildirilir. Aynı zamanda insanların düşüncelerini bilmekle birlikte, gelecekle ilgili birçok olayların nerede ve ne zaman gerçekleşeceği hakkında da haber verme gücüne sahip olduğu vurgulanır. Verdiği bu bilgiler bir bütünlük arz etmekte ve hiçbir şekilde kopukluk olmamaktadır.¹⁸¹

Beyti Dost'un vermekte olduğu bilgilere baktığımızda, verilen bu bilgilerin çeşitli nitelikleri olduğu ifade edilir; bu özellikleri şöyle özetlemek mümkündür. Verilen bilginin maddi ve manevi olanı yoktur, nitekim tam bir bütünlük halindedir. Verilen bu bilgiler, şimdiki ifade ederken geçmiş ve gelecek hakkında bilgileri de içine alır; mantık ilkelerine uygundur, zorlayıcı ve dogmatik bilgiler değildir ve en önemlisi olarak nitelendirilen şey; bu bilgilerin değişmez doğrular içerir nitelikte olması özelliğidir. Bütün herkesi sevgi ile karşılayan bu bilgiler hiçbir şekilde dost ve düşman ayrımı yapmazlar. Tek bir amacı vardır, yaratana bütün insanlara sevdirmek ve tanıtmaktır. Yaratanın bütün emir ve yasaklarını insanlara bildirmek ve bunlara uymalarını tavsiye etmektir. Yaratılmış olan bu insanların kendilerini diğer insanlardan üstün görmemelerini, mütevazı olmalarını onlara bildirir. Yaşadıkları bu dünyaya sadece olgunluğa erişmek için geldikleri, bu olgunluğu başarmak için yaşamalarını ve bunu başaramayanların tekrardan sorgulanacaklarını onlara bildirir.¹⁸²

¹⁸⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.219.

¹⁸¹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.220.

¹⁸² Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.220.

Bütün bu bilgiler, yaşayan bu insanların olgunlaşma ve yükselmenin beş şartı olan doğruluk, iyilik, bilgi, çalışma ve çalışmanın sağlanması için gerekli olan yöntemi verir. İnsanların gönüllerini kötülükten arınmanın yollarını öğretir. Aynı zamanda kaçınılması gereken beş kötülüğü de onlara hatırlatır; gıybet, hiddet, yalan, kin ve haksızlık insanların bütün bu kötülüklerden kendilerini koruyabilmeleri için sürekli olarak nefis muhasebesi yapmaları gerektiğini onlara söyler. Aynı zamanda insan, diğer insanların kendini uyarması ve eleştirilerde bulunmasına tepki vermemeli bu eleştirilere açık olmalıdır. Yani kişi kendini, kendi gözüyle değil, başkalarının onu gördüğü şekilde görür. Yani bir insanın güzelliği onun sureti ve şekliyle değil, akıl ve ahlakıyla ilgilidir. Bu sebeple insan hoşgörü, sabır ve bağışlama gibi özelliklerini kendinde biriktirmelidir. Kişi insanlık adına da, bütün insanlığı tehdit eden geleceği tehlike altına alan yani dünyayı kötü yerlere sürükleyen olaylar içinde çeşitli çözümler ve öneriler bulması gerekir. Bu da kişinin yapması gereken özellikleri arasında bulunmaktadır.

3.3. Reenkarnasyon

Tekâmül süreci son derece yavaş ilerleyen bir süreç olduğundan, hayat boyunca gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, tenasüh yani bir diğer adıyla reenkarnasyon olayı devreye girer. Tekâmül eden şey ruhtur ve asıl gerçeklik odur. Ölümle birlikte beden bu dünyada kalır ve ruh bedeni terk edip ahirete gider. Ruhun diğer âleme gidişi soyut bir gidiş değildir; kendisiyle birlikte elde ettiği bilgileri, aklını ve kazandığı bütün değerleri götürür. Daha sonrasında ise dünya hayatında yapmış olduğu eksiklikleri tamamlayabilmek için bütün bu bilgileri kendisiyle götürür. Belli bir süre sonra yeniden başka bir bedenle hayat bulmak için, yarım kaldığı yerden tekâmülüne devam edebilmek için dünyaya geri döner ve burada enkarne gerçekleşmiş olur. Ruhun bu gidiş gelişlerine reenkarnasyon adı verilir. Aynı zamanda insanın bu geliş gidişlerini ifade eden bütün olayları, onun tarihiyle başlar ve sonsuza kadar da devam edecektir. Geçmiş bütün dinlerde, eski kültür ve toplumlarda, kutsal metinlerde tenasüh inancı çeşitli şekillerde ifade edilmiş, bundan hiçbir varlığın da kaçışının mümkün olamayacağı vurgulanmıştır. Yani tekâmüle erişebilmek için, reenkarnasyon olmazsa olmaz, evrensel ve ilahi bir yasa durumundadır.¹⁸³

¹⁸³ Erdal Arıkdal, *Metapsişik Terimler Sözlüğü*, Ruh ve madde Yayınları, İstanbul 1996, s.134.

Tenasühün ne anlama geldiği, nasıl gerçekleştiği gibi durumların yanında, diğer âlem ile ilgili söz konusu bilgilerin de rehber varlıklar aracılığıyla bildirilmesi söz konusudur. Burada rehber varlıklar yol gösteren ruhlardır. “Rehber varlık özellikle bir medyuma yaptığı deneylerde psişik olarak yardım eden, onun medyumluğunu geliştiren, onu yöneten, çeşitli tehlikelerden koruyan bedenîsi varlık ruhtur.”¹⁸⁴ Nasıl ki dünya içerisinde rehberlik vazifesi üstlenen üstat, imam, mürşit, şeyh gibi kimseler varsa bu varlıklar da ruhsal âlemde rehberlik yaparlar. Varlığın en temeli olarak nitelendirilen ruhun, tekâmül için birçok elbiseler, yani bedenler giydiği görüşü kabul edilen tenasüh öğretisinde, bireyin hangi millete, ırka, cinsiyete ve genel bir hayat düzenine sahip olacağı gibi durumlar yeniden doğuş söz konusu olmadan önce düzenlenir ve buna da ‘genel hayat planı’ ismi verilir. Fakat bireyin karması, yapılacak olan bu hayat planının belirlenmesinin en önemli rolüdür. Aynı zamanda ruhun ne kadar bedenleneceği bilinmediği gibi, iki farklı bedenlenme arasında ne kadar bir süre olacağı da belli değildir. Genel olarak yapılan kâinat planına uygun olmak şartıyla ihtiyaca yönelik düzenleme yapılır. Bunun sonucunda ruh tekâmül gerçekleşene kadar, çeşitli ortamlarda yeniden doğmak mecburiyetindedir. Bu noktada, tenasüh anlayışı tamamen tekâmülün bir aracı olarak görülmektedir.

Reenkarnasyon yani bir diğer adıyla tenasüh inancını benimseyen bir kimse için, tekrar doğmanın varlığını anlatmak akli, dini, felsefi ve bilimsel olarak birçok delille mümkündür. Bilimsel deliller geçmiş yaşantıları hatırlama, harika çocuklar, ekiminizi, haber delilleri, hak ve mantık delilleri gibi çeşitli başlıklar altında özetlenebilir. Geçmiş yaşantılara bakıldığı zaman hatırlama örnekleri özellikle Adana, İskenderun, Hatay ve çevresinde bol miktarda bulunduğu görülmektedir. Örnek verilecek olursa, Adana’nın herhangi bir köyünde yaşayan bir çocuk, tramvayı ve annesini hatırlamaktadır. Oysaki bu çocuğun yaşamış olduğu yerde televizyon bulunmamış ve çocuk hiçbir şekilde köyünden dışarı bir yer görmemiştir. Anlatılan başka bir hadisede ise, daha önceki hayatında hamileyken damdan kocası tarafından atılan bir kadının daha sonrasında yeni hayatında henüz 5 yaşına geldiğinde katilini tanımış olmasıdır.¹⁸⁵

‘Haber delilleri ‘ne gelince, tarihin en eski devirlerinden itibaren reenkarnasyon anlayışının var olduğu görülmektedir. Reenkarnasyona inananlar için bu inancın birçok dinlerde bulunduğunu ve aynı zamanda evrensel bir yasa olduğunu, hiçbir şekilde

¹⁸⁴ Arıkdal, *Metapsişik Terimler Sözlüğü*, s.135.

¹⁸⁵ Rana Doğruer, Haluk Soysal, “Yaşayan Ölümler”, Sabah Gazetesi, (7-13 Haziran 1998).

varlığın bu evrensel yasadan uzak durmasının söz konusu olmadığı ifade edilir. Bazı dinlerde reenkarnasyon açık bir dille ifade edilirken, bazı dinlerde ise üstü kapalı bir biçimde ifade edilmiştir.¹⁸⁶ Ne var ki, çeşitli dinler tarafından haber verilen bu gerçeklik birçok insan tarafından çarpıtılmış, aynı zamanda tenasüh anlayışının varlığını ifade eden bütün bilgiler çeşitli kutsal metinlerde çıkarılmıştır. Hatta reenkarnasyonun varlığını kabul eden kişilerin de dinden aforoz edildiği ve çeşitli işkencelere maruz kaldığı bildirilmiştir. “Harika çocuklar” deliline gelince, burada müzisyen olan Amadeus Mozart, Henry de Henneke, Van de Kefkhore gibi kişiler örnek verilir. Bunlardan ilki Mozart, 3 yaşında piyanoyu çalmaya başlamış ve 4 yaşına girdiğinde çeşitli konserler vermeye başlamıştır. Aynı zamanda Mozart 6 yaşına geldiğinde keman çalmasını öğrenmiş ve çok geçmeden iki tane opera bestesi yapmıştır. Bütün bunları yapabilmek engin tecrübeler ve müzik bilgisinin yıllarca birikimiyle gerçekleştirilen şeylerdir. Mozart’ın bütün bunları tecrübesi olmadan küçük yaşlarda gerçekleştirmesinin sadece onun önceki yaşamından getirmiş olduğu bilgi ve becerilerin onun ruhunda gizli kalması ile açıklanabilmektedir. ‘Halk ve mantık delilleri’ ilk olarak, dünyadaki bu dengesizliklerin ve adaletsizliklerin tanrı ile bağdaştırmak mümkün değildir. İnsanlar arasında güzel, çirkin, akıllı, engelli, zengin, fakir, siyah, beyaz, uzun ömürlü, kısa ömürlü, sağlıklı, özürlü gibi birçok farklılıklar bulunmaktadır. Bir kimse zenginlik içinde yaşarken bir diğeri ise açlığın, fakirliğin içerisinde yaşamaktadır.

Gene aynı şekilde dünyada her yıl çeşitli bebek, kazalar ve hastalıklar yüzünden de milyonlarca insan ölmektedir. Böylelikle, bebek yaşta hayatını kaybedenler ya da kaza yapanlar tekâmüllerini tamamlamamışlardır. Bu sebeple, buradaki adaletsizliği giderebilmek için reenkarnasyon söz konusu olacaktır. Böylelikle yeniden doğuş sayesinde, adalet sağlanmış ve saçma bir durum ortaya çıkmamış olacaktır. Tenasüh inancını benimseyenler; dil, din, milliyet, ırk, cins gibi bütün bu ayrımların tamamen yüzeysel olduğunu gerçekte bütün insanların aynı öze ait olduklarını anlayacaktır. Yine tenasüh anlayışı ile birlikte, kişi bütün endişelerinden ölüm korkusundan sıyrılacaktır ve ölümün bir bedenden diğer bedene geçiş için tamamen bir kapı durumunda olduğunu anlayacaktır. Ayrıca tenasüh anlayışı, insanların birlik olma bilinçlerinin gelişmesine ve böylelikle bütün insanların birliğe ulaşmasına olanak sağlayacaktır.¹⁸⁷

¹⁸⁶ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.233.

¹⁸⁷ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.234.

İnsanlara genel olarak baktığımızda hepsinin çeşitli bireysel haklarının olduğunu görmekteyiz. “Hak kavramından anlaşılan şey, bireyin tam anlamıyla bir beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesi, gelişebilmesi ve tekâmül edebilmesi için onlara karşılıksız olarak verilen devredilmez, vazgeçilmez, imkân ve özgürlükler olarak tanımlanır. Bu haklar doğal haklar ve kazanılmış haklar olarak ikiye ayrılır. Kazanılmış olan haklar “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde” belirtilmekte olan haklardır. Doğal haklara baktığımızda ise bunlar, tekâmül etme hakkı, yaşama hakkı, hata yapma hakkı, reenkarnasyon hakkı, korunma hakkıdır. Bu noktada en önemlisi tekâmül etme hakkı olarak görülmektedir. Çünkü bir insanın varoluş amacı tekâmül etmektir. İnsan kendi hür iradesiyle aklını ve tecrübesini kullanarak kendisi için en doğru sonuca varacaktır. Bunun için insana akıl ve beden, ruh verilmiştir. Bu noktada reenkarnasyon hakkı bu hakka bağlıdır. Yani bir insan belli bir olgunluk seviyesine ulaşana kadar bedenlenmeye devam edecektir ve bu onun en doğal hakkıdır. Korunma hakkına gelince bu onun yaratan tarafından tekâmül esnasında gözetilmesi, korunması, ona kaldıramayacağı görevler vermemesidir. Bireyin ölmesi, yaşaması ve kader planı tanrı tarafından korunmaktadır. İnsan bedeni zamanla yaşlanınca, ruh bu sebeple tekâmüle devam edemeyecek duruma gelmektedir. Bu sebeple ölüm gerçekleşmekte yaşlanmış beden kendisinden alınmakta ve kendisine başka bir beden sunulmaktadır.¹⁸⁸ Bu nedenle, ölüm denilen şey insan için ne bir korku ne de bir son değildir, tam tersine başka bir bedene geçiş ve bir koruma olmaktadır. Bir diğer taraftan tenasüh inancını ispat edebilmek için ileri sürülen ekiminizi ise, bir çeşit eskiyi yaşama veya hafızanın eskiye gitmesidir. Ekiminizi de birey, yapılan hipnoz yardımıyla küçük yaşlarına indirilir. Birey hangi yaşa indirilmişse, o yaşın vermiş olduğu davranışları sergiler. Bu bir bakıma eskiyi hatırlama olarak değil o yaşı tekrardan yaşamaktır.¹⁸⁹

Ancak burada önemli nokta kişinin hipnoz ile önceki hayatına geri döndürüldüğü iddiasıdır. Örneğin, 30 yaşına gelmiş bir erkek hipnoz yardımıyla, kendisinin bir diğer hayatında eczacı bir Alman kadını olduğunu söylemiştir. Aynı şekilde daha önce hiçbir şekilde Almanca bilmeyen birisinin, o anda kendisiyle Almanca konuşulduğunda söylenenleri anladığını ve aynı şekilde Almanca cevap

¹⁸⁸ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.235.

¹⁸⁹ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.233.

verebildiğini iddia etmiş ve bu sebeple o kişinin geçmiş yaşantısında aslında bir Alman vatandaşı olduğunu ve bunları tekrardan hatırladığı ileri sürülmüştür.¹⁹⁰

1.1. Beden ve Ruh İlişkisi

Reenkarnasyon inancına göre ruh, beden üzerinde etkisi bilinmekle beraber doğrudan müdahale edilmeyen ve görülemeyen bir şeydir. Aynı zamanda ölümsüz ve bütün üstün yetenekleri kendisinden toplamış vaziyettedir. Bu bağlamda mükemmelliğe doğru ilerlemekle yükümlü bir cevher niteliğindedir. Tanrı'nın sevgisiyle var olmuştur ve bu dünyada insan bedenlerini doldurur, onlara canlılık, hayat veren bir görev üstlenir.¹⁹¹ Ruh belli bir bilince sahiptir ve bu bilinçle birlikte kendisi ve çevresiyle ilgili bilgiler toplar. Aynı zamanda bu bilgileri geliştirme yeteneğine sahiptir. Maddeye şekil vermekte ve maddeyi hareket ettirmektedir. Hareketli bir yapıya sahip olan ruh bu özelliği kendi bünyesinde taşımaktadır. Ruh bilgisini akıl vasıtasıyla elde ettiği için, onunla bir bütün halindedir. Akıl; tecrübe ve bilgilerle gelişir, ruh da tecrübeleri gerçekleştirir. Bir nevi beden bir piyano, ruh ise onu çalan piyanist olarak nitelendirilebilir. İnsan, beden, ruh ve akıldan meydana gelir. Bunlardan sadece beden maddeden olduğu için o dünyada kalır. Ruh ise akıl ile birlikte öte dünyaya gider. Bu sebeple beden bir önemi bulunmamaktadır. Yani ruh, sadece olgunlaşmak için bedeni bir araç olarak kullanmaktadır yani beden ruhun giymiş olduğu bir elbisedir. Ve işi bittiğinde o elbiseye artık ihtiyaç duymayacaktır. Çünkü insan, dünyada bulunan nimetlerden yalnızca beden aracılığıyla faydalanabilir. İnsanı insan yapan şey tamamen ruhtur. Ve beden sahibi ruhtan başka bir şey değildir. Bedensiz varlıklar demenin sebebi ise budur.

Ruhun varlığını ve aynı şekilde ihtiyaçlarını inkâr etmek kişiyi sıkıntılara sokar. Dünyada sadece tekâmül için bulunduğu farkında olan ruh, tekâmülün gerçekleşebilmesi için gerekli şeyleri yapabilmekte ve çeşitli sıkıntı ve bunalımlarla kendi var oluşunu hissettirmektedir. Bu nedenle insanın, ruhun gerçekliğinin bilincinde olması, onu çekeceği sıkıntıların çoğundan kurtaracaktır.¹⁹²

Yeryüzünde bulunan tüm insanların bu hayatta bir amacı vardır. Dünyada yaşayan bu insanların sadece günübürlük isteklere, arzulara ulaşmak; şan, şöhret kazanmak için dünyada bulunmadıklarını bilmek gerekir. Bu nedenle bütün insanlar,

¹⁹⁰ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.235.

¹⁹¹ Haluk Hacaloğlu, *Hayat, Ölüm ve Ötesi*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul 1996, s.338.

¹⁹² Hacaloğlu, *Hayat, Ölüm ve Ötesi*, s.339.

bugününü ve yarınını düşünmek, belirli ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar. Aynı zamanda ihtiyaçlarını karşılamak bir amaç olarak değil bir araç olarak gerçekleşmektedir.¹⁹³

Yaşamın sonlanmasından sonra ahiret hayatını inkâr ederek bu dünyaya tamamen bağlanan materyalistler; manevi değerleri üstte tutarak cisimcilere bağlanan ve bu dünyayı ihmal ederek, sadece ahirete inanan sofunun konumuna düşmemelidir. Asla onlar gibi olmadığını ispat etmek gerekir. Tekâmülü, ruh-tecrübe-akıl-ruh şeklinde ifade etmek mümkündür. Bu ifadeye göre, ruh bir tecrübeden geçer. Bu elde edilen tecrübe neticesinde bütün bilgiler aklın gelişmesini sağlar.¹⁹⁴ Akıl, bu bilgilerin analizinin gerçekleşmesinden sonra elde edilen bütün sonuçları ruha iletir. Bunun sonucunda gelişme kaydeden ruh, daha fazla gelişmelere erişebilmek için daha üst seviyelere yükselecektir. Tekâmüle erişinceye kadar bu gelişme böyle sürüp gidecektir. Tekâmül süreci her zaman için en iyiye ve en doğruya yönelen ruh kendini dinamik olarak geliştirecek ve değişime girecektir. Bunun neticesinde, kişinin tecrübeleri ve bilgileri artacaktır. Sadece kendi tecrübelerinden değil diğer insanların da tecrübelerinden yararlanacak ve başkalarına da kendi tecrübelerini aktaracaktır. Böylece dünyaya gelen insan olgunlaşmak ve kendi gönlünü arındırmak için bulunduğu farkına varacaktır. Dünyada var olan varlıklar arasında tekâmül farklı şekillerde gerçekleşmektedir. Bu farklılıklara baktığımızda hayvanlardan insanlara gidildikçe bu farklılığın ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Örnek verecek olursak bir gülfidanı, bir ottan tekâmül noktasında daha ileridedir. Aynı cinsler arasında tekâmül farklılıklar göstermektedir. Geriye doğru bir tekâmül hiçbir şekilde mümkün değildir. Tekâmül süreci aniden değil, kademe kademe gerçekleşir. Bu aşamaları hızlı bir şekilde atlamak mümkün değildir. Tekâmülün hızlanması veya yavaşlaması insanın kendi elindedir. Bir insan tekâmüle ulaşabilmesi için tanrının koymuş olduğu bütün yasalara uyması gerekir. Tanrının koymuş olduğu bu yasalar; doğruluk, iyilik, çalışma, bilgi ve sevgi olarak 5 şartın yerine getirilmesi; haksızlığın, yalanın, gıybetin, hiddetin ve bunun gibi kötü işlerin terk edilmesidir. İnsan bu arada, tevazu, sabır, müsamaha, affedicilik, sözünde durma, merhamet ve erdemli davranışlarda bulunma gibi bu önemli davranışları kazanmak zorundadır. Aynı zamanda insanın nefis duygusu, vesvesesi onun tekâmülünün gerçekleşmesini zorlaştırmasını sağlayacaktır. Herhangi bir maddeye bağlanmak,

¹⁹³ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.222.

¹⁹⁴ Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, s.223.

nefsaniyete temel sağlar. Ve bu sayede insanda bir takım eksiklikler meydana çıkar ve insan vesveselerle kötülöklere sürüklenir.¹⁹⁵

Tekâmülün ilk aşamasıyla başlayan yolculuk tanrıya doğru ilerler. İlk olarak tekâmül cansız maddede başlayan daha sonrasında bitkide, hayvanda ve insan bedeninde devam eder. Bu süreçte insan bedenine gelinceye kadar otomatik olarak devam etme söz konusudur. Ruh bedenden bedene geçerken iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırma bilincine erişir. İnsanın tam anlamıyla tekâmülü de akıl ile gerçekleşir. Çünkü insan bu dünyaya basit amaçlarla gelmiştir ve bunun bilincinde olması gerekir. Yaşamış olduğu bu ömrün değerini bilmeli ve en güzel şekilde bunu değerlendirmelidir. İnsanların tekâmül için gerekli ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri tanrı tarafından gönderilen rehberler sayesinde gerçekleşir. Bunların temel görevi, dünyada bulunan aileleri ve onların ortamlarını gözetime tabi tutarak öldükten sonra dünyaya yeniden gelecek olan ruh için en uygun aileyi ve ortamı sağlamak olacaktır. Gelişim, evrim gibi kavramlar tekâmüle karşılık gelen ve çok yavaş yürüyen şeylerdir. Bu yavaş ilerleme esnasında insanın bir aşamadan diğer aşamaya geçmesi birçok yol ile gerçekleşebilir. Bu bütün yolların seçilmesi ve geçilmesi, doğa kanunlarının yüksek amirlerin nezareti altında gerçekleşir. Dünyada yaşayan hiçbir varlık kusursuzluğa ulaşamaz; çünkü tek kusursuz olan şey yaratanın kendisidir. Bir insan için tekâmülün ne zaman başlayacağı ve ne zaman biteceği, insan bilgisinin ve aklının ermediği bir şeydir. Bir insanın tekâmül etmesi demek, onun bütün kötülöklere, yaramazlıklardan, bütün kirlere arınması anlamına gelmekte ve yaratana ise sonsuz sevgi götürmesi demektir.¹⁹⁶

Ülkemizdeki ruhçu akımların kullandıkları başka bir düşünce ise, reenkarasyonun temelinde karma yasasının toplumdaki farklılıkları izah ettiği, böylece kötülük problemini çözdüğüdür. Bu düşünceye göre bugün birisi zenginlik içerisinde mutlu bir hayat sürdüğü halde, başka birisi sefalet içinde bir hastalığın pençesinde bir hayat sürüyorsa, böyle bir eşitsizliğin nedeni, söz konusu kişilerin geçmiş var oluşlarında aranması gerekir. Fakat ruhçu akımların bu düşüncesi çelişkili bulmaktadır. Zira karma doktrini bütün toplumda farklılıkların kaynağını, ilk olarak nasıl ortaya çıktığını açıklayamamaktadır. İddia edildiği üzere her canlının kaderi kendinden önceki var oluş forumlarında belirleniyorsa, ilk varlık formu nasıl ve neye göre belirlenmiştir? Aynı zamanda değişik statü ve formlarda bulunan canlılar başlangıçta eşit durumda

¹⁹⁵ Baloğlu, *İslam ve Reenkarasyon*, s.225.

¹⁹⁶ Baloğlu, *İslam ve Reenkarasyon*, s.226.

myıldılar? İlk başlarda eşit olmadıkları var sayılırsa, onların sorumlu olmadıkları bir eşitsizlik ve bunun neticesinde kesin bir şekilde kabullenilmiş olur.¹⁹⁷

Eğer ilk başta eşit idiler ise, tekâmüllerinin bir anında eşitsizliklerinin başladığı söylenmesi gerekir ki, bu durumda da eşitliğin nasıl ve niçin bozulduğu problemi ortaya çıkar. Bu nedenle evren ve onun işleyişine yön veren karmanın sonsuz kabul edildiği bir anlayış ile sorulan bu sorulara cevap verebilmek mümkün olmamaktadır. Karma yasası, bütün varlıklar arasındaki farklılıkların nasıl başladığını net bir şekilde açıklayamadığı gibi daha da büyük ahlaki sorunların meydana gelmesine sebep olacaktır. Örneğin bugün yaşayan X geçmişte yaşayan Y'nin farklı yansıması olarak var sayıldığında, Y'nin hatasına dayanarak X in cezalandırılması arada “aidiyet duygusu” olmadığı için X e karşı yapılmış çok büyük bir zulüm olacaktır. Başka bir açıdan bakacak olursak, hafıza yüklü bilincinde bir tarihsel Y kişiliği de artık hiç var olmayacağı için ebediyen cezasız kalacaktır. Ayrıca X kişisi acı çekiyor ve bu durumun geçmişte işlediği hangi suçtan dolayı olduğunu bilmiyorsa böyle bir şeyin ferdin ruhi gelişimine de katkısı olmayacak, bu durum gelecekteki Z için de kötü bir ‘karma’ ya sebep olacaktır.¹⁹⁸

Bu durumdan dolayı evrendeki kötülükler artmaya devam edecektir ve ayrıca acımasız, zorunlu bir sebep sonuç ilişkisiyle ilerleyen “karma” yasasının, bağışlama, pişmanlık, merhamet, şefkat ve acıma gibi bütün duyguları manasız hale getirmesi de ayrı bir problem olarak ortaya çıkacaktır.

3.4. Bilimsel Açıdan Reenkarnasyon

Neo-spiritualist akımların tenasüh konusunda en yaygın olarak kullandıkları iddia reenkarnasyonun bilimsel bir bilgi, evrensel yasa haline geldiğidir. Onlar bu tezlerine kanıt olarak ilk başta küçük çocuklarda kendiliğinden meydana gelen, yetişkinlerde ise daha çok hipnoz ile görülen “geçmiş yaşam hatıralarını” gösterirler. Bu noktada önceki hayatına dair insan, eşya, olaylar ve yerler detaylı bir biçimde tanınıp hatırlandığı gibi iddialar söz konusu olmuştur. Fakat bu türden olayların tek açıklama şekli reenkarnasyon olmayıp, psikolojik ve psikososyal faktörlerin bu şekilde olaylara sebep olabileceğine dair alternatif açıklamalar bulunmaktadır. İzlanda Üniversitesi'nde Psikoloji Bölümü profesörlerinden Erlendur Haraldsson, yapmış olduğu klinik bir

¹⁹⁷ Mehmet Bulgen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 40 (2011/1), s.63-92.

¹⁹⁸ Bulgen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, s.93.

çalışmada sosyal tecrit, etki altında kalma, dikkat çekme, zengin yaşam fantezileri, çoklu kişilik bozuklukları, aile sorunları, hafıza problemleri gibi faktörlerin insanın geçmiş hayatlarına dair hatıralarına sebep olabileceğini tespit etmiştir.¹⁹⁹

Aynı zamanda yapılan bu çalışmalar, bu türden iddiaların sistematik olarak reenkarnasyon anlayışının yaygın olduğu kültür ve çevrelerde daha çok görüldüğü ifade edilmektedir. Bu durum kültürel koşullanmanın ihtimali olduğunu akla getirmektedir. Diğer yandan geçmiş hayat iddiasında bulunanların çoğunun, mevcut bu iddiaları yakından incelediğinde, geçmiş yaşamlarında önemli kişiler iken, şimdiki yaşamlarında sıradan kişiler oldukları tespit edilmiştir. Bu bağlamda buldukları kültür ve toplumda sürekli olarak bu türden hikâyeler anlatıldığı için ve çevrenin yoğun ilgisini gören kişiler, zaman içerisinde kendilerinin de bu türden şeyler yaşamış olabileceklerini düşünmekte, buna da kişinin olmak istediği kişi ve hayal gücü yardımıyla kendisini bu duruma psikolojik olarak şartladığı görülmektedir. Buna benzer bir durumu hipnoz esnasında da rastlanmaktadır. Hipnoz edilen kişi, hipnoz altındayken hipnozitorün telkinlerine şartsız uyma eğiliminde olan süje, sonradan kendisinin de inanacağı hayaller, hatıralar anlatmaktadır. Fakat bu anlatılanlar, hatırlama olmaktan daha ziyade “bir başkası gibi davranma” duygusunun ön plana çıktığı psikososyal bir durum olarak nitelendirilir. İlk olarak kişinin reenkarnasyon düşüncesine inanması istek ve arzular hipnoza yatkınlık, hayat tecrübesi, etkilendiği roman ve hikâyeler, belgeseller ve film, izlenen dizi bu inşa sürecine etki eden önemli faktörlerdendir.²⁰⁰

Daha sonrasında ortaya çıkan verilerle tarihi bilgilerin değişmesi, hipnoz altında verilen çoğu detaylı bilginin yanlışlığını ortaya çıkarmıştır. Örneğin, Vikinglere dair geçmiş hayat hatıralarında süjeler kendilerine o günkü öğrenilmiş resmi tarih bilgileriyle uyumlu olarak hep boynuzlu miğfer ile tasvir ederlerdi. Fakat daha sonrasında ortaya çıkan tarihi bulgular Viking denizcilerinin boynuzlu miğfer giymediğini, huni şeklinde dar bir kep giydiklerini ortaya koymuştur. Diğer taraftan yapılan klinik araştırmalar hipnozun gerçek olmayan anılara neden olabileceğini ortaya koymuştur. Bunun yanında hipnoz altındaki kişi hipnozitorün yönlendirmelerinin yanında sahte bilgi telkinini de, kabul etmekte daha sonrasında ise bu bilgiyi yaşamış bir şekilde gerçek olarak anlatabilmektedir. Aynı zamanda kişi bu telkinleri yerine getirmek şartıyla hatırlayamadığı noktaları ise fantezi gücü ile doldurabilmektedir.

¹⁹⁹ Bulğen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, s.79

²⁰⁰ Haluk Özden, *Reenkarnasyon*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul 1999, s.117.

Yaklaşık olarak kırk yılı aşkın bu süreçte geçmiş yaşam ile ilgili 2500 ün üzerinde araştırma yapan Ian Stevenson, bütün bu vakalar bir araya getirilse dair reenkarnasyon inancının bilimsel olarak kanıtlandığı anlamına gelmeyeceğini, reenkarnasyonun bir inanç olduğunu belirtmektedir.²⁰¹

Aynı zamanda Stevenson yaşamış olduğu bu türden hatıralar anlatan çocukların kişilik bölünmeleri ve ruhsal bunalımlar yaşadıklarını, eski kocalar, karılar ve çocukların birbirine girdiğini, çeşitli aile dramları yaşandığını belirtmektedir. Bu sebeple kendiliğinden ortaya çıkan kimlik değişiklikleri psikiyatride ortaya çıkış sebepleri, tedavi süreçleri ‘dissosiyatif bozukluk’ rahatsızlığının en önemli belirtileri olarak gösterilmiştir. Bu hastalığa sahip olan insanların bir bölümünde reenkarnasyon düşüncesinin bulunduğu tespit edilmiştir. Modern psikiyatride reenkarnasyon düşüncesi tamamen bir hastalık olarak görülüp, bu hastalığı tedavi etmeye çalışırken, ruhçu akımların reenkarnasyonu bilimsel gerçeklik, evrensel yasa olarak ortaya koymaları tamamen şaşırtıcıdır. Ayrıca dejavular, harika çocuklar, doğum izleri, yakın ölüm deneyimleri, telepati gibi olayların reenkarnasyonu bilimsel olarak kanıtlandığı iddiaları da hakikati yansıtmamaktadır. Bütün bu olayların ilgili bilim dallarında alternatif açıklamaları mevcuttur. Bu türden gerçek dışı gibi görülen vakaları incelemeye çalışan parapsikolojinin, ruhçu akımların gerçekleştirmeye çalıştığı gibi, fiziksel gerçekliği basite indirgeyip onun ilerisinde değişik boyutta fenomenler dünyası olduğunu kabul etmek ve bu alanı da bilime alternatif bir bilgi ile açıklamak gibi bir amacı yoktur. Tam tersine, olağanüstü olan bu durum fenomenleri bilimin inceleme araçları ile araştırarak bilime kazandırmak ve böylelikle yeni açılımlar sağlamak amacı gütmektedir.²⁰²

Reenkarnasyonun bilimsel bilgi ve evrensel gerçek haline geldiği düşüncesinin tam tersine, bu inancın günümüz biliminin esas paradigmatlarıyla ters düşmesi söz konusudur. Örneğin, Modern Kozmolojiye göre madde, enerji, uzay, zaman ve geçerli kanunlar da bunun içerisinde olmak üzere bu evrende bulunan bütün her şey 13,7 milyar yıl önce ortaya çıkmaya başlamıştır. Ondan sonrasında ise evren de milyarlarca yıl süren canlılık olmaksızın geçen süreçler gerçekleşmiştir. Canlılığın başlangıcı bilhassa da insanın tarih sahnesine çıkışı ise çok yeni gerçekleşen bir olgudur. Bu sebeple Modern Kozmoloji “ruhların madde ile ezeli bir ilişki içerisinde olduğunu” benimseyen ruhçu akımların yaptığının tam tersine, sonsuzluk, ebedilik, ezellilik gibi özellikleri

²⁰¹ Mehmet Bulgen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 40 (2011/1), s.81.

²⁰² Bulgen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, s.82.

evrene izafe etmemekte, daha sonradan sınırlı ve sonlu bir evren tasarımı gerçekleştirmektedir. Diğer yandan insan zihninin sürekliliği ve kişisel kimliğin korunması hem klasik, hem de çağdaş felsefi ve psikolojik yaklaşımlar açısından temel bir gerekçe olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple reenkarnasyon ya da ölümsüzlük olarak adlandırılan bu düşüncelerin geçerli olabilmesi için insanın içinde yaşadığı şu an neticesini ileri süren önceki hayatını kendi zihni ile hatırlaması gerekir. Bilincinde olunmayan gayri şahsi bir ölümsüzlük ölümlülük ile aynı şeydir. Çünkü insan anıları yaşamış olduğu tecrübeleri ve idealleriyle var olmakta ve kişilik ve benliklerini kazanmaktadır. Bu sebeple kişinin tarihsel süreçler boyunca yaşamış olduğu hayat tecrübesi onun ayrılmaz bir parçası durumundadır.²⁰³

Basit bir açıklama yapılacak olursa; her yeni doğan insana boş bir tablo verebilmek, insan doğumundan itibaren bu tabloya kendi özgün resmini çizmesi ve resmi tamamlaması ölümüne kadar devam etmektedir. Kişi öldüğü zaman kendine has olan tabloyu bitirmiş demektir. Oysaki reenkarnasyon düşüncesini savunan kimseler, birçok tarihsel kimliği bir tek ruhta toplanarak hep aynı tablo üzerinde resim çizdirmektedirler. Bu sebeple her tekrardan doğuşta, tablo üzerinde daha önce yapılmış portre silinmekte ve yeniden doğuş gerçekleştiği zaman resim tekrar yenilenmektedir. Örneğin reenkarnasyon inancına göre tarihsen olan Napolyon portresi artık var olmayacaktır, o tabloda artık başkasının portresi (ruhu) bulunmaktadır. Bu yeni var olan resim de ilerleyen zamanlarda yerini başka birinin portresine bırakacaktır. Oysaki ilahi dinler, çizilmiş olan bir tarihsel portreyi korumayı tercih ederler. Reenkarnasyon düşüncesine baktığımızda ise bu düşüncüyü savunanlar uzun vadede gerçekleştirilen bu tabloyu yok ederek bu anıları ve tecrübeleri tamamen yok etmişlerdir.²⁰⁴

Aynı şekilde reenkarnasyon düşüncesi günümüz paradigmalarıyla da ters düşmektedir. Yaşayan bütün insanlar bağımsız birer birey olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Kişi kendi benliğini yaşamalı ve evrendeki yerini pekiştirmelidir. Reenkarnasyon inancına baktığımızda bu durumun tam aksine birey kendi olmaktan tamamen çıkmakta başka bir kişinin özelliklerini ifade etmeye çalışmaktadır. Günümüz psikolojinin de böyle bir yaklaşımı kabul etmesi mümkün değildir. Bir başka önemli nokta ise kalıtım yoluyla intikal eden özelliklerdir. Çünkü genetik bilimin insanın genler yolu ile kazanmakta olduğu ruhi-bedeni özellikleri olduğunu söylemektedir. Örneğin

²⁰³ Bulğen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, s.83-84.

²⁰⁴ Bulğen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, s.83.

aynı genleri taşıyan ikizlerle, genlerin yarısını paylaşan ikiz olmayan kardeşlerin kıyaslanması, birçok davranış şeklinin genetik kalıtım tarafından ciddi bir şekilde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Hâlbuki kendi karakterine uygun bir bedeni nasıl seçtiği ve bu durum karşısında kalıtımın nasıl açıklanacağı net değildir.²⁰⁵ Bir diğer taraftan insan doğası üzerinde yapılan araştırmalar da beynin üzerinde gerçekleşen kalışı hasarlar onun bazı dengesizliklere belirli zihinsel yetenekleri çeşitli şekillerde etkilediği görüşünü ortaya koymaktadır. Bu sebeple bilim ruhsal ve zihinsel yaşamın biyolojik durumlara bağlı olarak reenkarnasyon düşüncesine göre beden–ruh düalizmini tartışmalı duruma getirmektedir. Günümüz bilimine baktığımız da beden ve ruh olmak üzere ikiye ayırma değil, ruhu ve bedeni birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak sayma eğilimindedir. Birbirinden ayırmak doğru bir görüş değildir çünkü ruh ve beden birbirinden ayrı bir biçimde hiçbir anlam ifade etmezler ancak ve ancak birbirleriyle birlikte anlam kazanırlar. Yani kısaca beden yalnız başına bir anlam ifade etmez çünkü ona canlılık, anlam kazandıran ruhtur ve ruhta bedensiz düşünülemez ikisi aynı anlam da bir bütün durumundadır.²⁰⁶

Gene reenkarnasyon düşüncesine göre, ezeli olan tüm ruhlar olgunluğa erişinceye kadar mutlak ruh aşamasına erişinceye kadar tekrar tekrar bedenlenmeye devam edecektir. Olgunluğa erişen ruh tenasühe gerek duymayarak artık zirveye ulaşacaktır. Aynı zamanda ruhlar sabit ve ezeli olarak kabul edildiğinden dolayı sisteme yeni bir ruhun girmesi söz konusu olmayacaktır. Bu duruma göre eğer bedenlenme süreci ezelden beri süre gelen bir süreç ise şimdiye kadar ruhların tekâmüllerini tamamlamaları, böylece ezeli olduğu yanıtıyla da karşı çıkılamayacaktır. Yani sonsuz sayıda ruh tecrübe etmek sonsuz sayıda madde gerektirecektir. Yani reenkarnasyon inancına baktığımızda bilimsel olarak kanıtlandığı iddiası gerçeği yansıtmamakta ve günümüz biliminde de bu inancın uyuşmaması söz konusudur. Bilimsel olarak reenkarnasyon düşüncesinin mümkün olmadığını bunun bilimin araştırmaları ile çelişmekte olduğunu görmekteyiz.²⁰⁷

²⁰⁵ Yusuf Şevki Yavuz, “İslami Açısından Tenasüh Hakkında Bir Değerlendirme”, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, İstanbul 1997, s.330.

²⁰⁶ Mehmet Bulgen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, MÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 40 (2011/1), s.84.

²⁰⁷ Bulgen, “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, s.84.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REENKARNASYONLA İLGİLİ HİKÂYELER

4.1. Yaşanıldığı İddia Edilen Hikâyeler

Geçmişten bugüne farklı dönemlerde ve kültürlerde reenkarnasyon veya tenasüh olarak adlandırılan bu inancın çeşitli yansımalarını görmek mümkündür. Günümüze baktığımızda Türkiye’de daha çok Mersin, Adana, Hatay bölgelerinde bu olaylar yaygın olarak görülmektedir. Reenkarnasyon vakaları bu bölgede yoğunluk göstermekte ve bu bölgenin genel olarak ana dilinin Arapça olduğu bilinen topluluklarda yansımaları görülmektedir. Bu bölgede dünyaya gelen çocukların bu tür hikâyeleri anlatması normal karşılanıyor ve hatta gerçekliğine de inanılıyor. Bu görüşe göre bu inanişe Kur’an kaynaklık ediyor. Kur’an’da bulunan bazı ayetler reenkarnasyon inancını destekler niteliktedir. Ana dilleri Arapça olan bu toplulukların Kur’an’ın orijinal metinlerini daha doğru biçimde anlayabildikleri söylenmektedir. Gene aynı şekilde bu toplulukta cinayete kurban giden, kaza sonucu hayatını kaybeden, genç yaşta hastalık nedeniyle ölen tüm insanların yeniden hayata gelecekleri düşüncesi mevcuttur. Çünkü insan tek bir hayat süresi içerisinde tekâmülünü gerçekleştiremez. Tekâmülünü tamamlamak için de dünyaya tekrar gelecektir. Bu inancı benimsemiş olan bölgelerde yapılan çeşitli araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmaları yapan en önemli isimlerden bir tanesi de Prof. Dr. Ian Stevenson’dur.²⁰⁸

Prof. Dr. Ian Stevenson’un Adana, Mersin, Hatay bölgelerinde yapmış olduğu 52 olayın doğruluğu teyit edilmiş toplamda 72 olay bulunmaktadır. Bu hikâyelerden birkaç tanesi aşağıda şu şekilde anlatılmaktadır:

4.2. Ela – Elmita Olayı*

1985 yılının Mayıs Ayı’nda Tarsus’ta yaşayan Taşkiran Ailesi’nde çok garip olaylar gelişmeye başladı. Çok fakir bir aile olan Taşkiranların en küçük kızları 5 yaşındaki Ela, adının Elmita olduğunu, bundan önceki yaşamının ise ABD’de geçtiğini, evli ve iki çocuk annesi olduğunu iddia ediyordu. Hemen konunun uzmanları Ela’yı incelemeye aldılar. Ela yaşından ve yetiştiği sosyal çevresinden umulmayacak düzeyde sözler söylüyor ve İngilizceyi mükemmel denebilecek bir tarzda konuşuyordu. Ela’da garip

²⁰⁸ Bülent Pakman, *Nüseyirlerde Reenkarnasyon*, <https://bpakman.wordpress.com/reenkarnasyon/nusayirlerde-reenkarnasyon/>, (Eylül 2015).

* Bu hikaye “Bülent Pakman, *Nüseyirlerde Reenkarnasyon*, <https://bpakman.wordpress.com/reenkarnasyon/nusayirlerde-reenkarnasyon/>, (Eylül 2015).” Dan alıntıdır.

davranışlar 2 yaşından itibaren başlamıştı. Bu olayların duyulması ise ilginç bir tesadüfle olmuştu. Tarsus Amerikan Koleji'nde okuyan bir grup öğrenci piknik yapmak amacıyla Ela'nın yaşadığı bölgeye gitmişlerdi. Her şey, küçük Ela'nın öğrenci grubunun yanına giderek, öğrencilerden birinin elindeki portakalı gösterip, "orange" demesiyle ortaya çıktı. Ela'nın İngilizce konuşabildiğini fark eden öğrenciler, derhal ailesinin yanına giderek bu yaştaki bir çocuğa İngilizceyi nasıl öğrettiklerini sordular. Ela'daki gariplikler aradan geçen zaman süresince daha da arttı. Ela'da her geçen gün büyük değişimler meydana geliyordu. Önceleri ailesini ve çevresini beğenmiyor, duvarlarda niçin duvar kâğıdının olmadığını soruyordu. Daha sonraları annesinin şalvarını ve başörtüsünü garipsemeye ve ev işlerini niçin annesinin yapmakta olduğunu sormaya başladı. Çünkü bu işler hizmetçiler tarafından yapılmalıydı. Ela 5 yaşına geldiğinde sosyal çevresine uymayacak davranışlar sıralamaya başladı. Üst katlara çıkmak için düğmelere basılması gerektiğini anlatıyor ve hemen arkasından asansörü en ince ayrıntısına kadar tarif ediyordu. Oysaki bulunduğu köyde bir kez bile asansör görmüş değildi. Buldukları yerde televizyon bile yoktu. İşler bir müddet sonra iyice garip bir hale bürünmeye başladı. Ela Amerika'da evinin olduğunu söylemeye başlamıştı. Amerika'daki evinin üç katlı olduğunu, kocası Bob'un birçok mağazaların sahibi çok zengin bir işadamı olduğunu anlatıyordu. Özel uçaklarıyla bir iş seyahatine giderken uçağın düştüğünü, kendisinin ve eşinin parçalanarak öldüğünü ayrıntılarıyla çevresindekilerin şaşkın bakışları altında izah ediyordu. Olay öyle bir hale gelmişti ki, sonunda olay gazetelere yansdı. Gazetelerin olayla ilgilenmesi sonucu, Tarsus Amerikan Koleji öğretmenlerinden Choriotte Oellen, Ela'yı ziyarete geldi. Öğretmen Ela'ya İngilizce olarak: 'Bana dağdan biraz çiçek toplayabilir misin?' dediği an, Ela dışarı fırladı. Uzmanlarca yapılan araştırma sonucu Ela'nın ana dilinin İngilizce olduğuna karar verildi. Bu inanılması son derece zor bir gelişmeydi.

O yıllarda, konuyla yakından ilgilenen Tarsus Amerikan Koleji'nin öğretmenlerinden Francis Melling şunları söylüyordu: "Uzun yıllardır bu yörede öğretmenlik yapıyorum. Ela'nın davranışları ve konuşması bu yöreye göre standartların inanılmaz derecede üstünde. Hiç bir dil eğitimi görmemiş olan bu 5 yaşındaki kız, üstelik bu lehçeyle nasıl konuşabilir?" Bu gelişmelere başından beri büyük bir tedirginlikle yaklaşan, Ela'nın anne ve babası olup bitenlere hiçbir zaman bir açıklama getiremediler. Bu olay Ian Stevenson'un kitabında da yer almıştır.

4.3. Mehmet Coşmen'in Boğulması*

Mehmet Coşmen 1898 yıllarında doğdu ve Türkiye'nin Kayış köyünde çiftçi olarak çalıştı. Kayış, Adana'nın 20 kilometre uzağındadır. 1938 yılında, Mehmet 40

* Bu hikaye "Ian Stevenson, *Reenkarnasyon Vakaları*, III, Lübnan ve Türkiye'den 12 Vaka, Makale: Walter Semkiw (çev: Mustafa Adil Özkıvanç)."dan alıntılanmıştır.

yaşlarındayken, çiftliğinde günlük işlerini yapıyordu. Yaz vaktiydi ve Mehmet ekin biçip tahıl öğütüyordu. Bu sırada kullanılan atlar toz ve samana bürünürdü.

Mehmet, tozlu atını yıkamak için Seyhan Nehri'ne giderdi. Bir gün, Mehmet atını nehrin genellikle sığ olan bir bölgesinde yıkamaya gitti. Fakat gölün su seviyesi yükselmişti ve Mehmet'in atını götürdüğü yer beklediğinden derindi. At ürkmeye başladı ve Mehmet'i omuzundan ısırıldı. Bunun üzerine, Mehmet atın ağzını bağladı.

Mehmet'in atı mücadele etmeye devam etti ve Mehmet'i suyun derinliklerine, ikisinin de boğulduğu yere doğru çekti. Mehmet yüzmeyi bilmiyordu ve cesedi bir ağaç dalına tutunmuş olarak bulundu. Mehmet'in boğulduğu yılın 1938 olduğu düşünülüyor.

Süleyman Zeytun Geçmiş yaşam evini ziyaret eder. Süleyman Zeytun 1938 yıllarında sağır ve dilsiz olarak Türkiye'de bir köy olan Kayış'ta doğdu. Mehmet Coşmen'in doğup öldüğü aynı köy. Süleyman'ın babası Ramazan Zeytun ve annesi Bedia Zeytun idi. Süleyman'ın kesin doğum tarihi belli değil.

Zeytun ailesi, Mehmet Coşmen'in evinin yakınında oturuyorlardı. Mehmet'in dul karısının ve çocuklarının yaşam mücadelesi verdiği evden sadece 30 metre uzaklıkta yaşıyorlardı. Yürümeyi öğrendiği günden itibaren, Süleyman evinden çıkar dosdoğru Coşmen ailesinin evine giderdi. Coşmen ailesinin evi köyün merkezi ile zıt yönde olduğundan, Stevenson'un varsayımı, bir çocuk başka insanlarla bir araya gelmek ve köydeki aktiviteleri gözlemlemek için evinden çıkıyorsa, köyün dışına doğru değil, köyün merkezine doğru gideceğidir. Fakat annesi Bedia, Süleyman'ın her gün Coşmen ailesinin evine gittiğini söyledi.

Süleyman, Mehmet Coşmen olduğu önceki hayatındaki boğulmayı anlatır.

Süleyman daha yürümeyi yeni öğrenmişken ve Coşmen ailesinin evine ilk ziyaretlerinden birini yaparken, hareketleriyle Mehmet Coşmen'in ölümünü anlatmaya çalıştı. Coşmen ailesinin evinden, Seyhan Nehri'ne doğru, Mehmet'in boğulduğu yeri işaret ederdi. Boğulmaya yönelik yaptığı diğer hareketler, Ian Stevenson'ın gözlemleriyle, şunlardır:

1. Ian Stevenson, Süleyman'ın elini, parmakları aşağı dönük vaziyette daire çevirerek, tahıl öğüten bir değirmen taşını döndürmek için etrafında yürüyerek dönen bir atı taklit etmesini gözlemledi.
2. Süleyman, atın dizginlerini çekişmiş gibi ellerini ve kollarını her biri diğerine paralel bir biçimde tutardı ve adeta atın nehre girmesi için arkasına doğru yaslanırdı.
3. Süleyman, atın ısırıldığını ifade etmek için sağ elini omzuna koyup kavrardı. Ian Stevenson atın onu ısırmasını taklit ederek dişlerini gösterdiğini gözlemledi.
4. Ian Stevenson, Süleyman'ın sağ elini kullanarak dairevi hareketle atın ağzının etrafını bağlamasını taklit ettiğini gözlemledi.

5. Süleyman bir atın dizginlerini tutarmışçasına, iki elini de öne doğru uzatırdı. Sonra, uzattığı kollarıyla attan düşmesini taklit ederek, sola ve geriye doğru uzanırdı.

6. Ian Stevenson, Süleyman'ın sağ elinin parmaklarını ağzına koyduğunu, böylece, attan düşerken su yutmasını canlandığını gözlemledi.

7. Süleyman boğulduğunu göstermek için sağ eliyle boğazını kavrardı.

Başta, Süleyman'ın ailesi ve Mehmet Coşmen'in yaşam mücadelesindeki ailesi Süleyman'ın anlatmaya çalıştığı şeyden emin olamadı. Fakat Süleyman'ın sürekli olarak Seyhan Nehri'nde Mehmet'in boğulduğu belirli bir yere işaret etmesi ve Mehmet'in ölümüne yol açan olayları yüz ifadeleriyle göstermesi, ailesinin onun geçmiş bir hayatında Mehmet Coşmen olduğunu anlamasını sağladı.

Küçük Süleyman, Mehmet Coşmen'in sahip olduklarının, Kur'an ve sığır dâhil olmak üzere kendisine ait olduğunu söyler.

İki ve üç yaşları arasında Süleyman, Coşmen ailesinde bulunan eşyalara işaret ederek kendisine ait olduğunu anlatmaya çalıştı. Bu eşyaları beraberinde Zeytun ailesi evine götürmeye çalıştı. Mesela Coşmen ailesinin Kur'an'ını evine götürmeye çalıştı ve Coşmen ailesinin arazisinde bulunan bir sığırı Zeytun ailesinin evine doğru yönlendirdi.

Süleyman, Cosmen aile fertlerini sevdiğini gösterir

Süleyman, Mehmet Cosmen'in erkek kardeşi Şaban'a, iki parmağını birbirine yaklaştırarak yakınlığı temsil eden işareti verdi Mehmet' in dul karısı olan Hatice Coşmen'e, Süleyman iki parmağını birleştirip kalbine işaret ederdi. Böylece, eskiden birbirlerine âşık olduklarını göstermeye çalışırdı.

Küçük Süleyman'ın Coşmen ailesini koruması

Mehmet Coşmen karısı Hatice'ye çok bağlıydı ve Hatice'nin evlerinin dışında başkaları için iş yapmaması için kendisi çok çalıştı. Mehmet'in ölümünden sonra, Hatice köydeki diğer insanlar için çalışmak zorundaydı, ekmek yapımı gibi işlerde. Süleyman, Hatice'nin başkaları için çalıştığını görünce çok üzülüp ağladı ve başkaları için çalışmasının yanlış olduğunu gösterir hareketler yaptı. Hatice çocuklarını fiziksel olarak disiplin etmeye çalıştığı zaman, Süleyman buna itiraz ederdi. Mehmet'in oğlu Abdullah başkalarıyla kavga ettiği zaman, Süleyman onun davranışına karşı çıkardı. Süleyman'ın Mehmet'in ailesine karşı duyduğu sevgi, üç yaşından en az yirmi dokuz yaşına kadar devam etti. Süleyman'ın ailesi sonunda Adana şehrine taşındılar, fakat Süleyman, Coşmen ailesini Kayış'ta ziyaret etmeye devam etti. Süleyman, Mehmet'in oğlu Abdullah'a hediyeler getirirdi. Ian Stevenson aşağıdaki dokunaklı gözlemi ile Süleyman'ın Mehmet'in kızlarına duyduğu sevgiyi şu şekilde değerlendirdi: "Süleyman, Mehmet Coşmen'in kızlarının düğünlerine katıldı ve hepsinde sevgi dolu bir babanın yapacağı gibi ağlıyordu."

Refika, Mehmet' in evli kızlarından biri, Süleyman'ın kendisini ve ailesini sıkça Toros Dağlarında ziyaret edip yatılı kaldı. Bu durum, Rashid Khaddege Daniel Jurdi'nin vakasına benziyor. Daniel Jurdi, önceki yaşamındaki ailesini her ay ziyaret edip kendisi için ayrılan yerde yatılı kalırdı. Khaddege Jurdi durumunda, önceki ve sonraki yaşamlarında benzer fiziksel özellikler de gözlemlenmişti. Süleyman, Mehmet'in dul eşi Hatice ile yakındı. Fakat evli bir çift gibi değil, anne oğul gibi bir ilişkileri vardı.

Eski yaşamdan kalan su korkusu

Süleyman'ın kalıcı su korkusu en az 27 yaşına kadar devam etti. Okul arkadaşlarının aksine, nehirde yüzme öğrenmeyi reddetti. Mehmet Coşmen'in Seyhan Nehri'nde boğulduğu yerden korktuğunu sürekli olarak gösterdi.

Mehmet Coşmen, Süleyman Zeytun reenkarnasyon durumunun doğruluğu

Ian Stevenson, Süleyman'ın sağır olmasının vakanın doğruluğunu kuvvetlendirdiğine inanıyor. Çünkü Süleyman, Mehmet Coşmen'in ölüm hikâyesini başkalarının konuşmalarından duymuş olamaz. Süleyman eski yaşamına dair temaslarda bulunmaya okuma yazma öğrenmeden çok önce başlamıştı. Ian Stevenson, araştırmalarında, çocukların iddia ettikleri geçmiş yaşamlar tanıklıklarında, ailelerin ve alakalı bireylerin, yönlendirici, teşvik edici olabilmelerine karşın daima yöntemler aramıştır. Reenkarnasyon vakalarındaki sahtekârlıkları sergilemekten kaçınmamıştır.

Süleyman'ın sağır olmasının karma ile alakası var mı?

Kayış'taki köylüler Süleyman'ın neden sağır ve dilsiz doğduğunu merak ettiler. Engelli olmasının karma ile bir ilgisi varsa, Mehmet Coşmen'in hayatından olmadığı konusunda hemfikirler. Çünkü dindar bir insan olan Mehmet yaşamı boyunca günahtan ve kötülüklerden kaçınmıştır. Eğer Süleyman'ın engelliliğinin nedeni karma ise, başka bir hayattan dolayı olduğunu düşündüler.

Ian Stevenson Süleyman'ın annesi ve babası, Ramazan ve Bedia'nın, kuzen olduklarını belirtiyor. Aynı biyolojik ailenin üyeleri oldukları için Süleyman'ın engelliliği sadece bir genetik sorundan olmuş olabilir. Engelliliğin veya talihsizliklerin önceki hayatlardan kalan karmanın sonucu olup olmadığı henüz bilinmiyor. Reenkarnasyon araştırmacıları için bu hala bir gizem.

Ian Stevenson, Sadece Süleyman'ın sağırlığının Mehmet' in ölümünü başkalarının konuşmalarından öğrenmesini imkânsızlaştırmadığını, fakat aynı sebepten dolayı, birinin Süleyman'a sahte bir eski hayatı yaşadığını iddia etmesini teşvik etmesi de çok zor bir iş olduğunu belirtti. Ian Stevenson'a göre, birinin Süleyman'a Mehmet'in ailesine karşı duygusal bağlar ifade etmesini sağlaması daha da zor olacaktır. Bu duygusal bağlarının bir örneği, Mehmet' in kızlarının düğünlerinde Süleyman'ın ağlamasıdır.

4.4. Duran İncirliğöz'ün Trafik Kazasında Ölmesi*

2014 yılında Adana'nın Seyhan ilçesinde yaşayan İncirliğöz ailesinin başına ilginç bir olay geldi. Geniş bir aile olan İncirliğöz ailesi evin babasını genç yaşında trafik kazasında kaybetmişlerdir. Geçen uzun yıllardan sonra bir gün tanımadıkları bir genç ve annesi kapılarına gelir. Öncelikle niçin ve nereden geldiği bilinmeyen bu anne ve oğul aile fertlerini tedirgin eder. Adı Fatih olan bu genç İncirliğöz ailesiyle konuşmak ve onlara ölen babalarıyla ilgili anlatmak istediği bazı şeylerin olduğunu söyler. Aile merak ettikleri bu durumu evlerine tanrı misafiri olarak gelen bu anne oğlu evlerinde ağırlayıp dinlerler.

Fatih ve İncirliğöz ailesi aynı semtte yaşayan iki farklı ailedir. İncirliğöz ailesinin babaları Duran İncirliğöz'ün trafik kazası geçirip vefat ettiği gün Fatih dünyaya gelir. Aradan yıllar geçip Fatih biraz büyüyüp konuşmaya başladığında ailesinin yanında durmak istemiyor sürekli ağlayarak evden uzaklaşmak istiyordu. Aile buna anlam veremiyor ve oğullarının bu tutumuna üzülüyorlardı. Bazı zamanlarda Fatih'in oynayıp hava alması için dışarı çıkarttıklarında, kazanın olduğu yerden geçmek istemiyor ve oradan geçmek zorunda kalırsa da ağlıyordu. Fatih yaşı ilerleyip genç bir delikanlı olduğunda ailesine bir takım olaylar anlatıp öldüğünü, tekrar dünyaya gönderildiğini ve ölmeden önce başka bir ailesi olduğunu, onların yanına gitmek istediğini söylüyordu. Ailesi bu duruma anlam veremese de Fatih'in bu tutumu onların da kafasını kurcalıyordu. Bu duruma daha fazla dayanamayan aile, Fatih'in eski ailem dediği İncirliğöz ailesiyle görüşmeye karar verir. Fatih'in tarifleriyle İncirliğöz ailesinin evini bulurlar. Fatih bahçede oturan insanlara uzaktan özlemle bakar. Daha sonra bu insanların yanına giderek durumdan bahsederler. İncirliğöz ailesi beklemediği bir durumla karşılaştıkları için şaşkınlıklarını ve meraklarını gizleyemez ve Fatih'ten bildiklerini anlatmasını isterler. Fatih orada bulunan aile fertlerinin isimlerini birer birer söyler ve orada bulunmayanların da nerede olduklarını sorar. Ayrıca ölmeden önce bu ailede evli olmayan çocuklarının (kendi çocukları olduğunu iddia ettiği çocukların) evlenip evlenmediğini ve bunun dışında nişanlı olan bir kızının da aile kurup kurmadığını merakla sorar. Aynı zamanda ölmeden önceki hayatında eşi olduğunu iddia ettiği Nimet Hanım'a da kendisine inanması açısından sadece ikisinin bildiği özel durumlardan bahsetmiştir. Bu anlatılanları duyan İncirliğöz ailesi ve özellikle Nimet

* Bu hikaye Adana Yüreğir'de öldükten sonra yeniden doğduğunu iddia eden üniversite öğrencisi Fatih ile 20 Mayıs 2019'da bizzat kendisiyle yaptığımız röportajdandır.

Hanım şaşkınlıklarını gizleyememiştir. Fatih ve annesi bir süre daha orada oturduktan sonra Fatih'in annesi İncirliğöz ailesine, kendisinin de bu duruma anlam veremediğini fakat oğlunun anlattıklarından sonra onu İncirliğöz ailesiyle tanıştırmak istediğini söyler. İsterlerse kendilerine inanmayabileceklerini fakat oğlunu da kırmak istemediğini söyler. Fatih ölmeden önceki ailem dediği İncirliğöz ailesini arada sırada ziyaret etmek istediğini ve bunu kabul ederlerse çok mutlu olacağını belirtir. Aile de bu duruma onay verir ve istediği zaman gelebileceğini söylerler. Anlatılanlara göre Fatih şuan üniversite öğrencisi ve vakit buldukça İncirliğöz ailesini ziyaret etmektedir.

Çocukluğundan beri bu ailenin yanına gitmek istemesi, kaza yapılan yerden geçmek istememesi ve ağlaması, ölmeden önceki hayatında ailesi olduğunu iddia ettiği bu ailenin tüm fertlerini tanıması ve geçmişte olan şeyleri onlara söylemesi kendi ailesine de şaşkınlık verir, Fatih'in reenkarnasyonla dünyaya tekrar geldiğine ve ikinci hayatını yaşadığına inandırmıştır. Yoksa bu kadar şeyi onun nasıl bildiğini veya nereden öğrendiğini başka türlü açıklayamamışlardır.

4.5. Esin Nar (Kıskançlık Olayı)*

Adana'nın Seyhan İlçesine bağlı Hadırlı mahallesinde yaşayan bir ailenin başına gelen ilginç bir hikâyedir. Anlatılanlara göre Hadırlı mahallesinde yaşayan bir çift var bulunmaktadır. O bölgede yaşayan Hakkı ve Zehra çiftinin bahçeli büyük bir evleri vardır. Bu çiftin aynı zamanda dört tane çocukları vardır. Zehra tüm mahalle tarafından çok sevilen, bakımlı ve hamarat bir kadındır. Eşi hakkı ise alkol kullanan ve sürekli ailesi, akrabalarıyla kavga eden bir adamdır. Hemen hemen her akşam eve aşırı alkol almış bir halde geliyordur. Eşi ile her akşam sebepsiz yere kavga ediyordur. Bunun yanı sıra eşini çok kıskanıyor, onun hiçbir yere gitmesine izin vermiyor her işine de müdahale ediyordur.

Mahallede ki komşuları ve akrabalarıyla çok iyi anlaşan, onların her yardımına koşan Zehra akrabalarının sürekli eşinden ayrıl, bu şekilde olmaz gibi sözlerine maruz kalıyor fakat böyle bir şey yapmayacağını yuvasını yıkmak istemediğini her defasında dile getirir. Zehra çocuklarıyla özenle ilgilenip, onlara hiçbir şey fark ettirmemeye çalışıyordu. Oysa her akşam eve sarhoş bir şekilde gelen Hakkı Zehra'yı yapmamış

* Bu hikâye Adana Karşıyaka'da öldükten sonra yeniden doğduğunu iddia eden ev hanımı Esin Nar hanımefendiyle 07 Haziran 2019'da bizzat kendisiyle yaptığımız röportajdır.

olduğu şeylerle suçlayıp, kıskançlıklar yapıp Zehra'nın dışarı çıkmasına izin vermiyordur. Günlerden bir gün Zehra sabah uyanıp çocuklarını okula gönderir ve tüm ev işlerini bitirip kayınvalidesinin yanına gider. O bölgede ekmek tandırda komşuların yardımı ile tüm gün epey zahmetli bir şekilde yapıyordur. Zehra bahçede ekmek yapmakta, yardım etmeye gelen komşulara ikramlarda bulunmaktadır. Komşular Zehra'yı çok seviyor ve ona eziyet eden eşine niçin bu kadar katlandığını sorup dururlar. Zehra aslında eşinin kötü biri olmadığını fakat içince bilincini kaybettiğini bu sebeple böyle davrandığını söyler. Onun ailesini dağıtmak istemediğini, çocuklarını üzmemek istemediğini bu yüzden katlandığını bütün herkes biliyordur.

Akşamüzerine kadar kayınvalidesine yardım eden Zehra eve gidememiş. Daha sonra Hakkı eve gidince eşini ve çocuklarını evde bulamayınca çok sinirlenir. Dışarıya çıkıp ailesini aramış ve en son annesinin yanına gitmiştir. Bahçe o esnada kalabalık olduğundan Hakkı'nın geldiğini kimse görmemiştir. Hakkı o gün de çok alkol almıştır ve Zehra'yı bağırarak yanına çağırıştır. Onunla kavga etmiş, kızmış ağzına geleni saymış. Bunun üzerine Zehra, kalabalık içinde bu kadar lafi kaldıramamış eşini sakinleştirememiş, kendisi de bu duruma tepkisiz kalamamıştır. Hakkı Zehra'nın bu tepkisine daha çok sinirlenmiş ve alkolün etkisiyle de ne yapacağını bilemeyip hemen içeri gitmiştir. Zehra ortalığı sakinleştirmiş ve işlerine devam etmiştir. Tam da o esnada Hakkı içeriden bir bıçak almış, geri dönüp Zehra'yı karnından bıçaklar. Birkaç bıçak darbesinden sonra Zehra orada hayatını kaybeder. Bu genç kadın öldükten sonra Adana'nın başka bir mahallesinde tekrardan doğduğu iddia edilmektedir. Dünyaya gelen bu kız bebeğin karnında izler bulunmaktadır. Biraz büyüünce bu kız çocuğu başka bir ailesinin olduğunu ve kendi çocuklarının olduğunu söyleyip durur. İsmi Esin olan bu kız büyüünceye kadar ailesine, akrabalarına ve arkadaşlarına “benim başka bir ailem vardı, çeşitli sebeplerden dolayı eşim Hakkı beni öldürdü ve ben burada yeniden doğdum” diye anlatıyor. Esin biraz daha büyüünce eski yaşadığı mahalleye gitmeye karar verir ve bu mahalleye gider. Mahallede yaşayanlara bu olayı sorar. Bu olaya şahitlik edenler ve olayı duyanlar eskiden böyle bir olayın gerçekleştiğini ve kızın başına gelen korkunç olayı Esin'e anlatırlar. Bunları dinleyen Esin, hatırladıklarının gerçek olduğunu ve genç kadının kendisi olduğunu, öldükten sonra ise dünyaya başka bir bedende yeniden geldiğine tam anlamıyla inanır. Yaşamış olduğu bu olayı ailesine ve arkadaşlarına anlatırken karnında ki izlerin de bıçak izleri olduğunu söyler ve belirli zamanlarda da o bıçak izlerinin bulunduğu bölgenin sızladığını anlatır. Bu olayın

üzerine de Esin'in ailesi bu anlattığı her şeyin kızlarının başına geldiğine inanır ve dünyaya tekrardan geldiğini kabul ederler.

4.6. Cemil Fahrici Olayı*

Cemil Fahrici 1935'te Antakya'da dünyaya geldi. Doğumundan bir önceki gece babası uzak bir akrabaları olan Cemil Hayık'ın kendi oğlu olarak yeniden dünyaya geldiğini gördü. Hayık, çevresi Fransız güçleri tarafından sarıldıktan sonra silahını çenesine dayayarak intihar eden bir yerel kahramandı. Bebek Cemil de çenesinin altın da 2 santim boyutların da bir yara izine sahipti ve 2 yaşına geldiğinde Hayık'ın yaşamı hakkında detayları çevresiyle paylaşmaya başladı. Daha sonra ki yıllarda Ian Stevenson yaptığı araştırmalar sonunda Cemilin başının üstünde de bir yara izinin olduğunu fark etti. Yara izleri ve çeşitli fobi ve ağrılar reenkarnasyon belirtileri olarak görülüyor. Bazı uzmanlara göre boynundan sıkıntı çeken kişiler geçmiş hayatında asılarak öldürülmüş olabilir ya da yüksekten korkan bir kişi bir kalenin duvarından aşağıya atılarak cinayete kurban gitmiş olabilir. Yani nedeni açıklanamayan bu korku ve fobilerin önceki yaşamlardan gelmiş olabileceği öne sürülüyor.

* Bülent Pakman, *Nüseyirlerde Reenkarnasyon*, <https://bpakman.wordpress.com/reenkarnasyon/nusayrilerde-reenkarnasyon/>, (Eylül 2015).

SONUÇ

Nerede, ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı tam olarak bilinmeyen yeniden doğuş fikrinin çeşitli toplumlar tarafından farklı yorumlandığını, dönemden döneme farklılıklar görüldüğü anlaşılmaktadır. İnsanları bu anlayışa götüren şeylerin başında, ölüm korkusu, sonsuz yaşam arzusu, belirsizlik ve psikolojik nedenler gelmektedir. Hint dinlerinin etkisi, diğer dinlerle etkileşim içinde olması bu inancın da benimsenmesinde büyük rol oynamıştır.

Türkiye’de yeniden doğuş inancı daha çok Hatay, Mersin, Adana bölgelerinde varlığını sürdürmektedir. Tarihsel açıdan bakıldığında, eski dönemlerde çeşitli dinlerle etkileşim içine girmiş olmaları bölgenin mevcut inancını da dolaylı olarak etkilemiştir. Reenkarnasyon inancını, kendi inançları ile uyuşturmaya çalışmışlardır. Böylelikle geçmişten günümüze bu inanç aktarılarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

İslam dini açısından, tekrardan doğuş inancı kesin bir dille reddedilmektedir. Dünyaya gelen her insanın geçici bu hayatından sonra, ebedi ve asıl olan bir hayat ile buluşacağı esas olarak ifade edilir. Ölüm sonrasında ise insanların, nasıl bir hayatının olacağını belirleyen şeyler, geçici hayat süreci boyunca yapmış olduğu iyi ve kötü işlerdir. Bu nedenle, ahiret inancının varlığını her daim dile getiren İslam dininde yeniden doğuş inancının yeri yoktur. Ölümünden sonra dünyaya tekrardan gelme inancı ile İslam’ın belirttiği cennet, cehennem, peygamber vb. gibi inanışlar bu noktada birbirleriyle çelişir. Ayrıca yeniden doğan kimseler geçmiş yaşamlarını tam olarak hatırlayamazlar ve bu nedenle yapılan hatalar tekrardan yapılmaya devam eder. Bu gidiş-dönüş kısa bir döngü olarak devam edecektir.²⁰⁹ İslam inanç sisteminde yeniden doğuş inancının yeri kesinlikle bulunmamaktadır.

Genel itibarıyla yeniden dünyaya gelme (tenasüh) inancını benimseyen kişiler ve grupların üzerinde durduğu belirli hususlar bulunmaktadır. Bu inancın varlığını iddia edenlere göre:

Ruhlar sonsuz olarak bedenlenmeye devam eder.

Allah insanları yapmış oldukları iyi ve kötü işlerden dolayı bu dünyada cezalandıracak veya mükâfatlandıracaktır.

²⁰⁹ Adnan Bülent Baloğlu, *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s.264.

Geçmiş yaşamlarında kötülükler yapmış olan kişiler, bitki, hayvan, cansız varlık olarak cezasını çekmek için dünyaya gelecektir. İyi işler yapanlar ise güzelliklerle mükâfatlandırılacaklardır.

Bazı kişiler ve mezheplere göre ise, yaşamış olduğu hayat süresi boyunca tekâmül sürecini tamamlayamamış kişiler bu tekâmülünü tamamlamak için tekrardan dünyaya gelecek ve tekâmülünü tamamladıktan sonra ahirette sonsuz bir hayat sürdürecektir. Bu inanış İslam diniyle uyuşmamaktadır.

İnsanlar ve hayvanlar, yani bütün canlılar Allah'ın isteklerini yerine getirmek zorundadır. Allah onları bir kere yarattı ve içinde yaşadığı geçici hayatta yapmış olduğu işlere göre ahirette karşılık bulur. Reenkarnasyon veya tenasüh olarak ifade edilen inanç ile ilgili olarak İslam Peygamberleri de haber vermemiştir.

Günümüzde reenkarnasyon inancını benimseyen kişiler de bu düşüncelerini destekleyen Kur'an ayetlerinin varlığından söz etmektedir. Kur'an'ın bu inancın varlığını birkaç ayetle reenkarnasyon ile ilgili olarak bilgi verdiği söylenmektedir. Tam aksine yapmış olduğum araştırmalar ve incelemelerle reenkarnasyon inancını desteklediği iddia edilen bu ayetlerin tamamen yanlış yorumlamalardan dolayı bu sonuca varıldığını görmekteyiz. Yeniden doğuş inancının İslam düşüncesiyle paralellik göstermediği net bir biçimde görülmektedir. Yapmış olduğum araştırmalar sonucunda, dünyaya yeniden gelen bazı kişilerin geçmiş yaşamlarını hatırladıklarını ve bununla ilgili çevresine anlattığı hikâyeler de bulunmaktadır. Anlatılan bu hikâyelerde anne karnındaki bebeklerin dış dünyayı algılayabiliyor olmaları etkili bir faktördür. Aynı zamanda çocukluk döneminde ailenin bu konuları sık sık tekrar etmesi çocuğun bilinçaltında bu inancın yer etmesine sebep olmuştur. Psikolojik faktörlerin de bu inancın benimsenmesinde rolü büyüktür.

KAYNAKÇA

- Arıkdal Erdal, (1996). “*Metapsişik Terimler Sözlüğü*”, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul.
- Arslan Arif, (1999). *Doğu ve Batı Kaynaklarına Göre Ruhçuluk ve Reenkarnasyon*, İstanbul.
- Ateş Süleyman, (1991). *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul.
- Aşkar Mustafa, (2000). “Reenkarnasyon (Tenasüh) Meselesi ve Mutasavvıfların Bu konuya Bakışlarının Değerlendirilmesi”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Sayı: 39-40
- Baloğlu Adnan Bülent, (2016). *İslam ve Reenkarnasyon*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul
- Bayraktar Mehmet, (1997). *İslam Felsefesine Giriş*, T.D.V. Yayınları, Ankara.
- Bolay Süleyman Hayri, (1981). “*Felsefe Doktrinler Sözlüğü*”, Ötüken Yayınları, Ankara
- Bulgen Mehmet, (2011). “İslam Dini Açısından Tenasüh ve Reenkarnasyon”, *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40(2011/1), 63-92
- Candan Ergun, (2007). *Ölümden Sonra Neler Oluyor*, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul.
- Çobanlı Cem, (2005). *Yaşama Yeniden Başlamanın Evrensel Yolu Reenkarnasyon*, Dharma Yayınları, İstanbul.
- Doğruer Rana, Soysal Haluk, (7-13 Haziran 1998). “Yaşayan Ölüler”, *Sabah Gazetesi*.
- Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, (1939). *Hak Dini Kur’an Dili*, İstanbul, III.1919.
- Eyüpoğlu İsmet Zeki, (1993). *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Oba Yayınları, İstanbul.
- Fırlalı Ethem Ruhi, (2014). *Günümüz İslâm Mezhepleri*, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları-39, İzmir.
- Gazali, (2010). *Hakikat Bilgesine Yükseliş* (çev. Serkan Özburun), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Güllüce Veysel, (2004). *Kur’an Işığında Reenkarnasyon*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Gündem Mehmet, (1999). *İçe Kritik Bakış*, Din-Felsefe-Laiklik, İyi Adam Yayınları, İstanbul.

- Hacaloğlu Halûk, (1996). *Hayat, Ölüm ve Ötesi*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul.
- Hançerlioğlu Orhan, (2011). “*Felsefe Sözlüğü*”, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Hançerlioğlu Orhan, (2011). “*İslam İnançları Sözlüğü*”, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Has Kenan, (2004). “Dinler Tarihi Perspektifinden Tartışmalı Bir Kavram”; *Reenkarnasyon, İslami Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 4, 390-400
- Ian Stevenson, *Reenkarnasyon Vakaları*, III, Lübnan ve Türkiye’den 12 Vaka, Makale: Walter Semkiw (çev: Mustafa Adil Özkıvanç).
- İkbal Muhammed, (1984). *İslam’da Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu*, Karbon Kitapları, İstanbul.
- Kalyoncu Hamdi, (2011). *Ölümsüzlük İhtiyacı İntihar, Ötenazi ve Reenkarnasyon*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Kırca Celal, (1996). *Kur’an ve İnsan*, Marifet Yayınları, İstanbul.
- Koç Turhan, (1991) *Ölümsüzlük Düşüncesi*, İz Yayınları, İstanbul.
- Macit Fahri, (1992). *İslam Felsefesi Tarihi* (çev. Kasım Turhan), İklim Yayınları, İstanbul.
- Özalp Hasan, (2013). “Aristoteles ve İbni Sina’nın Reenkarnasyon Reddi”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 42, 78-100
- Özkan Ali Rafet, (2000), *Türkiye Çingenleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Öztürk Yaşar Nuri, (1994). *Kur’an’daki İslam*, Yeni Boyut Yayınları, İstanbul.
- Paçacı Mehmet, (2001). *Kutsal Kitaplarda Ölüm Ötesi*, Ankara Okulları, Ankara.
- Platon, (2017). *Phaidon* (çev: Furkan Akderin), Say Yayınları, İstanbul.
- Platon, (2015). *Devlet* (çev: Gökhan Asan), Nilüfer Yayıncılık, Ankara.
- Razi Fahrettin, (1978). *Kelâma Giriş (Muhassal)* (çev: Hüseyin Atay), Aüif Yayınları, Ankara.
- Ruhselman Bedri, (1977). *Ruh ve Kâinat*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul.
- Tamaro Susana, (1997). *Yüreğinin Götürdüğü Yere Git* (çev. Eren Cendey), Can Yayınları, İstanbul.
- Taşdemir Tuğba, (2017). “Reenkarnasyon İnancı”, *Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 246-255.
- Tümer Güner (1977). *Dinler Tarihi*, Berikan Yayınları, İstanbul.

- Uludağ Süleyman, (1991). *Fahrettin Râzi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Uludağ Süleyman, (1982). *Kelam İlmi ve İslam Akaidi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Ünverdi Mustafa, (2003). “*İslam’da Ahiret İnancı ve Reenkarnasyon*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü),
- Yar Erkan, (2000). *Ruh-Beden İlişkisi Açısından İnsanın Bütünlüğü Sorunu*, Ankara Okullu Yayınları, Ankara.
- Yavuz Yusuf Şevki, (1997). “*İslami Açıdan Tenasüh Hakkında Bir Değerlendirme*”, İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, İstanbul.
- Yeşilyurt Temel, (2005). “Kur’an Işığında İnsanın Bireysel Sorumluluğu”, *Fırat Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 10:1 (Elazığ 2005).
- Yitik Ali İhsan, (1996). *Hint Kökenli Dinlerde Karma İnancının Tenasüh İnancıyla İlişkisi*, Ruh ve Madde Yayınları, İstanbul.
- Yitik Ali İhsan, (1997). *İslam Dini ve Yeniden Doğuş İnancı*, Türk Yurdu Yayınları, Ankara.
- Yıldırım Suat, (1988). *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, Nil Yayınları, Ankara.
- Pakman, Bülent, Nüseyirlerde Reenkarnasyon, <https://bpakman.wordpress.com/reenkarnasyon/nusayrilerde-reenkarnasyon/> (Eylül 2015).

ÖZGEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı: Hasret Bağ

Doğum Yeri: Adana

Doğum Tarihi: 22.04.1993

E-posta: hsrtbg@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise: Adana Anafartalar Lisesi

Lisans: Pamukkale Üniversitesi Felsefe Bölümü

Yüksek Lisans: Pamukkale Üniversitesi Felsefe/ Türk İslam Düşünce Tarihi

Yabancı Dil ve Seviyesi: İngilizce – Orta Seviye, Arapça – Orta Seviye